

Matius

Horok Lirna La'an

Yesus Nin man lernohe pakunohi ida ma naran Matius horok Lirna Wawa'an eniyeni (9:9-13).

Lolo horok eni Matius wakunu mouropo nahenia Makromod Lalap kikan Yesus namwali Rai laa ewi-ewi (Mesias), la an kukunohi nahenia Ai onne rai Daud Upun Anan. Lolo horok eni Matius napolu Yesus, rai Daud Anan rew'ira (1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 20:30-31; 21:9, 15; 22:41-45). Nonolu lolo Nou Nonolu Makromod Lalap nou nahenia rai Daud upun anan ida namwali Rai laa ewi-ewi. Yesus na'akuku na'anokor nou onne ono Ai onne rai Daud Upun Anan. Nonolu nabi-nabi kukunohi inhawe ma namwali lere man mai, la Matius wakunu mouropo hi'ihewi Yesus na'akuku na'anokor rir wanakunu onnenihe (1:22-23; 2:5-6, 15, 17-18, 23; 3:3; 4:14-16; 8:17; 12:17-21; 13:35; 21:4-5, 16; 26:31; 27:9-10).

Horok Ihin

1. Matius horok wanakunu mori Yesus noro Nin honowok dedesne (pnk. 1-4).
2. Yesus wakuku heri lolo wo'or (pnk. 5-7).
3. Yesus Nin hini'i wenewhe man ri kan dodo'onkala makun kukul Nin ke'eke'el an'anha man lap narehi (8:1-9:34).
4. Yesus wakuku Nin man lernohe pakunohi idaweli woro'o mene hopon hir laa loikaru Lirna Wawa'an ri (9:35-11:1).
5. Ha wo'ira ma namwali lolo noho Galilea kukul nahenia Yesus namwali Rai laa ewi-ewi (11:2-12:5).

6. Yesus nodi wanakunu naho'ok wakuku hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori (13:1-52).
7. Yesus Nin honowok nair lolo kota-kote ma aile noho Galilea (13:53-17:27).
8. Yesus wakuku Nin man lernohi hini'i wewhe man wa'an ri man lernohi Ai hi'ie (pnk. 18).
9. Yesus nala'a laa kota Yerusalem wakuku ri nodi wanakunu naho'ok, la rakan Yerusalem rin kokala Ai noro wawa'an, la Yesus kuku sala Yahudi rir man panulu (pnk. 19-23).
10. Yesus wakunu inhawe ma namwali lere man mai (pnk. 24-25).
11. Yesus maki la mori wali'ur (pnk. 26-28).

*Yesus upun a'an kanakarne
(Luk. 3:23-28)*

¹ Yesus Kristus upun a'an: Yesus eni rai Daud upun anan; Daud eni Abraham upun anan.

Yesus upun a'anhe nano Abraham rakan Daud kanakarne

² Abraham na'ori Isak,
Isak na'ori Yakup,
Yakup na'ori Yehuda noro mo'oniwalinhe idaweli ida.

³ Yehuda na'ori Peres noro Zerah (woro'o eniyenihe inna naran Tamar)

Peres na'ori Hezron,
Hezron na'ori Ram,

⁴ Ram na'ori Aminadab,
Aminadab na'ori Nahason,
Nahason na'ori Salmon,

⁵ Salmon na'ori Boas (Boas eniyeni inna naran Rahab),*

Boas na'ori Obed (Obed eniyeni inna naran Rut),
Obed na'ori Isai,

⁶ la Isai na'ori Daud ma namwali rai Israel.

Yesus upun a'anhe nano Daud rakan lere Babel enihe kele Israel rodi laa rir nohe

Daud na'ori Salomo (Salomo eniyeni inna naran Batseba, la nonolu Uria hono ma namwalumedi).

⁷ Salomo na'ori Rehabeam,
Rehabeam na'ori Abia,

Abia na'ori Asa,

⁸ Asa na'ori Yosafat,
Yosafat na'ori Yoram,

Yoram na'ori Uzia,

⁹ Uzia na'ori Yotam,

Yotam na'ori Ahas,

Ahas na'ori Hizkia,

¹⁰ Hizkia na'ori Manasye,

Manasye na'ori Amon,

Amon na'ori Yosia,

¹¹ la Yosia na'ori Yekonya noro mo'oniwalinhe lere Babel enihe keledi Israel, rodi laa rir nohe.

Yesus upun a'anhe nano lere manin Babel kele Israel rodi laa rir nohe rakan lere momori Yesus

¹² Nano lere Babel enihe keledi Israel,

Yekonya na'ori Sealtiel,

Sealtiel na'ori Zerubabel,

¹³ Zerubabel na'ori Abihud,

---

* **1:5** Rahab eniyeni man paku suwar noho Israel nin man koklolo na'inau woro'o lolo kota Yeriko.

Abihud na'ori Elyakim,
Elyakim na'ori Azur,

¹⁴ Azur na'ori Zadok,
Zadok na'ori Akim,
Akim na'ori Eliud,

¹⁵ Eliud na'ori Eleazar,
Eleazar na'ori Matan,
Matan na'ori Yakup,

¹⁶ la Yakup na'ori Yusup man ho Maria.

Maria eniyeni mori Yesus man rapolu Kristus.

¹⁷ Ende Yesus upun a'anhe nano Abraham rakan Daud, ku rewen idaweli wo'akka; nano Daud rakan lere manin Babel enihe keledi Israel rodi laa rir nohe, ku rewen idaweli wo'akka haenhi; nano lere Israel laa noho Babel rakan Yesus Kristus Nin lere, ku rewen idaweli wo'akka wali'ur.

Roh Kudus nodi molollo Maria ihin kemen penia mori Yesus

(Luk. 2:1-7)

¹⁸ Lere momori Yesus onneni lirna la'an hi'i heheni: Yesus inna Maria noro aman Yusup, ida ma naledi honorok aki ida me'e, maa ka ramkuru wuku makun. Roh Kudus nodi molollo Maria ihin kemen, penia nornoro raramne me'e. *

¹⁹ Maa, Yusup ka nauroin Roh Kudus nodi molollo Maria kemen makun, de an pene'ek Maria larlewenedi woro'ohe rira honorok aki ma namnehe na'alono me'e. Yusup eni ri man akin mou la namdudu, penia ai namhene wakunu nano'onnyaka Maria lolo heri kalarna, de nanoin kalla namehin leke yon ho Maria me'e.

---

* **1:18** Luk. 1:27

²⁰ Alam ida nine, Yusup naho'ok nakail nina aki eniyeni mene namkuru la namarmi. Namlilin-nohi Makromod Lalap Nin hophopon a'am raram mai nalhari kemen Yusup lolo nina namarmi na'aheni, "Yusup, Daud upun anan o, Tatana man minle Maria ihin kemen onne, Roh Kudus nina molollo, de yon mamka'uk more ho.

²¹ Rakan Maria nina lere alam nokor, an mori mo'oniyane. Lere onne waki naran Yesus, ono Ai penia man huri we'er Nin ri nano dohohale nin molollo."

²² Onnenihe na'akeme namwali lekpananne na'akuku na'anokor inhawa Makromod Lalap na'ahenyedi lolo Nin nabi na'ahenia,

²³ "Dernala! Maekrara ida ma kan ho makun nornoro raramne, de moriyana mo'oni ida. Tatan eniyeni rin waki naran Imanuel."

Nano wanakunu Ibrani, naran 'Immanuel' napa'ahne, 'Makromod Lalap aiyedi ik leken kalarna me'e.' *

²⁴ Yusup namake ne, lerno hi inhawa man Makromod Lalap Nina hophopon a'am raram hophopon onneni, de ai nala Maria namwali hono,

²⁵ maa noro Maria ka ramkuru wuku hehen nanumene rakan Maria moriyedi mo'oniyana onneni. Enla Yusup waki naran Yesus.

2

Ri Majus woro'o wokelu mai ranoin Yesus

¹ Yesus mori lolo kota Betlehem, noho Yudea, lere rai Herodes nodi molollo noho onne. Ler onne ri Majus woro'o wokelu ma nauroin tada

---

* **1:23** Yes. 7:14

kaliyoro ramhara rano noho wali kimur mai kota Yerusalem.

² Rakanedi Yerusalem hi ra'ukani, “Emene Tatana man Makromod Lalap nouwedi namwali Rai Yahudi nano nonolu me'eni, mori Ai lolo ewie? Am do'onedi kaliyoro ida ha'a lolo kimur nala tanada mayai nahenia An mori lolo eniyeni, penia am mai leke male ainima hiyene arore.”

³ Rai Herodes derne rir na'ukankani ne, ai akin apinha me'e, de ri Yerusalem na'akeme ramka'uk haenhi.

⁴ Enime'ede an hopon imam-imam lalap noro meser Horok Lap na'akeme lawuku hopun pepen leke na'ukani hi tarana. Ai na'ukani, “Emene ri man Makromod Lalap na'anouwedi namwali Rai Yahudi* onne, mori ai lolo ewie?” ⁵ Hir walha ra'aheni, “Ai onne mori lolo kota Betlehem, noho Yudea, ono nabi ida horokedi na'aheni,

⁶ ‘Eih, Betlehem, o kam tana narehi nano kota lalap man minle noho Yudea, ono nano o, ri ida namwali Rai man leluwai makrana AINU'U RI MORMORI ISRAEL.’ ”*

⁷ Enime'ede rai Herodes nodi kalla susuwar napolu Majus ma nauroin tada kaliyoro enihe leke na'ukani hi, “Konohi ya'u lere dedesne paphe do'on kaliyoro onne?”

⁸ Hir konohiyedi Herodes horu ne, an nou hi na'ahenia, “Mim laa Betlehem manoin Tatana onne wawa'an, la mim do'onedi haromo, wali mam konohi ya'u leke i laa ala ainu'u hiyene arore Ai haenhi.”

⁹⁻¹⁰ Hir derne rai Herodes nin nou horu, hi rala'a me'e. Hi rala'a ne, hi akin senan wake'e ono

---

* **2:4** ee, Mesias   * **2:6** Mik. 5:2

hir do'on wali'ur kaliyoro dodo'on lolo kimur eni. Kaliyoro onne noluwedi hi rakan Betlehem, ren namlolole onno Tatana miminle wawan.

¹¹ Enime'ede hir laa nakar onne raram, do'on Tatana onne noro inna. Hir kadi ein korno, rawa rahuwo'ok, la ra'uli rasa'a Ai. Hir hari rir panaku onno leke rala mahe, kemenyan,[†] noro mur,[‡] hoikani Ai. §

¹² Hi rala'a ne, Makromod Lalap nou hi lolo namarmi na'ahenia, “Mim wali laa minim lekloi, yono lolo rai Herodes me'e.” Ende hir wali laa rir lekloi loledi kalla namehin.

Yusup noro hono ananne lari laa Mesir

¹³ Ri Majus onne rala'edi ne, Makromod Lalap Nina hophopon a'am raram mai nalhari kemen Yusup lolo namarmi hopon na'ahenia, “Mamakedi! Herodes maha nanoin Tatana onne leke nesne, de mala Tatana noro inna mala'a laa noho Mesir. Min lolo onne rakan lere Ya'u kukunohi mi mamhara.”

¹⁴ A'alam onne me'ede Yusup namaka, la noro hono anan rala'a Mesir me'e.

¹⁵ Hir min lolo onne hehen nanumene Herodes makiyedi. Ha onnenihe namwali lekpananne na'akuku na'anokor inhawa Makromod Lalap na'ahenyedi lolo Nin nabi na'ahenia,

---

[†] **2:11** kemenyan: Dupa onne wella ai wawan, hihi'i nano au'ono ida. [‡] **2:11** mur: Au hairn wala'ula'u ma napro'ukedi, rala nano au'ono ida. § **2:11** Orworoin ma nadedem wakuku wanakunu Yunani lolo Horok Lapeni ra'aheni mahe, kemenyan, noro mur nin panaeku aile: Mahe nin panaeku na'aheni Yesus namwali Rai; kemenyan nin panaeku nahenia Ai namwali Makromod Lalap; la mur onne nin panaeku nahenia Ai namwali ri mormori man lernala apinha me'e den maki.

“Ya apolu Ya An'u namhara noho Mesir.” *

Herodes nesne tatan mo'oniyana

¹⁶ Herodes nauroinnala Majus enihe wuku happiuredi ne, ai na'ahan rehi, de hopon resne mouwedi tatana mo'oniyana na'akeme ma nin anna woro'o laa yawa lolo kota Betlehem noro leke-leke man aile herne wali-wali enihe. Ai nala panaeku onneni ono majus enihe ra'aheni hir do'on kaliyoro ma nala tanada onne anna woro'o man laedi me'e.

¹⁷ Nina hini'i onne na'akuku na'anokor nabi Yeremia lirna ma na'aheni,

¹⁸ “Lolo leke Rama, rin derne sus mak oir mamani. Rahel nina sus mak oir kan horu, de natherhere mamani, ono anan na'akeme resne horu.” *

Yusup noro hono ananne wali nano Mesir

¹⁹ Lere Herodes maki, Makromod Lalap Nina hophopon a'am raram nalhari kemen lolo Yusup nina namarmi wali'ur na'aheni,

²⁰ “Mamakedi! Man paeku nesne tataneni makiyedi me'e, de moro tatana noro inna wali wali'ur laa noho Israel.”

²¹ Enime'ede Yusup namaka, la noro hono ananne wali wali'ur laa Israel.

²² Maa an dervedi nahenia Herodes ananne Arkelaus herre wali'ur aman nodi molollo noho Yudea, de ai namka'uk laa enne. Makromod Lalap Nin hophopon a'am raram nou wali'ur lolo nina namarmi nahenia ai noro nakar raram laa noho Galilea,

---

* **2:15** Hos. 11:1   * **2:18** Yer. 31:15

²³ penia hir laa Galilea ramkene lolo kota Nazaret. Panaeku onne na'akuku na'anokor nabi-nabi lirna ma na'aheni,
 “Ai onne, rin wekel manin Nazaret.” *

3

*Yohanis man ulutade ri nin honowok nair
 (Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)*

¹ Lere Yesus minle leke Nazaret makun, Yohanis ma nodi oir ulutada ri mai Yudea loikaru Makromod Lalap Lirna Wawan laa ri lolo noho mamun ma napro'uk man ai lolo onne. Ai na'aheni,

² “Herre minim morimori ma ka namloleni, la derne makani Makromod Lalap, ono lere Makromod nodi molollo ri mormori wakuraniyedi me'e.”

³ Nonolu nabi Yesaya wekel Yohanis eni na'aheni,
 “Ri ida aile lolo noho mamun ma napro'uk wakaukau na'aheni,
 ‘Ma'ahari kalla, la ma'anehe, leke Makromod lole.’
 „*“

⁴ Yohanis eni nin nainair rodi unta wulu hi'ie, nin kali ehe rodi ha mormori ulikne hi'ie, la nina nana'an nonomun poreke noro wani oir. *

⁵ Ri nammori rano Yerusalem, Yudea ne'en raramne na'akeme, noro leke-leke man minle oir wauwau Yordan wali-wali maiwuku, derne Yohanis nin loloi kakaru eni.

⁶ Hi meririi werre akin kukunohi rira dohohale nanumene Yohanis norhe laa oir Yordan raram leke ulutade.

---

* 2:23 Mrk. 1:24; Luk. 2:39; Yoh. 1:45   * 3:3 Yes. 40:3   * 3:4
 2Rai 1:8

⁷ Enimaa lere an do'on ri Parisi noro ri Saduki nammori mai leke ulutade ne, ai ne'el hi na'ahenia, “Heih, mi eniyenihe ailanna maisa haimoke! Yon makoto mim mai ulutade leke lo'o mahinuriyedi nano hunukum lere man mamai eni.

⁸ Maa lam hi'i ha man wa'an leke ri nauroin mim herredi minima morimori ma ka namloleni, la derne makani Makromod Lalap me'e.

⁹ Yon makoto mi mamwali Abraham upun anan de kam lernala hunukum. Makromod Lalap peni nodi molollo hi'i waku eniyenihe herre mi namwali Abraham upun anan.

¹⁰ Makromod Lalap Nin hunukum na'akeki rakanedi me'e. Lere eni Ai na'akenedi Nin he'i aile au onno me'e. Inhawa au'ono ma kan woi wawa'an, An keru, sopol laedi aiye raram.

¹¹ Yo odi oir ulutada mi leke namwali tanada mim herredi minima morimori ma ka namloleni, maa yo oluwedi Ri ida man ulutada mi nodi Roh Kudus noro aiye. Ai nodi molollo narehi ya'u, penia ainu'u molollo kaale yo ohu Nina pakpak ei.

¹² Ai nodi kokopo ka'i na'amou Nina gandum, loiwuku ihin dakar raram, la osorne sopol laedi aiye man mori mamani raram.”

*Yohanis ulutada Yesus
(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22)*

¹³ Lere onneni Yesus namhara noho Galilea mai oir wauwau Yordan leke Yohanis ulutade,

¹⁴ maa Yohanis na'okulale na'aheni, “Wa'an rehi Pape ulutada ya'u. Yon Papa napanak ya'u ulutade.”

¹⁵ Maa Yesus na'aheni, “Wa'an rehi ors eni ulutade Ya'u leke ik ka'akuku ka'anokor Makromod

Lalap Nin honorok panaeku na'akemeni.” Enine ai ne'e, de noro Yesus laa oir raram leke ulutade.

¹⁶ Yesus namhara oir wauwau eni ne, namlilinohi a'am nahinari, An po'on Makromod Lalap Nin Roh naise merpati ida kopur namlololo Ai wawan.

¹⁷ Enla lirida nano a'am raram na'aheni, “E'eni Ya An'u, Ya amre'e amharu. An hi'i Ya akin nahuwa'an rehi.” *

4

Yesus lernala kenene panatal (Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13)

¹ Lere onneni Roh Kudus norkaru Yesus laa noho mamun ma napro'uk leke Hayakyak Makromon kene patale.

² Lere alam weli'akka raram Ai na'aluli kemen ka na'ak, de namlara wake'e.

³ Enine Hayakyak Makromon man ken patal onne, mai na'aheni, “Lo'o namlolo kokkoo Makromod Lalap Anan O, hopon waku eniyenihe namwali hanana'an.”

⁴ Maa Yesus walhe, “Makromod Lalap na'ahenyedi lolo Horok Lap raram, ‘Ri kan mori nano hanana'an mehe, maa nano Makromod Lalap Lirna na'akeme haenhi.’ ” *

⁵ Onne horu, Hayakyak Makromon norkaru Ai laa Makromod Lalap Nin kota Yerusalem laa onno man kulu wake'e lolo Makromod Lalap Nin Romleu Lape, la na'aheni,

---

* **3:17** NN. 22:2; Mzm. 2:7; Yes. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; Mrk. 1:11; Luk. 9:35   * **4:4** Ul. 8:3

⁶ “Lo'o namlolo kokkoo Makromod Lalap Anan O, nehu laa yawa, ono horhorok aile Lirna Wawan ma na'ahenia,

‘Makromod Lalap hopon Nin hophopon a'am raram mai leke radiyaka O. Hir mai paku O leke yom wekur wakue.’ ” *

⁷ Yesus walha, “Maa horhorok aile haenhi ma na'aheni,

‘Yon hi'i ha ma kan min haida modi kene Makrommu, ma namwali Makromod Lalap.’ ” *

⁸ Horu ne, Hayakyak Makromon norkaru Yesus laa wo'or man kulu rehi leke An do'on hair-hair na'akeme noro rira linikir kanaru. An nou Yesus na'ahenia,

⁹ “Ya ala ha onne na'akeme ki O, horo kadi eum korno yawa, ma'uli masa'a ya'u.”

¹⁰ Maa Yesus walhe, “Hayakyak Makromon o, mala'a here! Horhorok aile man hopon mayai na'ahenia,

‘Ma'uli masa'a Makromod Lalap, la derne makani Ai mehe.’ ” *

¹¹ Enime'ede Hayakyak Makromon hoikaruwedi Yesus, la hophopon a'am raram mai ilitolle Ai.

Yesus laa Galilea loikaru Makromod Lalap Lirna Wawan eni

(Mrk. 1:14-15; Luk. 4:14-15)

¹² Yesus derne nahenia Yohanis aiyedi bui raram me'e ne, Ai namhara Yudea wali wali'ur laa noho Galilea.

---

* **4:6** Mzm. 91:11-12   * **4:7** Ul. 6:16   * **4:10** Ul. 6:13

¹³ Ai namhara Nazaret la minle kota Kaper-naum man aile oir lapa Galilea herne. Nohorai eniyeni, Yakup anan Zebulon noro Naptali rira nohe.

¹⁴ Yesus min lolo onne leke na'akuku na'anokor inhawa Makromod Lalap na'ahenyedi lolo horok nabi Yesaya nonolu eni, na'ahenia,

¹⁵ “Lolo ri Zebulon noro Naptali rira nohorai man aile ranrani oir lapa Galilea,

la man aile oir wauwau Yordan wali enne, ri nammori ma ka namwali Yahudi holi enne. *

¹⁶ Hir do'on Ropropo man lapida,

la Ropropo onne ropa'ahedi hi man minle metmetek kalkala onnenihe me'e.”

¹⁷ Nano lere onne me'ede Yesus loikaru Makromod Lalap Lirna Wawan na'aheni, “Herredi minim morimori ma ka namloleni, la derne makani Makromod Lalap, ono Nin lere alam nodi molollo ri mormori na'uraniyedi me'e.”

Yesus napolu ma nohu meki wo'akka

(Mrk. 1:16-20; Luk. 5:1-11)

¹⁸ Lerida Yesus nala'ala'a lolo oir lapa Galilea arkan ne, An do'on mo'oni woro'o, Simon (rapolu 'Petrus' haenhi) noro mo'oniwalla Andreas. Woro'ohe ma nohu meki de mahar sopol diyale.

¹⁹ Yesus napolu hi na'ahenia, “Mam lerno hi Ya'u, leke Ya'u wakuku mi manoin ri mormori naise manoin i'in.”

²⁰ Idewe hir hoikaruwedi rir diyaleni, la lerno hi Ai.

²¹ Hi rala'a kan ko'uwala, An do'on ri woro'o wali'ur, Yakobus noro mo'oniwalla Yohanis. Hi roro aman Zebedeus mahanoro tapil dari lolo

---

* 4:15 Yes. 9:2-3

korkore wawan. Yesus napolu hi, “Mam lerno hi Ya'u.”

²² Idewe hir huri karuwedi aman, kopur laa ro lerno hi Yesus.

Yesus hi'i wa'an ri nammori
(Luk. 6:17-19)

²³ Onne horu, Yesus laliwewer noho Galilea wakukuwala ri lolo Yahudi rira kerei-kerei. An loikaru Makromod Lirna Wawa'an eni, na'amou na'aropo hi'ihewi Makromod nodi molollo ri mormori, la An hi'i wa'an ri ma nakni'ir noro man apinha na'akeme.

²⁴ Enpenia Ai naran pe'eredi lolo Siria ne'en raram me'e, de ri nammori rorkaru man lernala apinha noro ma nakni'ir warna-warna mai Yesus, ma napipi haha'al, ma naplu'uk nap'eker, noro idewe ri man hayakyaka huhu'ur raram haenhi. An hi'i wa'an na'akeme.

²⁵ Heri nammori mai lolo ewi-ewi lerno hi Yesus. Hir mai nano noho Galilea, Dekapolis (napa'ahne, 'Leke Idaweli'), kota Yerusalem, noho Yudea, noro leke-leke ma aile oir wauwau Yordan wali kimur haenhi.

5

Yesus wakuku hi'ihewi ri akin nahuwa'an
(Luk. 6:20-23)

¹ Yesus po'on heri onnenihe, An wakiha'a wo'or ida naikoredi, la Nina man lerno hi pakunohi enihe mai raikoro wukuwedi.

² An wakuku hi na'ahenia,

³ “Ri ma nauroin nahenia ai mehe ka nauroin hi'i haida-haida man wa'an, de honorok akin pu'ik mehe Makromod Lalap, ai akin nahuwa'ani, ono ai namwali Makromod Lalap Nin ri.

⁴ Ri ma akin sus, ai akin nahuwa'enedi, ono Makromod Lalap na'alapedi ai honorok akin me'e. *

⁵ Ri ma kan holi kukulu lalapa, ai onne akin nahuwa'enedi, ono na'amoli manarna noho wawan na'akeme. **

⁶ Ri man raram nodi rehi hi'i ha ma nam-lolo lolo Makromod Lalap kalarna, ai onne akin nahuwa'enedi, ono Makromod Lalap na'akuku na'anokor nin raram nodi onne. *

⁷ Ri man kukul aki man wa'an nina ri mormori wali, ai akin nahuwa'enedi, ono Makromod Lalap kukul Nin aki man wa'an ai haenhi.

⁸ Ri man honorok akin mou, ai akin nahuwa'enedi, ono na'amoli an min wewerre noro Makromod Lalap. *

⁹ Ri man holi lilili maumau la iuwuku auwuku man yaka man hala lolo nina ri heri ri wali, ai akin nahuwa'enedi, ono ai onne penia rapolu Makromod Lalap ananne.

¹⁰ Ri man lernohe Makromod Lalap Nin honorok panaeku mamani, de lernala wewerek pananaka, ai akin nahuwa'enedi, ono ai namwali Makromod Lalap Nin ri.

¹¹ Lere rin hadwei hadwokor mi, hi'i apinpinha mi, la wakunu nano'onnyak mi ono mim lernohe Ya'u, mi akim nahuwa'enedi.

¹² Horhorok, nonolu rin hi'i apinpinha nabi-nabi haenhi. Ende hi'i mi akim nahuwa'an wake'edi here, ono Makromod Lalap na'akenedi

---

* **5:4** Yes. 61:2   * **5:5** Wanakunu 'na'amoli manarna noho wawan na'akeme' nin panaeku 'hir lo'o kokala inhawa man Makromod Lalap nouwedi me'e.'   * **5:5** Mzm. 37:11   * **5:6** Yes. 55:1-2   * **5:8** Mzm. 24:3-4

minim mahmaha kolkoli ihin ennen man lap aiyedi a'am raram me'e."

Yesus naho'ok man lernohi Ai naisa asir noro roprope

(Mrk. 9:50; Luk. 14:34-35)

¹³ "Mi man lernohi Ya'u, mamwali asir noho wawan, maa lo'o mi kam lernohi AINU'u wanakuku, mi maisa asir ma ka nam'arha me'e. Rodi inhawe leke hi'i nam'arha wali'ur? Asir onne wawedi ha man yaka, de sopoledi laa kalla wawan leke rin hihir hamar.

¹⁴ Mi ri man lernohi Ya'u maisa wadu ma nala ropropo noho wawan na'akeme, la maisa kote man minle wo'or tilu ma ka nasinuwar.

¹⁵ Ri ka nadedem lokon wadu rodi e'enoir honowale, maa rala loile onno kukulu leke ropo lolo nakar raram na'akeme.

¹⁶ Ende yon mim suwarala minim ropropo lolo heri kalarna, maa hurinohi heri onne do'on minim hini'i wenewhe man wa'ane, leke hi ra'uli rasa'a minim Pape man minle a'am raram."

Yesus na'amou na'aropo Makromod Lalap Nina keneri hono'ok

¹⁷ "Yom pene'ek AINU'u panaeku mai eni a'amoluloinedi Makromod Lalap Nina keneri hono'ok noro nabi-nabi rira horok. Ka! Ya'u mai leke a'akuku a'anokor rira wanakuku na'akeme.†

¹⁸ Horhorok AINU'u nou ma na'ono eniyeni: Noho wawan noro a'am aile makun, wanakunu lirna na'akeme lolo Makromod Lalap nin keneri

---

† **5:17** 'Ya'u mai leke a'akuku a'anokor rira wanakuku na'akeme' nin panaeku namehin haenhi, 'Ya'u mai leke a'amou a'aropo rira wanakuku na'akeme.'

hono'ok eni na'ene namwali kokkoo, hurup ida, me, titik ida kan molu.

¹⁹ Inhoi man larlewenedi keneri hono'ok ida, kade man deul tana wake'e, lan wakuku ri namehin lerno hi haenhi, an lolo yawa Makromod Lalap Nin ri na'akeme. Maa inhoi lerno hi Nin keneri hono'ok na'akeme, la wakuku ri namehin leke lerno hi haenhi, ai onne Makromod Lalap kikan namwali ri lalapa lolo Nin ri na'akeme.

²⁰ Ende mahinorokedi, lo'o mi ka mamkene lerno hi Makromod Lalap Nin honorok panaeku eni narehi nalewen meser-meser Horok Lape roro ri Parisi enihe, mi kam laa onno man Makromod Lalap nodi molollo raram.”

*Yesus wakuku yon ida ma na'ahan ida
(Luk. 12:57-59)*

²¹ “Mi mauroinedi nounaku ik upud a'ad kokaledi me'e ma na'ahenia, ‘Yono resne ri. Inhoi ma nesne ri, na'amoli ho'ok kail ai leke hukum.’ *

²² Maa Ya aheni ki mi, inhoi ma na'ahan noro walinne, ‡ na'amoli ho'ok kail ai leke hukume. Inhoi man warei yaksala noro walinne, ai onne rodi laa nakpali Yahudi rir man ho'ok kail enihe. Inhoi ma ne'el walinne na'ahenia, ‘Maplo'edi,’ ai onne na'akeki rakanedi kawali pire ai porom raram me'e.

²³ Ende lo'o mim laa Makromod Lalap Nin Romleu Lape raram modi minim honoi kanani leke loile honoi kanani onno wawan, maa mamlilino hi horokala mi walinne ma na'a'ahan ki mi,

---

* **5:21** Kel. 20:13; Ul. 5:17   ‡ **5:22** ‘inhoi ma na'ahan’ Horok Lap dedesne na'aheni eni mehe, ma Horok Lap ida woro'o man horok lere li'ur ra'uwali na'aheni ‘inhoi ma na'ahan na'alehe panaeku ma na'ono...’

²⁴ ma'akenedi honoi kanani onne lolo honoi kanani onno kalarne, laa moro mi walinne mahuwa'enedi nanumene wali mai honoi kanani onno onne mala minim honoi kanani Makromod Lalap.

²⁵ Enla lo'o man tumdesne mi aile, halhala mapanak mahuwa'enedi noro ai, leke yon ai lan kalaka mi laa man ho'ok kail eni, de man ho'ok kail onne huri mi laa polisi, rala mi nahan bui raram.

²⁶ Horhorok AINU'U nou ma na'ono eniyeni: Lo'o mi ka mahuwa'enedi noro ai nolu, hi kar huri mi nano bui raram hehen nanumene mim pair minim okon raka onne na'akeme horu.”

Yesus na'amou na'aropo keneri hono'ok 'yono lerwa'u hailai'

²⁷ “Mi mauroinedi nounaku ma na'ahenia, 'yono lerwa'u hailai'. *

²⁸ Maa Ya aheni ki mi, inhoi po'on maeke ida, la namono lolo honorok akin mehe, ai onne lerwa'u hailaiyedi noro maeke onne me'e.

²⁹ Ende lo'o mi makum malanna nakoko mi hi'i dohohala, hidu sopoledi. Wa'an rehi min wewerre ik Makromod Lalap mamani, kade mi makum wali kaale. Yon hi'i de mi makum woro'o aile, maa Makromod Lalap sopol mi laa kawali pire ai porom raram.

³⁰ Lo'o mi liman malanna nakoko mi hi'i dohohala, heru sopoledi. Wa'an rehi min wewerre Makromod Lalap mamani, kade mi liman wali kaale. Yon hi'i de mi liman woro'o aile, maa mi mala'a kawali pire ai porom raram.”

---

* 5:27 Kel. 20:14; Ul. 5:18

Yon ri namhene hono
(*Mat. 19:9; Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18*)

³¹ “Mi mauroinedi nounaku man hopon heheni, ‘Ri ma namhene nin maekleher, hi’i horok reiha’ar nala nin maekleher nanumene reiha’ar noro ai.’ *

³² Maa Ya aheni ki mi, inhoi namhene nin maekleher, la maeke onne kan larlewenedi rir nou, mo’oni onne penia hi’i maeke onne lerwa’u lere an ho mo’oni namehin. Enla mo’oni man ho noro maeke onneni, an lerwa’u hailai haenhi.”

Yon ma’akerhe nou modi lira hope

³³ “Mi mauroin haenhi nounaku ik upud a’ad kokaledi ma na’ahenia, ‘Yono lari nano onum noue. Lo’o rin nou haida la nahopedi laa Makromod Lalap, kan huri ai lari nano nin nou onne!’ *

³⁴ Maa Ya aheni ki mi, yono ma’akerhe nou modi hopo me’e. Lo’o mim hi’i nou, yon wekel a’am raram naran ma’akerhe nou onne, ono a’am raram onne Makromod Lalap Nina naikoro onno.

³⁵ Yon ma’akerhe nou wekel in-noho naran, ono in-noho onne Makromod Lalap Nina ek’eker onno. Yon ma’akerhe nou wekel Yerusalem naran, ono kota onne Rai Lalap onno. *

³⁶ Yono ma’akerhe nou wekel mi uluwakun ono ka modi molollo ma’uwarha, ee ma’amohon muruk lihir ida.

³⁷ Lo’o minim panaeku ma’aheni, ‘Ya,’ ma’aheni mehe, ‘Ya.’ Lo’o minim panaeku ma’aheni, ‘Ka,’ ma’aheni mehe, ‘Ka.’ Wanakunu ma narehi onne, Hayakyak Makromon nina panaeku me’e.”

---

* 5:31 Ul. 24:1-4   * 5:33 Im. 19:12, Bil. 30:1, Ul. 23:21   * 5:35
Yes. 66:1, Mzm. 48:3

*Yesus wakuku ri yon herre walha ri nin hini'i
wenewhe man yaka*

(Luk. 6:29-30)

³⁸ “Mi mauroinedi nounaku ma na'ahenia,
'Maka herre maka, nihi herre nihi.' *

³⁹ Maa Ya aheni yono mim herre walha ri nin
hini'i wenewhe man yaka. Lo'o rin pahar mi
muman malanna, mala mariri pahar haenhi,

⁴⁰ ee, lo'o rin kalaka mi lolo man ho'ok kaile
kalarna leke an hopon mala minim rain, na'amoli
mala minim ho'ir homnono haenhi.

⁴¹ Lo'o man panulu ida hopon mi ma'uwara nin
hahaa modi mala'a kilu ida, na'amoli modi mala'a
kilu woro'o.

⁴² Lo'o ri napanak haida-haida nano mi,
male, la lo'o ri napanak herre haida ki mi, yon
ma'okulale.”

Yesus wakuku maramyaka arwali

(Luk. 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Mi mauroin wanakuku ida aile ma
na'ahenia, 'Maramyaka mi walinne, la sopedi
minim arwali.' *

⁴⁴ Maa Ya aheni maramyaka minim arwali, la
hi'i lir napanak ri man hi'i sus mi.

⁴⁵ Lo'o mim hi'i heheni, ri namehin rauroin
mi mamwali minim Pape man aile a'am raram
ananne. Ai penia nala ha man wa'an ri mormori
na'akeme. Ai nalha'a lere ri man holi wawa'an
noro ri man ailanna haenhi. Ai nala okon mai ri
man hi'i ha ma namlolo noro ri man hi'i ha ma ka
namlolo haenhi.

---

* **5:38** Kel. 21:24, Im. 24:20, Ul. 19:21   * **5:43** Im. 19:18

⁴⁶ Lo'o mi maramyaka mehe ri ma nadedem naramyaka mi, yom pene'ek Makromod Lalap herre walha minim hini'i wenewhe onne. Ka! Man ra'uk paipair kade hir ailanna, maa hi me'ene raramyaka ri ma naramyaka hi haenhi.

⁴⁷ Lo'o mi maramyaka mi wallum mehe, hi'ihewi minim hini'i wenewhe wa'an narehiyedi ri ma ka nauroin Makromod Lalap makun. Hi me'ene hi'i heheni haenhi.

⁴⁸ Ende hi'i ha ma namlolo moro ri na'akeme naise mi Ammu man aile a'am raram eni."§*

6

Yesus wakuku hi'ihewi ik paku ma na'alehe haida-haida

¹ "Horhorok! Yom paeku hi'i agame nina holoor halauk lolo heri kalarna leke rin do'on la ra'uli rasa'a mi. Lo'o mim hi'i heheni, mi kam lernala wawa'an rara'a nano Makromod Lalap man minle a'am raram.

² Enla lo'o mi mala haida ri ma na'alehe haida-haida, yono wakunu laliwewer minim hini'i wenewhe onne naise ri man kokme'e. Hir suk hi'i panaeku wawa'an lolo rir kerei raram, ee lolo kalla lapeni leke rin do'onne, ra'uli. Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Hi kar kokala haida nano Makromod Lalap, ono ri mormori ra'uli rasa'edi hi me'e.

³ Maa lere mi mala haida ri ma na'alehe haida-haida, karkaramedi, leke yon ri mahaku do'on nauroin.

---

§ 5:48 Hanalle namehin: Ende maramyaka ri na'akeme namnenehe naise mi Ammu man aile a'am raram. * 5:48 Im. 19:2, Ul. 18:13

⁴ Na'amoli mi Ammu ma nauroin ha ma nasinuwar na'akeme, po'on minim hini'i wawa'an onne, mehen herre walha minim hini'i onne.”

*Yesus wakuku hi'ihewi ik hi'i lir napanak
(Luk. 11:2-4)*

⁵ “Lere mim hi'i lir napanak yom hi'i naise ri man kokme'e ramwali ri molololo. Hir suk laa ramriri hi'i lir napanak lolo kerei raram, la hir suk minle kalla heri lololo lalaa leke rin do'onne, ra'uli. Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Hi kar kokala haida nano Makromod Lalap, ono hir lernaledi ri mormori rira uli sa'a me'e.

⁶ Maa lere mim hi'i lir napanak, mala'edi kamar raram elekedi nike mene hi'i lir napanak laa mi Ammu man ri kan dodo'on eni. An do'on minim hini'i wenewhe ma nasinuwar onneni, An herre walha minim hini'i man wa'an onneni.

⁷ Enla lere mim hi'i lir napanak, yono mim teti lau ki mai naise ri ma ka nauroin ik Makromod Lalap. Hi rakoto nahenia lo'o Makromod Lalap kokala hirira lir napanak ono hir wakunu namori.

⁸ Yom hi'i naise ri eniyenihe ono mi kam hi'i lir napanak makun, mi Ammu nauroidi minim ha wo'ira ma kan kuku kan nokor me'e.

⁹ Ende mim hi'i lir napanak, hi'i heheni leke!
‘Ainim Pape man minle a'am raram,
Na'amoli O naran man moumou dewdewe, ri
na'akeme rahiyene arore.

¹⁰ Na'amoli mamwali Rai ma nodi molollo ri noho wawan na'akeme,

la malala molollo mayai leke am derne makani
 Onum panaeku na'akeme lolo noho wawan
 naise man derne nakani O lolo a'am raram.

11 Lere eniyeni mala hanana'an man kukkuku
 noknokor mayai,

12 la malala ampun ainima sale naise ai mala
 ampun ri man hi'i sala mayai.

13 Ewekala kawala mayai leke yono am lernala
 kenene panatal,

la morle'ule'u morwaliwali yai leke yono
 hayakyaka makromon nodi molollo mayai,
 [ono O penia Rai man siksik lerlere, la ma nodi
 molollo laa ewi-ewi.]*

14 Lo'o mi mala ampun ri man hi'i sala mi,
 mi Ammu man aile a'am raram nala ampun mi
 haenhi.

15 Maa lo'o mi ka mala ampun ri man hi'i sala ki
 mi, mi Ammu man aile a'am raram ka nala ampun
 minim sale haenhi.”

*Yesus wakuku lere ma'aluli mi kemen ka ma'ak,
 yon manoin ri nin uli sa'a*

16 “Enla rakan lere mi ma'aluli mi kemen
 ka ma'ak leke ma'uli masa'a Makromod Lalap
 wawa'an, yon hi'i naise ri man kokme'e ramwali ri
 molololo. Hir hi'i oin makan sus leke rin po'onne,
 ra'aheni hir maha ra'aluli kemen ka ra'ak. Loi
 honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono
 eniyeni: Makromod Lalap ka nala haida hi, ono
 hir kokaledi uli sa'a nano ri mormori me'e.

17 Maa, rakan lere ma'aluli mi kemen ka ma'ak,
 laru mi oin makan la ma'akeki mi kemen haenhi,

---

* **6:13** Horok man aile lolo tanada [ ] raram, kaale lolo horok
 Yunani dedesne heruwali.

¹⁸ leke yon ri nauroin nahenia mi maha ma'aluli mi kemen ka ma'ak. Naukara ik Amad man kak dodo'on eni mehe nauroin minim hini'i ma nasinuwar onne, la An herre walha minim hini'i wenewhe onneni.”

Yesus naho'ok kanaru man aile noho wawan noro man aile a'am raram
(Luk. 12:33-34)

¹⁹ “Yom loiwuku kanaru lolo noho wawan ono wutu rau noro karkoi nano'onnyaka, la ma namna'a lo'o namna'e.

²⁰ Loiwuku kanaru man minle a'am raram man wutu rau noro karkoi ka nano'onnyaka, la ma namna'a ka namna'e,

²¹ ono minim linikir kanaru nin miminlole namwali mi akim nin miminlole haenhi.”

Yesus wakuku ri kan paekunala lolo kalla ro-propo noro idewe kalla metmetek
(Luk. 11:34-36; Luk. 16:13, 12:22-31)

²² “Makum namwali wadu mi kemmu. Lo'o mi makum mou, mim do'on mauroin wawa'an naise ri man min lolo ropropo.

²³ Maa lo'o mi makum kan mou, mi kam do'on mauroin haida naise ri man min lolo noho momohon mamani. Lo'o mauroin hi'ihewi lernohi ropropo man aile mi raram, maa kam lernohie, minim morimori eren memetek, kam do'on haida-haida.

²⁴ Ri kan paekunala namwali man howok makromon woro'o, kalo'o nalida wa'an, nalida yaka, ee namkene lernohi ida, la ida ka. Kam paekunala namwali Makromod Lalap Nin man howok noro idewe man howok nanoin linikir kanaru mamani.”

Yon ma'irhu minim morimori akilere

²⁵ “Enpenia Ya'u konohi mi, yon ma'irhu minim morimori akilere. Yon ma'aheni, ‘Lo'o ai mo'on momun inhawa, ee lo'o am hewek nair inhawa?’ ono ha ma na'ono lolo minim morimori eni ka namwali hanana'an noro nainair mehe.

²⁶ Po'onala manu merwui me'ene, kar howok kirna, ka ra'ili radai hanana'an loiwuku dakar raram, maa mi Ammu man aile a'am raram leluwai makrana hi. Emene mi ri mormori, Makromod Lalap peni na'ono mi narehiyedi manu merwui enihe.

²⁷ Mi eniyenihe, lo'o ma'irhu la loi honorok ha wo'ira onne mamani, maa onne kan paku mi ma'uwali lere ida lolo minim lere alam.

²⁸ Alhi'ihепенia ma'irhu minim nainairre? Po'onala au dipi man minle wo'or au tilu. Au dipi onne kar howok, la kar kenna mair.

²⁹ Maa horhorok, rai Salomo onne ri orkanaru wake'e, maa ai kan nair nainair ma'aruru naise au dipi onnenihe. *

³⁰ Penek man minle wo'or au tilu Makromod Lalap na'akeki ma'aruru, kade mori lere eniyeni, maa oreki harnedi! Emene maika ho'o? Ai na'akeki ika narehi nalewenedi penek onne, maa mi akim ka naili'il wawa'an makun.

³¹ Enpenia Ya aheni, yon mamka'uk. Yon ma'aheni, ‘Lo'o ai mo'on momun inhawa, ee lo'o am nair inhawa?’

³² Panaeku rahu eni ri ma ka nauroin ik Makromod Lalap rahinorok mamani. Ende yon mamka'uk panaeku rahu onneni ono mi Ammu man minle a'am raram nauroidi minim ha wo'ira na'akeme ma kan kuku kan nokor makun.

---

* **6:29** 1Rai 10:4-7, 2Taw. 9:3-6

³³ Ai na'uwali ha wo'ira onneni ki mi, horo nahenia mi mahehe leke Makromod Lalap nodi molollo mi mamani, la mim hi'i ha ma namlolo lolo Makromod Lalap herne kalarne.

³⁴ Ende yono mamka'uk alam oreki nin suse, ono lere eniyeni nina suse nokoredi me'e. Yon ma'uwali alam oreki onne nina sus wali'ur."

7

Yesus wakuku yon ho'ok kail ri

(Luk. 6:37-38, 41-42)

¹ "Yom ho'ok kail ri namehin, leke yono Makromod ho'ok kail mi,

² ono Ai lo'o ho'ok kail mi namnenehe mim ho'ok kail ri namehin. Enla hono'ok mim nanair modi ho'ok kail ri namehin onne, Makromod Lalap lo'o nairre nodi ho'ok kail mi wali'ur.

³ Hi'ihopenia mim do'odo'on au mo'anida man minle mi wallum makan raram, maa au lapa man aile mi makan raram kam talukire?

⁴ Hi'ihopenia mi me'el mi wallum ma'aheni, 'Mai, ya aledi au mo'o onne nano makum,' maa mi makan me'ene au lapida aile kam do'one?

⁵ Yon kokme'e mamwali ri molololo! Maledi au lapa man aile mi makan raram leke mim do'on wawa'an nanumene mi mala au mo'o man aile mi wallum makan mai paharne."

Yon loikaru Makromod Lalap Lirna laa ri ma namhene kokale

⁶ "Yon mala ha man moumou dewdewe ahue, kalo'o wali kili'ur na'unihi mi, la yono diuk mutiyare laa wawi, kalo'o hihir hamar mutiyara onne."

Yesus wakuku mapanak Makromod Lalap leke lernala

(Luk. 11:9-13)

⁷ “Mapanak ik Makromod Lalap leke mim lernala, manoin leke lernala, la disna nika leke hari nika.

⁸ Hi'i heheni ono inhoi ma napanak, Makromod Lalap nale ai; inhoi ma nanoin, an lernala; la inhoi man disna nika, nahinari ai.

⁹ Mi ri mormori eniyenihe lo'o mi anum rapanak roti, mi ka mala waku, ra'an!

¹⁰ Lo'o mi anum rapanak i'in, mi ka mala nee, ra'an!

¹¹ Kade mi mamwali man hi'i yaksala, maa mi mauroin mala ha man wa'an mi anume. Emene mi Ammu man aile a'am raram lo'o nauroin narehi mi nala ha man wa'an ri ma napanak Ai!

¹² Inhawa hini'i wenewhe mim suk rin hi'i ki mi, hi'i onne laa hi haenhi. Onne penia wanakuku ma na'ono lolo agame nina keneri hono'ok noro nabi enihe rira wanakuku.”

Kalla mamarke namwali kalla ma namlolo
(Luk. 13:24)

¹³ “Lole nika man mamarke leke laa raram, ono nika noro kalla ma naprororo naphari laa kawali pire ai porom raram, la ri nammori lole.

¹⁴ Maa nika mamarka noro kalla mamarka man laa or'ori dardari onno onne, sus mene rin do'on de ri taran mehe lole.”

Ik kauroin nabi ma ka namlolo nano rir hini'i wenewhe

(Luk. 6:43-44; 13:25-27)

¹⁵ “Nakinemen ki mi! Madiyaka nabi ma ka namlolo. Hir mai kokme'e hi'i rira morimori naise

pipdume, maa hi onneni naise ahu merwui ma na'an makmaka nomun rarara.

¹⁶ Ik kahiyene hi nano rira hini'i wenewhe. Ruri roke kan woi anggur woin, la penek lauhohoro kan woi are woin.

¹⁷ Namnenehe onne, ik lernala woin man wa'an nano au'ono man meur, maa au'ono ma kan meur kak lernala woin man wa'an.

¹⁸ Au'ono man meur, kan woi woin man yak, la au'ono ma kan meur, kan woi woin man wa'an.

¹⁹ Nadedem man howok kirna keru au'ono man woin kan wa'an, harnedi.

²⁰ Ende ik po'on rira hini'i wenewhe me'e de, ik kauroin hi ramwali nabi-nabi ma ka namlolo.

²¹ Ri nammori rapolu Ya'u, 'Makromod! Makromod!' Maa nano hi, heruwali ka ramwali Makromod Lalap Nina ri. Inhoi man hi'i lerno hi Ya Am'u man aile a'am raram Nin honorok panaeku, ai onne mehen laa onno man Makromod Lalap nodi molollo, de na'amoli noro Ai min wewerre.

²² Lere alam Makromod Lalap naho'ok nakail noho wawan na'akeme, ri nammori lo'o ra'aheni Maya'u, 'Makromod! Makromod! Om mehe do'on am nair O naran loikaru Num nou laa ri mormoriyaneni. Ai modi O naram mohiyedi hayakyaka, la ai modi Makromod naran hi'i ha nammori ri kan dodo'onnala makun.'

²³ Ya'u walha hi na'ahenia, 'Ka auroin mi! Mala'a here, mi man hi'i ha yakyaka mamani.' "

*

Ri man derne la lerno hi Yesus Nin wanakunu, ai akin namkene naise nakar man minle waku wawan (Luk. 6:47-49)

---

* 7:23 Mzm. 6:9

24 “Ende ri man derne Ainu'u wanakunu, la lernohie, ai onne akin namkene naise ri ma nauroin, de na'ariri nina nakar waku wawan.

25 Lere okon, anna, noro oirulu lapa mai nediyale nakar onne, ka nawollo ono ra'ariri aile waku wawan.

26 Enimaa ri man derne Ainu'u wanakunu eni, la kan lernohie, ai onne naise ri man pode, de na'ariri nina nakar lolo doslo wawan.

27 Lere okon, anna, noro oirulu lapa mai nediyala nakar onne, nakar nadiporedi.”

28 Yesus wakuku horu, heri man min lolo onne mehe nanana mouwedi la aki'aki uluwakun derne Nina wanakukue,

29 ono Ai kan wakuku naise hirira meser Horok Lap enihe, maa An wakuku naise ma nodi molollo.

8

Yesus hi'i wa'an mo'oni man ulik yaka hi'ie

(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

1 Yesus kopur nano wo'or onneni, ri nammori lernohie.

2 Lere onne mo'oni ida man ulik yak hi'ie mai Yesus kadi ein korno kalarna, na'aheni, “Papa ne'e harome, hi'i wa'anedi ainu'u apinha ke'e.”*

3 Enime'ede Yesus kemenala liman laa ri onneni, na'aheni, “Ye e'e! Wa'anedi here!” Me'e'eni me'ede ri onne nina ulik yake wa'anedi.

---

* **8:2** Wanakunu lirna 'hi'i wa'anedi' eni herre Yunani nin wanakunu lirna 'ma'amouwedi'. Ai na'aheni onne ono nano ri Yahudi rir agame hi rauroin nahenia ri man ulik yak hi'ie 'kan mou, ai kemen morso.' Enpenia ri eniyeni mai Yesus napanak ai na'amouwedi ai, maa ainin napanpanak onne nin panaeku hi'i wa'an ai.

⁴ Horu ne, Yesus nou na'ahenia, “Yom konohi ri ha ma namwali o kemmu eniyeni, maa mala'a laa imam nanu leke an po'onala o kemmu, nauroin nahenia om wa'anedi me'e, la modi onum honoi kanani† mala ai leke lernohi agame nina holoor halauk eni. Hi'i onne leke namwali tanada nahenia om wa'anedi kokkoo me'e.”

Uluwakun arida man akin naili'il Yesus kokkoo (Luk. 7:1-10)

⁵ Lere Yesus rakanedi Kapernaum, Roma nin uluwakun arida mai napanak Yesus pakuwale.

⁶ Ai na'aheni, “Pape, naramyakala ainu'u hophopon ida ma nakni'ir, aile ainu'u nakar. Ai ka nauroin nawollo me'e, la kemen apinha wake'e, de ya apanak hi'i wa'anedi.”

⁷ Yesus na'aheni, “Wa'an, Ya'u ki num nakar leke hi'i wa'ane.”

⁸ Maa uluwakun onne na'aheni, “Eih! Kan wa'an Pape ki ainu'u nakar, ono ya'u inhoi penia Pape ki ainu'u nakar! Lo'o Pape wekelle wanakunu lisir ida woro'o, ainu'u ma nakni'ir wa'anedi me'e.

⁹ Ya auroin Papa nodi molollo hi'i wa'an ai, ono ya'u me'ene man derne nakani ri ma nodi molollo haenhi, la yo odi molollo ri namehin haenhi. I hopon ainu'u ma nasala ke'urauk, ‘Mala'a here!’ Hi rala'a. Ya'u polu mai, hir mai. Ya'u hopon ainu'u hophopon lolo nakar hi'i haida, hir hi'ie.”

¹⁰ Yesus derne nina wanakunu onneni, heheledi, de ne'el heri man lernohi onnenihe

---

† **8:4** Lolo Yahudi rir agame nin holoor halauk, lere ri man ulik yak hi'ie wa'anedi, an laa nakpali imam leke po'on kemen de nauroin wa'anedi me'e, ee kaun. Po'onala Im. 14:2-32 leke mauroin rodi inhawa honoi kanani rala imam.

na'ahenia, “Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni! Ri ma ka namwali Yahudi eniyeni, akin naili'il kokkoo! Lolo Israel raramne ka oro ri ma naise eniyeni pakromala makun.

¹¹ Lere man mai ri nammori ma ka namwali Yahudi enihe mai nano noho wali kimur noro noho wali warak leke raikoro wuku roro ik upud a'adhe Abraham, Isak, noro Yakup ra'an romun wewerre lolo onno man Makromod Lalap nodi molollo.

¹² Nano nonolu eni Makromod Lalap na'ono Yahudi enihe ramwali Nin ri, maa ri nammori nano hi akin ka naili'il Ai, de lere man mai An sopol hi laa paharne laa noho momohon man ko'u Ai. Lolo onne hi raherhere la apinpinha mamani.”

¹³ Kame'ede Yesus hopon uluwakun onne, “Mala'a wawa'enedi, ono ha man o akim naili'il onneni namwaliyedi me'e.” Ai na'aheni onne horu nina hophopon wa'enedi me'e.

*Yesus hi'i wa'an ri nammori
(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)*

¹⁴ Yesus laa Petrus nina nakar, do'on paninne maeke nakni'ir rinna manha aile namkuru onno.

¹⁵ Yesus lan roulle liman me'ede, nina kini'ir onne wa'enedi. Enine namaka na'akene hanana'an Yesus na'an.

¹⁶ Na'akeki lere helem, ri nammori mai Yesus rodi ri man hayakyake huhu'ur raramne noro ri ma nakni'ir leke An hi'i wa'an. An wakunu mehe, hayakyaka manin ri onnenihe raramne ramharedi, la An hi'i ri ma nakni'ir na'akeme wa'enedi.

¹⁷ An hi'i ha eni na'akeme leke na'akuku na'anokor nabi Yesaya lirna ma na'ahenia,

“Ai penia na'uwara iknik apinha wo'operi rahue la hi'i wa'an iknika kini'ir na'akeme.” *

Kalla lernohi Yesus sus rehi
(Luk. 9:57-62)

¹⁸ Ler ida wali'ur ri namansa minwuku Yesus herne wali-wali, de An hopon Nina man lernohi pakunohi ha'a korkore wewerre hopol laa oir lap Galilea wali enne.

¹⁹ Maa, kar ha'a korkore makun, meser Horok Lapida mai Yesus na'aheni, “Papa Meser, i raram nodi lernohi Papa laa ewi-ewi!”

²⁰ Yesus na'aheni, “La'u‡ nina ku'il aile, manu liwliwar nina wonno aile, maa Ya'u ma namwali Ri Mormori Anane, Ya a'alehe nakar leke ren war-nala.”

²¹ Onne horu man lernohi ida mai Yesus na'aheni, “Pape, hurinohi ya'u ke'ede waliyala laa nakar karuwedi ainu'u papa nanumene i wali mai lernohi Papa wali'ur.”

²² Yesus hopon na'ahenia, “Lernohi Ya'u ma-mani! Na'amoli ri man maki meher karu rira makie!”§

Yesus na'alina kahi anna lapa
(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Yesus wakunu onne horu, An ha'a laa korkore, la Nin man lernohi pakunohi enihe lernohi wewerre.

²⁴ Hir hopol rakanedi heleken, ramlilinnohi kahi anna lapa mai nalwalile korkore, de

---

* **8:17** Yes. 53:4 ‡ **8:20** Herre wanakunu Malay 'serigala' nair Yotowawa nin 'la'u'. § **8:22** Lolo lisir eniyeni Yesus wekel 'ri man maki onne', Ainin panaeku ri ma kan lernohi Ai. Hi kemenhe kan maki makun, maa rira roh man maki. Ende Yesus na'ahenia, 'na'amoli ri ma kan lernohi Ai meher karu rir maki.'

na'iheri nawali, maa Yesus namkuru mahmahal.
²⁵ Enime'ede hir laa ramake, ra'aheni, “Pape, Pape, pelek mamaka! Pakuwala yai nanu, kalo'o ik maki!”

²⁶ Enime'ede Ai namaka ne'el hi na'ahenia, “Alhi'ihepe mi mamka'uk? Mi akim ka naili'il Maya'u wawa'an makun!” Yesus namriri komdere na'ahenia, “Heih! Kahi anna lapa, mamlinedi here!” Idewe kahi anna lapa onne namlina namkaiyedi.

²⁷ Hir do'on ha ma namwali onne hir hehel rehi, la ida ma na'ukani ida na'ahenia, “Leher eni inhoi, penia kahi anna lapa derne nakani Aie?”

Yesus hi'i wa'an ri woro'o man hayakyake huhu'urle raramne
 (Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Yesus noro Nin man lernohi pakunohi enihe rakanedi ro ne, rala'a onnida na'urani kota Gadara. Lolo onne mo'oni woro'o aile hayakyake hu'huhur raramne. Hi radedem minle ku'il man aile makileke raram. Hayakyake hi'i woro'ohe ra'iseri la ailanna wake'e penia ri na'akeme ramka'uk lolo kalla man lolo onne. Hi ramhara ku'il onne, mai pakromo noro Yesus.

²⁹ Hayakyaka man hu'ur raramne enihe wakaukau, “Makromod Lalap Anan O! Onum panaeku inhawa noro mayai? Yom ma'o'o mayai! Kan rakan Makromod Lalap Nina lere alam hukum mayai makun!”

³⁰ Lere onne wawi ukun lapida aile kan ko'uwala maha ranoin ya'ane.

³¹ Hayakyaka man hu'ur raram onnenihe rapanak Yesus ra'aheni, “Lo'o hopon mayai

mamhara ri eniyenihe, hurinohi yai laedi wawi ukun onne raramne.”

³² Yesus na'aheni, “Wa'an, mamhara here!” Ende hayakyak onnenihe laedi wawi onnenihe raramne, penia wawi rahu onne lari lolo wo'or laa yawa idewe wauwedi laa oir lapa Galilea raram de keper mouwedi.

³³ Enime'ede ma nadiyaka wawi onnenihe lari laa leke raram konohi ri na'akeme ha wo'ira na'akeme ma namwali noro ri woro'o man hayakyaka huhu'ur raram onneni.

³⁴ Ende leke raram onneni na'akeme ramhara lar pakromo noro Yesus. Hi ramka'uk, de rapanak rehrehu lewlewen, “Wa'an rehi Pape laedi onno namehin here! Yon min lolo eni me'e.”

9

¹ Ende Yesus noro Nina man lernohi pakunohi enihe ha'a korkore hopol laa oir lapa wali enne wali wali'ur laa Nin leke miminlole.*

*Yesus hi'i wa'an ri ma naplu'uk nap'eker
(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)*

² Lolo onne, ri ida woro'o le'u'le'u mo'oni ma naplu'uk nap'eker ida mai Yesus. An po'on ri onnenihe akin naili'il wake'e, de ne'el ri man apinha onne na'ahenia, “Pa'e, yon mamka'uk! Ya a'ohu ahaledi num dohohala me'e.”

³ Lere onne, meser Horok Lap ida woro'o aile man derne lirna onneni, de roro akin wakunu, ra'aheni, “Ri eni na'ihoru na'idaru Makromod Lalap!”†

---

* **9:1** Ler onne Yesus Nin miminlole ai leke Kapurnaum. Po'onala Mat. 4:13, 8:5. † **9:3** Po'onala Mrk. 2:7; Luk. 5:21.

⁴ Maa Yesus nauroidedi hi honorok akin, de na'ukani na'ahenia, “Alhi'ihopeni mim paeku honorok yaka mi raramne?”

⁵ Ewi man sus rehi? Ya a'ohu ahala ri eniyeni nin dohohala, ee Ya'u hi'i ai nala'ala'edi?

⁶ Ya'u hi'i wa'an ri eni leke mi mauroin mouropo nahenia Ya'u eni ma namwali Ri Mormori Anan,[‡] la Yo odi molollo lolo noho wawan a'ohu ahala ri nina dohohala!” Enime'ede Yesus hopon ri ma naplu'uk nap'eker onne, “Mamakedi! Modi num namkuru onno, wali laa num nakar here!”

⁷ Ai namaka kikan nina namkuru onno nala'a nina nakar me'e.

⁸ Enime'ede heri onne ramka'uk wake'e, ra'uli rasa'a Makromod Lalap ono Ai naledi Nina molollo man lewlewen ri mormori me'e.

*Yesus napolu Matius mai lernohi
(Mrk. 2:13-17; Luk. 5:27-32)*

⁹ Yesus namhara lolo onne nala'ala'a, An po'on ri ida naran Matius naikorkoro lolo onno rodi ra'uk paipair. Ai napolu na'ahenia, “Mam lernohi Ya'u!” Idewe ai lan lernohi Yesus.

¹⁰ Ka nalo'ol Matius lariyala Yesus noro Nin man lernohi pakunohi rala'a nina nakar, ra'ak. Man ra'uk paipair nammori roro ri namehin ma nin hini'i wenewhe namehiyala,[§] mai raikoro wuku roro Yesus ra'ak wewerre.

¹¹ Enla ri Parisi ida woro'o po'on onneni, de hi ra'ukani Yesus Nina man lernohi pakunohi ra'aheni, “Hi'ihopenia minim Meser eni na'ak

---

[‡] **9:6** Ri Mormori Anan onne namnenehe Kristus man Makromod Lalap kikan namwali Rai.   **§ 9:10** Ri Yahudi po'on lewen ri onnenihe ono hi rauroin rir honowok noro rir hini'i wenewhe namehiyala la namwali dohohala.

wewerre noro man ra'uk paipair noro man hi'i dohohala onnenihe?"

¹² Yesus dederne rira na'ukankani onne de walha na'ahenia, "Ri ma kan apinha, ka nanoin ma na'inapin, maa ri man apinha penia nanoin ma na'inapin.

¹³ Ken koklolo ma'inau Makromod Lalap Lirna Wawan ma na'ahenia, 'Ya'u raram nodi mi ida man kukul aki man wa'an ida, narehi mala honoi kanani Maya'u.'

Ka'u mai apolu ri man hi'i ha ma namlolo mamani, maa Ya'u mai apolu ri man hi'i dohohala, leke hir lernohi Ya'u." *

*Yesus nornoro man lernohi pakunohi makun, hi ka ra'aluli kemen ka ra'ak romun
(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)*

¹⁴ Enla Yohanis man ulutade eni, ainina man lernohi pakunohi enihe mai Yesus ra'ukani, "Alhi'ihepe ai moro ri Parisi ma'aluli kemen ka ma'ak momun, maa Num man lernohi pakunohi enihe, kae?"

¹⁵ Yesus walhe, "Emene ik min hohoo ida, popolu lalariyala ka ra'ak romune? Kan wa'an hi akin sus la ka ra'ak! Mo'oni man ho eni nornorhe makun, de hi ra'ak romun. Enimaa rakan orekiyedi, ri namehin mai rala man ho eni nano hi leken kalarne nanumene hi ra'aluli kemen ka ra'ak."

Yesus wakuku, "Yon rawa'aha Yahudi nin wanakuku lo'olo'ole noro Ainu'u wanakuku worworu eni"

¹⁶ Yesus nala wanakunu naho'ok na'aheni, "Ri ka nadedem tapil nainair lo'olo'ol nodi tapi a'un

---

* **9:13** Hos. 6:6

worworu, kalo'o tapi a'un rodi tatapil onne hi'i riki nainair onne eren lalapa.”

17 Ai na'aheni ida wali'ur, “Ri ka nadedem nala anggur worworu halle sak ulik lo'olo'ole, kalo'o anggur worworu eni hi'i sak ulik onne napriki. Maa ri nadedem nala anggur worworu halle sak ulik worworu, leke yon sak ulik napriki, de anggur worworu halle.”

*Yesus na'amori wali'ur Yairus anan, la hi'i wa'an maeke man rara waue
(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)*

18 Yesus wakunkunu makun ne, Yahudi rir man panulu ida mai, kadi ein korno Yesus kalarna. Ai napanak an'anhedi na'ahenia, “Pape, ya an'u maekida eni nanu maki, maa Papa ki nakar ke'e de, rouwalle leke mori wali'ur.”

19 Enime'ede Yesus noro Nina man lerno hi pakunohi enihe roro mo'oni onne laa nina nakar me'e.

20-21 Kar rakan nina nakar makun, maekida lolo kili'urne mai na'urani Yesus. Ai onne rara waue anna idaweli woro'o raram me'e. An paeku nahenia lo'o an tukulala Yesus Nina rain mehe, nin apinhe wa'enedi. Ende ai lan rouwalle Nin rain ki'il.

22 Yesus wali kili'ur do'onedi, de na'aheni, “Ya an'u, ma'alapedi o akim, o akim naili'il Ya'u, de num apinha wa'enedi me'e.” Idewe nina apinha wa'enedi.

23 Yesus rakanedi uluwakun kerei onne nina nakar ne, An po'on ri man penpenu onnenihe, ma nou poloit, ma naherhere, la rusu arra wake'e.

24 An hopon hi na'ahenia, “Laedi paharne! Tata-
neni kan maki, maa namkuru mehe!” Hir derne
Ai lirna onneni, na'akeme ralauwedi.

25 Heri onnenihe na'akeme laedi paharne
nanumene An laa tatan onne nin kamar raram
roulle liman. Idewe an moriyedi, namaka, la
namriryedi.

26 Enpenia ha eniyeni pe'eredi lolo ri manina
noho onne na'akeme.

Yesus hi'i wa'an ri maktoko woro'o

27 Yesus noro Nina man lernohe pakunohi enihe
ramhara nakar onne, rala'a. Mo'oni woro'o
makan tokedi lernohe Ai wakaukau ra'aheni,
“Daud upun anan O, maramyakala mayai ke'e!”

28 Yesus rakan nakar An miminle, laedi rom-
leher ne, maktoko woro'o onnenihe lernohe laa
raram haenhi. Yesus na'ukani hi na'ahenia,
“Hi'ihewi? Mi akim naili'il Yo odi molollo hi'i mi
makam mouwedi?” Hir walhe, “Ya, ai akim naili'il
Pape.”

29 Enime'ede Yesus kemenala liman makanhe,
na'aheni, “Ya'u hi'i mi makan wa'anedi, ono mi
akim naili'il Maya'u kokkoo.”

30 Me'e'eni me'ede hi makan mouwedi, la Yesus
nou an'anhedi hi na'aheni, “Yono konohi ri ha ma
namwali mi eniyeni.”

31 Maa woro'ohe raderre radaul panaeku on-
neni ri manina noho onne na'akeme.

Yesus hi'i wa'an ri man hakukuwedi

32 Woro'ohe rala'ala'a ne, ri namehin rodi
ri ida man hayakyake huhu'ur raramne de
hakukuwedi, mai Yesus leke hi'i wa'ane.

33 Ende Yesus nohiyedi hayakyaka man
hu'uhu'ur ri onne raramne, idewe nauroin

wakunuwedi. Heri lolo onne hehel rehi, la ida ma ne'el ida na'ahenia, “Rakan lere eni ik kak do'onala ha ma namwali heheni lolo Israel makun!”

³⁴ Maa ri Parisi man aile lolo onne ra'aheni, “Hayakyak Makromon nala molollo Ai, penia Ai nodi molollo nohi hayakyaka.”

Yesus na'aheni noho ihin ennen nammori, maa ma na'ili nadai tarana mehe

³⁵ Yesus laliwewer leke-leke noro kota-kota nammori. An laa Yahudi rira kerei raram loikaru Makromod Lirna Wawa'an eni man konohi hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori. An hi'i wa'an ri ma nakni'ir noro man lernala apinha warna-warna na'akeme.

³⁶ An po'on heri rahu onnenihe, Ai raram penu rehi, ono hir mehe ili'ili mehe lohloho, naise pip-duma ma na'alehe nina man huri. *

³⁷ Enime'ede Yesus ne'el Nina man lernohi pakunohi enihe na'ahenia, “Noho ihin ennen nammori, maa, ma na'ili nadai tarana mehe.

³⁸ Ende mapanak Orkirneni, Makromod Lalap, leke nala man howok mai na'ili nadai Nina kirna raramne.”

10

*Yesus nala molollo Nina ri idaweli woro'o
(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)*

¹ Yesus polu Nina man lernohi pakunohi idaweli woro'o maiwuku, leke nala molollo hi rohi hayakyaka, la hi'i wa'an ri ma nakni'ir noro man lernala apinha warna-warna na'akeme.

---

* **9:36** Bil. 27:17; 1Rai 22:17; 2Taw. 18:16; Yeh. 34:5; Zak. 10:2; Mrk. 6:34

² Ri idaweli woro'o ma namwali Nin hophopon onnenihe naran:

Simon (rapolu Petrus haenhi) noro mo'oniwalla Andreas,

Yakobus noro mo'oniwalla Yohanis (woro'ohe Zebedeus ananhe).

³ Pilipus noro Bartolomeus,

Tomas noro Matius (Matius ma nadedem ra'uk paipaire),

Yakobus (Alfeus ananne) noro Tadeus,

⁴ Simon (ai eni namhene noho Roma nodi molollo Israel), noro Yudas Iskariot (ma na'olu Yesus).

*Yesus nala honowok Nin ri idaweli woro'o
(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)*

⁵ Yesus hopon ri idaweli woro'o enihe laa manin Israel. An nou hi na'ahenia, “Yono mim laa ri ma ka namwali Yahudi, maa mala'a ri Yahudi mehe. Yon laa kota-kota lolo Samaria haenhi,

⁶ maa mala'a ik walin, Israel upun ananhe nolu. Hi raisa pipduma ma ka nauroin kalla me'e, ono ra'alehe man huri.

⁷ Lam loikaru mouropo ma'aheni, ‘Lere alam Makromod Lalap nodi molollo ri mormori lolo noho wawan na'uraniyedi me'e.’

⁸ Lam hi'i wa'an ri ma nakni'ir, ma'amori ri man makiyedi, hi'i wa'an ri man ulik yak hi'ie, la mohi hayakyaka man hu'uhu'ur ri raramne. Ya ala molollo mi hi'i ha wo'ira na'akemeni, maa ka apanak wanalhan ida, de mi lam hi'i ha wawa'an eni, yono mapanak wanalhan haenhi.

⁹ Yono modi kupan mahe, kupan pere, ee kupan namehin.

¹⁰ Yono modi panaku onno, nainair, pakpak ei me au ke'eke'en, ono wa'an rehi mi man howok eni lernala minim hewhewek nanair nano ri man mim papaku eni.

¹¹ Rakan leke ida, manoin ri man akin wa'an kokala mi leke minala nina nakar hehen nanumene mamhara wali'ur.

¹² Mim rakan lolo nike laa raram, mapanak Makromod Lalap nodi nala hi.

¹³ Lo'o hir kokala mi wawa'enedi, hir lernala rere'e haharu onne, maa lo'o hi akin yaka de kar kokala mi, mapanak Makromod Lalap nala wali'uredi minim lir napanak onneni.

¹⁴ Lo'o lolo nakar me lolo kote kar kokala mi, mamharedi lolo onne, disnedi elimo'o hapu man aile mi ein raram.

¹⁵ Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Rakan lere Makromod Lalap hukum ri na'akeme, manin kota onne lernala hunukum man werek narehi manin kota Sodom noro Gomora nonolu eni.” *

Ma'akenkene mi akim lernala wewerek pananaka

(Mrk. 13:9-13; Luk. 21:12-17)

¹⁶ Yesus nala nounaku Nina ri idaweli woro'o enihe wali'ur na'ahenia, “Nakinemen ki mi, ono I hopon mim laa mamkene noro ri man ailanna naise pipduma man maru min lolo ahu merwui raram. Ende madiyahyaka mi kemen leke mi maise nee ma nauroin nahala kemen nano ha yakyaka, maa madiyahyaka leke mi akim wa'an ma-mani naise manu merpati.

---

* **10:15 NN. 19:24-28**

17 Ende ma'akenkene mi, ono ri lo'o kele mi rodi laa makpali agame nin man ho'ok kail enihe, la ri lo'o riuk rerhe mi lolo Yahudi rira kerei-kerei haenhi.*

18 Ri lo'o kele mi rodi laa makpali rir man panulu noro rir rai-rai kalarna, ono mim lerno hi Ya'u. Lere onne Makromod Lalap nala leken paharin loikaru Lirna Wawa'an eni hi noro ri ma ka nau-roin Ai makun.

19 Lere hir kele mi, yono mamka'uk walha rira na'ukankani, ono Makromod Lalap mehe nala wanalhanne ki mi.

20 Ende lere onne yon mamka'uk ono inhawa man mim wakunu, ka mehem wakunu, maa mi Ammu Nin Roh mehen hari mi honorok akin moro hi wakunu.

21-22 Lere onne ri nammori kar suk mi, ono mim lerno hi Ya'u. Ri mehen huri we'er mo'oniwalla ri nesne. Onne namwali noro papa noro ananne haenhi. Enla tatana lalapana kar derne rakani hi inna aman me'e, de huri laa rin nesnehe. Maa inhoi akin namkene naili'il Ya'u rakan lere onneni horu, an lernala or'ori dardari ma kan horu.

23 Lo'o mim laa kotida, la hir hi'i yakyaka mi, mamharedi lari laa kote namehin. Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Mi kam laa Israel nin kota na'akeme horu makun, Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan maiyedi me'e.

24 Pudpude kan kulu narehi nin meser, la hophopon wahwahane kan kulu narehi makromon.

---

* **10:17** Lolo Yahudi rira kerei man aile leke-leke, rira man ho'ok kail aile haenhi. Ri man hi'i yaksala ka rodi la polisi, maa rodi laa agame nin man ho'ok kail mehe.

²⁵ Ha man wa'an, pudpude nin hini'i wenewhe namnenehe nin meser, la hophopon wahwahan nin hini'i wenewhe namnenehe noro makromon. Lo'o hir waki Ya'u ma namwali uluwakun nakar raramne naran Beelzebul, Hayakyak Makromon onne, AINU'U nakar raramne lo'o lernala naran man yaka narehi.”

Mamka'uk Makromod Lalap, yon mamka'uk ri mormori

(Luk. 12:2-7, 12:8-9)

²⁶ “Enimaa yono mamka'uk ri ma na'okul minim loloi kakaru eni, ono lere man mai ha man rin suwsuwar lere eniyeni na'akeme ralhari mouwedi.†

²⁷ Ende inhawe Ya'u konohi mi aimehi, lam loikaru ri na'akeme leke derne rauroin haenhi. Inhawa man Ya alpupu mi kilinum, lam wakau lolo nakar-nakar leke heri derne rauroin.

²⁸ Yon mamka'uk ri man suk nesne mi. Hi rodi molollo resne ri ihin kemen mehe, maa ka rodi molollo resne ri hamaranne. Mamka'uk Makromod Lalap mehe, ono Ai penia nodi molollo hukum ri kemen noro hamaranne sopol laa kawali pire ai porom raram.

²⁹ Nadedem rin na'olu nurn woro'o wella lo'o rupei ida mehe, maa lo'o ik Amad, Makromod Lalap kan huri we'er nurn onne makun, mahaku ka nadiyaur.

³⁰ Makromod Lalap penia nauroidi minima muruk lawanne me'e.

---

† **10:26** 'Ha man rin suwsuwar lere eniyeni' onne wekel 'ha wo'ira na'akeme man konohi ri hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori.' Enpenia Yesus na'aheni, 'Yom mamka'uk ri ma na'okul minim loloi kakaru eni.'

31 Ende yono mamka'uk, ono Ai naramyaka mi narehi nalewen nurn onnenihe.

32 Inhoi na'aheni ai namwali Ainu'u ri lolo ri leken kalarna, Ya'u konohi Ya Am'u man aile a'am raram, 'Ai onne lernohi Ya'u.'

33 Maa inhoi wiuk namhene Ya'u lolo ri mor-mori leken kalarna, Ya'u wiuk amhenedi ai lolo Ya Am'u man aile a'am raram kalarna haenhi."

Inhoi-inhoi lernohi Yesus lernala apinpinha wo'operperi

(Luk. 12:51-53, 14:26-27; Mrk. 9:41)

34 "Yom pene'ek Ya'u mai noho wawan odi moiliwi mahuwele. Ka! Ya'u mai eni hi'i ida ma nasesi na'ara noro ida.

35-36 Ya'u mamai eni hi'i nakar raramne ida man rohon ara noro ida. Hir hi'i ara ono heruwali lernohi Ya'u, heruwali ka. Ende mo'oniyana kan derne nakani aman, maekana kan derne nakani inna, la anan panin maeke kan derne nakani paninne maeke. *

37 Inhoi naramyaka inne noro aman narehi Ya'u, la inhoi naramyaka anan narehi Ya'u, ai onne ka namwali Ainu'u ri, ono hini'i onne ka nahuwa'an Makromod Lalap akin.

38 Inhoi namhene lernala apinpinha la namhene maki‡ leke lernohi Ya'u, ai onne ka namwali man lernohi Ya'u, ono hini'i onne ka nahuwa'an Makromod Lalap akin haenhi.

39 Inhoi namka'uk ihin kemen maki, de nasala kerkerhe nin morimori aimehi, ai onne kan lernala or'ori dardari ma kan horu eni. Maa inhoi

---

* **10:35-36** Mik. 7:6 ‡ **10:38** Ee, 'Inhoi namhene na'uwara nin au kekiyowok la lernohi Ya'u,...

hurinohi Makromod Lalap nodi molollo nin mori-mori, kade ihin kemen maki, ai onne lernala or'ori dardari ma kan horue.

⁴⁰ Inhoi kokala mi, an kokala Ya'u haenhi, la inhoi kokala Ya'u, an kokala Makromod Lalap man hopon Ya'u mai eni.

⁴¹ Inhoi kokala nabi ono ai namwali ma nodi Makromod Lalap Lirna kokkoo, Makromod Lalap herre walha nin hini'i man wa'an onne namnenehe noro nabi onne haenhi. Enla inhoi kokala ri man wa'an ono ri onne akin mou, Makromod Lalap herre walha nin hini'i onne namnenehe noro ri man wa'an onne.

⁴² Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Inhoi paku ri yakyak halhala ono an lernohi Ya'u, Makromod Lalap herre walha nin hini'i wawa'an onne, kade ai nala oir lali'oir raram mehe nomun.”

11

Yesus na'uli Yohanis nin honowok nair (Luk. 7:18-35)

¹ Yesus nounaku Nina man lernohi pakunohi idaweli woro'o enihe horu, hi rahina'ar. Enla An laa loikaru Makromod Lalap Nina nou eni lolo leke-leke ma na'uranrani lolo onne.

² Lere onne Yohanis man ulutade ri aile bui raram. An derne ha wo'ira na'akeme Kristus (Mesias) hihi'i eni ne, an hopon nina man lernohi ri ida woro'o

³ laa ra'ukani, “Pape penia man Makromod Lalap nouwedi mai noho wawan, ee am newek ri namehin?”

4 An walhe na'ahenia, “Wali here! Lam konohi Yohanis inhawe mi mehem derne la mehem do'on:

5 Ri man makan tokedi, makan mouwedi;

ri ma ka nauroin nala'a, nala'ala'edi;

ri man ulik yak hi'ie, wa'angedi;

ri man roheddi, derne wali'uredi;

ri man makiyedi, mori wali'ur;

la Makromod Lalap Lirna Wawa'an eni rodi laa

loikaru ri ma na'alehe naulinu. *

6 Konohi ai haenhi na'ahenia, ‘Ri ma namkene akin naili'il Ya'u, ai akin nahuwa'angedi.’ ”

7 Yohanis nin man lernohe onnenihe rala'edi ne, Yesus wakunu Yohanis nina hini'i man wa'an laa heri onne. Ai na'aheni, “Minim panaeku inhawa mim laa noho mamun ma napro'uk leke derne Yohanis wakukue? Lo'o mim laa leke po'on ri ma akin ka namkene naisa penek larlari man anna huhue?

8 Lo'o mi raram nodi lam po'on inhawa lolo enne? Ri man nair nainair ma'aruru harome? Ka! Ri man nair nainair ma'aruru nadedem min rai nina nakar!

9 Ende hi'ihopenia mi raram nodi laa enne? Lo'o mi raram nodi lam po'on nabie? Namlolo kokkoo mim do'onedi nabi, maa nabi onne namwali nabi man kulu narehi nabi nadedem!

10 Nonolu eni Makromod Lalap wekel Yohanis ma namwali Nin hophopon eni lolo Horok Lap na'ahenia,

‘Ya'u hopon Ainu'u ma nodi Lir'u nolu mai na'ahari kalla leke Om lole.’ ” *

* 11:5 Yes. 35:5-6, 61:1   * 11:10 Mal. 3:1

11 Yesus na'aheni wali'ur, “Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Rakan lere eni, lolo noho wawan na'akeme ri kaale man kulu narehi Yohanis man ulutadeni. Maa nano lere eni ri na'akeme man Makromod Lalap nodi molollo, kade hi onne tana rehi, hir lernala rere'e haharu narehi ai.

12 Nano lere Yohanis loikaru panaeku ma na'ono hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori rakan lere eniyeni, ri man ailanna rodi rurilai rahehe ewekala kawala Makromod Lalap Nin molollo ri mormoriyaneni.*

13 Nano nonolu rakan Yohanis nin mamai eni, Musa noro nabi-nabi rir horok na'akeme kono-hiyedi kokkoo inhawa ma namwali lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori.

14 Lo'o mi me'e kokale, Yohanis onneni penia nabi Elia man ra'anouwedi nano nonolu me'e, de mi akim naili'il, leke! *

15 Inhoi kilinna aile, derne nakani!”

Yahudi enihe kar kokala Yohanis lirna man werek noro idewe Yesus Lirna ma nahuwa'an ri akin

16 “Ya aho'ok ri mormori ku eniyeni noro inhawe? Hi raisa tatana man ha'ar ramwali muku woro'o ma naikoro ra'aromo lolo pasar raram,

17 la muku ida napopolu muku namehin ra'aheni, ‘Ai mahinara hanara man hi'i ri nahere, maa mi mamhene mahere moro mayai! Enla

---

* **11:12** Napa'ahne namehin aile: Nano Yohanis nina lere dedesne an loikaru panaeku ma na'ono hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori rakan lere eni, ri nammori rahehe ramwali Makromod Lalap Nin ri. * **11:14** Mal. 4:5

ai mou poloit modi mahinara sokso murmura, maa mi mamhene pe'uk waur moro mayai.'

¹⁸ Ri ku eniyeni namnehe noro onne. Lere Yohanis mai wakuku ri, ai ka nomun arak, la lere romromo ka na'ak. Hi ra'aheni, 'Ai onne hayakyaka hu'uhu'ur raramne.'

¹⁹ Enla Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan mai, Ya a'ak Yo omun mamani, maa hi ramhene kokala Ya'u haenhi la ra'aheni, 'Po'onala ri onne! An suk na'ak nammori, nomun manha mamani, Ai nawaur noro ri man ra'uk paipaire, la minwuku noro ri man hi'i dohohala mamani!' Kade hi ramhene kokala Maya'u, maa ik kauroin Makromod Lalap Nin honorok panaeku namlolo, ono ik do'on honorok panaeku onne ihin ennen."

*Makromod Lalap hukumesne ri ma nodi nina
kalla aimehi
(Luk. 10:13-15)*

²⁰ Onne horu, Yesus dadiyala ri Yahudi man minle kota-kota lolo Galilea, ono An hi'i tanada nammori ri kan dodo'onnale makun, maa hi ramhene herre rir morimori, lerno hi Makromod Lalap Nin panaeku.

²¹ Ai nawuhur hi na'aheni, "Mi manin Korazim noro Betsaida, mim mayo'o. Ya'u hi'iyedi tanada nammori ri kan dodo'onnala makun mi herne kalarna, maa kam kokala Maya'u. Lo'o Ya'u hi'i tanada rahu onne lolo ri manina kota Tirus noro Sidon (ri ma ka namwali Yahudi enihe), hir nairedi homnono yak, loiyedi apu hi uluwakun leke namwali tanada hir herredi rira morimori

ma ka namlolo me'e, la derne rakani Makromod Lalap Nin panaeku me'e. *

²² Horhorok, rakan lere alam Makromod Lalap naho'ok nakail ri na'akeme, ri manina kota Tirus noro Sidon rira hunukum namrana narehi mi!

²³ Mi manin Kapernaum, mi mauroin lo'o ra'uli rasa'a mi lolo a'am raram? Ka! Makromod Lalap sopol mi laa kawali pire ai porom raram. Ya'u hi'iyedi tanada nammori ri kan dodo'onkala makun lolo mi kalarum, maa mi mamhene Maya'u. Nonolu eni lo'o Sodom do'on Ya'u hi'i ha lewlewen onne lolo hi, hir herredi rira morimori de rorroro ika makun.

²⁴ Ende horhorok, rakan lere Makromod Lalap naho'ok nakail ri mormori na'akeme, Ai nala hunukum mi man werek narehi Sodom onne.”

Yesus lariyala ri na'akeme, “Mai leke Ya a'aranala minim yodiwara”

(Luk. 10:21-22)

²⁵ Me'e'eni me'ede Yesus hi'i lir napanak Aman na'aheni, “Papa, Makromod ma nodi molollo a'am noro noho wawan na'akeme, Ya apanak trimkasi nammori ono Om kukul ha wo'ira ri ma nin woroin kan kuku kan nokor, maa Om suwarala ha wo'ira nano orworoin roro ma nauroin ha wo'ira lolo noho wawan enihe.

²⁶ Pape, Num hini'i onne penia ma nahuwa'an O akim.”

²⁷ Yesus na'aheni heri wali'ur, “Ha wo'ire na'akeme Ya Am'u naledi Ya'u me'e. Ya Am'u mehe nauroin Ya'u ma namwali Ananne, ri namehin ka nauroin Ya'u, la Ya'u mehe auroin Ya Am'u. Enla

---

* **11:21** Yes. 23:1-18; Yeh. 26:1–28:26; Yl. 3:4-8; Ams. 1:9-10; Zak. 9:2-4

inmoi-inmoi Ya ala woroin, hi rauroin Ya Am'u haenhi.

²⁸ Mi eniyeni man maha rehi la ma na'uwara yodi wewerek, mai leke I huriyedi mi nano minim yodi wewerek onne.

²⁹ Ma'uwara yodiwara Ya ala ki mi mehe. Ma-panak Ya'u wakuku mi, leke mi ulla kawa'al nam-ranedi, ono ka odi lira apipinha, ka'u holi kukulu lalap, la Ya ala aki ma namkene ki mi. *

³⁰ Honowok Ya ala ki mi eni kan werek, la yodiwara Ya ala mi eni namrana.”

12

Yesus nodi molollo konohi ri hi'i inhawa Alam Renren Warwarne

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

¹ Lerida, Yahudi nina Alam Renren Warwarne, Yesus noro Nina man lernohe pakunohi enihe rala'ala'a lolo gandum kirna ida. Hir rala'a lolo kirna onne, Nin man lernohe pakunohi enihe ramlara de reku gandum ra'an.*

² Parisi enihe do'on hi reku gandum ra'an ne, re'el Yesus, “Po'onala Num man lernohe enihe! Iknik agame nina keneri hono'ok kan huri ika howok Alam Renren Warwarne, de kan wa'an hir howok reku gandum lere eniyeni.”

³ An walhala hi, “Lo'o mim lesedi Horok Lap Lirna man konohi inhawa namwaliyedi nonolu lere Daud noro nin man lernohe enihe ramlara, ee kaun? *

⁴ Hi ramlara, de Daud laa Tenda ma namwali Makromod Lalap Nin miminlole raram, nala roti

---

* **11:29** Yer. 6:16   * **12:1** Ul. 23:25   * **12:3** 1Sam. 21:1-6

man luli hi ra'an. Roti onne nadedem rodi hoikani Makromod Lalap. Ende rir hini'i onne larlewenedi rir agame nin holoor halauk man huri imam mehe ra'ane, ri namehin ka. *

⁵ Lo'o mi kam lesala agame nina keneri hono'ok makun man konohi hi'ihewi nonolu imam enihe howok mamani lolo Makromod Lalap Nin Romleu Lape kade rir lere nedille Alam Renren Warwarna. Rir hini'i onne larlewenedi keneri hono'ok me'e, maa kar sala.

⁶ Ya'u konohi mi, ri ida ai lolo eni man kulu narehi nano Makromod Lalap Nina Romleu Lap eniyeni.

⁷ Lolo Horok Lape raram Makromod Lalap na'aheni, 'Ya'u raram nodi mi ida man kukul aki man wa'an ida narehi nano mi mala honoi kanani Maya'u.' Lo'o mi mauroinedi panaeku onne wawa'an me'e, mi kam hukum ri ma kan sala enihe.

⁸ Ya amwali Ri Mormori Ananne, eni penia Yo odi molollo hopon rin hi'i inhawa-inhawa Alam Renren Warwarna."

*Yesus hi'i wa'an ri man liman wali maki
(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)*

⁹ Yesus namhara lolo onneni, An laa Yahudi rira kerei raram.

¹⁰ Lolo onne mo'oni ida aile liman wali makiyedi. Ri ida woro'o namehin aile haenhi maha ranoin Yesus Nina sale, de ra'ukani, "Hi'ihewi, iknik holoor halauk huri ika hi'i wa'an ri Alam Renren Warwarna, ee ka?"

¹¹ An walha na'ahenia, "Nano mi eniyenihe, lo'o ri ida nina pipi waku ida nediawedi laa ku'il

---

* 12:4 Im. 24:9

raram lolo Alam Renren Warwarna, orpipi lo'o nahehe nala mai paharne, ee ka?

¹² Ri mormori peni wa'an narehi ha mormori, de kan hi'i haida ika hi'i ha man wa'an lolo Alam Renren Warwarna.”

¹³ Horu ne, Yesus hopon ri man liman wali maki onne na'aheni, “Ma'aloledi o limmu.” Ri onne na'alolo liman ideweni ne, wa'enedi naisa liman walie.

¹⁴ Enimaa ri Parisi enihe do'on ha ma namwali onne, hi ramhara laa paharne wakunu wuku leke resne Yesus.*

Makromod Lalap niliyedi Yesus namwali Nina hophopon

¹⁵ Yesus nauroin rira panaeku yakyaka penia Ai namhara lolo onne, la ri nammori lernohi. An hi'i wa'an ma nakni'ir na'akeme,

¹⁶ la komdere hi, “Yono konohi ri, Ya'u eni in-hoi.”

¹⁷ Ainin hini'i onne na'akuku na'anokor inhawa Makromod Lalap na'ahenyedi lolo nabi Yesaya,

¹⁸ “Ai eni penia Ya'u niliyedi namwali Ainu'u hophopon. Ya aramyaka la Ya akin nodi nale. Ya ala Ainu'u Roh Ai, la Ai penia man loikaru Ainu'u hono'ok kanail ma namlolo laa ri mormori noho wawan na'akeme.

¹⁹ Ai ka nasesi, kan mehe wakaukau, la kan wakunu warei lolo kalla wawan leke ra'uli.

²⁰ Ai kan duni ta'al ri man akin ka naili'il wawa'an makun.

---

* **12:14** Lolo hirira agama nin holoor halauk, konomdere ida aile ma kan huri rin howok Alam Renren Warwarna. Ende ri Parisi onne ra'aheni Yesus larlewenedi holoor halauk ono An hi'i wa'an ri onne Alam Renren Warwarna.

An paku na'alapa ri ma akin tana hehen nanumene rakan lere hair na'akeme kokala Nina hono'ok kanail ma namlole.

21 Enla Ai onne penia ri mormori noho wawan lalapan.” *

*Yesus noro Beelzebul (Hayakyak Makromon)
(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23)*

22 Lere onne, ri nodi ri ida laa Yesus. Ri onne makan tokedi, la hakukuwedi ono hayakyaka hu'uhu'ur raramne. Yesus hi'i wa'enedi ri onne, de do'on la wakunu.

23 Kame'ede na'akeme polletilu do'on Yesus Nina hini'i onne, de ida ma na'ukani ida na'ahenia, “Lo'o leher eni Daud Anan?”

24 Parisi enihe derne onne, hi ra'aheni, “Beelzebul, Hayakyak Makromon onne, penia nala molollo Ai nohi hayakyaka nano ri raramne.”

25 Maa Yesus nauroiroin hi honorok akin de na'aheni, “Lo'o hair ida napye'er ono ida ma kan derne ida, de namwali muku woro'o, hair onne ra'akeperedi. Lo'o kote ida, meheromo ida, ee nakar raram, hi ida ma kan derne wawa'an ida, na'akeme nakperredi haenhi.

26 Namnenehe Beelzebul nodi molollo nin noho. Lo'o hayakyaka ida pakuwala ri nohi hayakyaka namehin, nin nohe napye'eredi la ka naruri me'e.

27 Mi ma'aheni Yo ohi hayakyaka ono Beelzebul nala molollo maya'u, de Ya a'ukani mi, ‘Inhoi nala molollo minim man lernohe enihe, leke hi rohi hayakyaka?’ Lo'o Beelzebul harome? Ka! Ma namlolo, hi rodi molollo nano Makromod Lalap.

---

* **12:21** Yes. 42:1-4

Rir hini'i onne penia kukul nahenia minim tunum desne Maya'u onne, saledi.

²⁸ Maa Yo ohi hayakyaka odi molollo nano Makromod Lalap Nina Roh. Onneni namwali tanade nodi kunukunohi nahenia lere alam Makromod Lalap nodi molollo ri mormori maiyedi me'e.

²⁹ Hi'ihewi? Lo'o rin paeku laa ornakar ma naruri ida nina nakar namna'a hahaa, maa kan kele wuku ornakar ma naruri onne makun, ka namwali namna'a nin hahaa.

³⁰ Ri ma ka nodi Maya'u, ai onne namwali Ainu'u arwali, la ri ma kan paku Ya'u, ai onne ma nano'onnyaka Ainu'u honowoike.

³¹ Ende Ya'u konohi mi, lo'o rin hi'i dohohala la na'ihoru na'idaru Ya'u, Makromod Lalap nala ampun, maa lo'o rin na'ihoru na'idaru Makromod Lalap Nina Roh, Ai ka nala ampun.

³² Makromod Lalap nala ampun ri ma na'ihoru na'idaru Ri Mormori Anan, maa Ai ka nala ampun ri ma na'ihoru na'idaru Nin Roh, lere eniyeni noro idewe lere man maie.”

*Au'ono noro woinni
(Luk. 6:43-45)*

³³ “Lo'o au'ono ida ka namnoro nahuwa'an, ik kak lernala au woin man wa'an. Lo'o au'ono ka namnoro nahuwa'an, woinni kan wa'an. Ik po'onala au woin ik kauroin idewe, au'ono onne namnoro nahuwa'an, ee ka!

³⁴ Maa, mi ri man ailanna! Mi kam paekunala wakunu panaeku man wa'an ida ono inhawe man mim wakunu, onne namhara nano mi honorok akim man ailanna onne.

³⁵ Ri man wa'an, nin honorok aki wa'an, de an wakunu panaeku man wa'an mamani. Ri man yaka, nin honorok aki yaka, de an wakunu panaeku man yaka.

³⁶ Ende horhorok! Rakan Lere Alam Ho'ok Kail ri na'akeme, hi dohdoho meher konohi Makromod Lalap rir wanakunu ma kan min haida!

³⁷ Minima wanakunu mehe nala kenekrohu mim saledi, ee ka!"

Ri Parisi rapanak Yesus hi'i tanada ri kan dodo'onnala makun

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

³⁸ Horu ne, meser Horok Lap ida woro'o noro ri Parisi enihe ra'aheni, "Pap Meser, am suk po'onala Pape hi'iyala tanada ri kan dodo'onnale makun."

³⁹ Yesus walhe na'ahenia, "Kulere alam eni ailanna la akinhe ka namkene naili'il Makromod Lalap. Mi mapanak Ya'u hi'i tanada man ri kan dodo'onnale makun, maa Ka'u hi'i haida mim do'on, naukara inhawa ma namwali noro nabi Yunus mehe.

⁴⁰ An minle i'in lape konoin lere wokelu alam wokelu, namnenehe noro Ri Mormori Ananne. An maki minle noho wi'in lere wokelu alam wokelu haenhi. *

⁴¹ Rakan Lere Alam Ho'ok Kail ri na'akeme, ri man maki lolo kota Niniwe mori wali'ur, de ram-riri roro ku enie kuku sala mi, ono lere hir derne Yunus nina wanakunu, hir herredi rir morimori ma ka namlolo, la derne rakaniyedi Makromod Lalap me'e. Lere eni ri man kulu narehi Yunus aile, maa mi akim kerhe. *

---

* **12:40** Yun. 1:17   * **12:41** Yun. 3:5

⁴² Lere Alam Ho'ok Kail ri na'akeme, rai maeke nano noho wali karanna[†] mori wali'ur, la mai namriri noro ku enie kuku sala mi, ono nonolu ai nala'a kalla man ko'u mai leke derne nakani rai Salomo nina wanakuku. Kade lere eniyeni ri ida aile man kulu narehiyedi rai Salomo, maa mi kam derne makani Ai!" *

Hayakyaka namhara ri ida la hu'ur wali'ur ri onne raramne
(Luk. 11:24-26)

⁴³ Yesus na'aheni wali'ur, "Lo'o hayakyaka ida namharedi ri raram, an lalaa mamai noho mamun nanoin onno man wa'an leke holi, maa kan lernala.

⁴⁴ Ende ai nala kenekrohu wali wali'ur laa onno dedesneni. Rakanedi an do'on ri onne naise nakar man mammamu, sapu moumouwedi la ra'akene wawa'enedi me'e,

⁴⁵ de ai noro hayakyaka wo'ikku man ailanna narehi ai, hu'ur ri onne raramne wali'ur. Ende ri onne nina morimori eren yayaka narehi nonolu eni. Onne lo'o namwali ri mormori man ailanna ku eni haenhi."

Yesus walinhe
(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Yesus wakunkunu heri kalarna makun, inne noro mo'oniwalinhe mai ramriri lolo paharne, rapanak roro Yesus wakunu.

⁴⁷ Rin laa kukunohi Ai na'ahenia, "Papa Meser, Num mame noro mo'oniwallumhe aile paharne. Hi raram nodi roro Papa wakunu."

[†] 12:42 Noho wali karanna onne noho Syeba. 10:1-10, 2Taw. 9:1-12

* 12:42 1Rai

⁴⁸ An walha na'ahenia, “O mauroin Yi in'u la I mo'oniwal'uhe inhoi?”

⁴⁹ Horu ne, An kukuwala liman Nina man lerno hi pakunohi enihe la na'aheni, “Hi penia Yi in'u noro I mo'oniwal'uhe.

⁵⁰ Ri man lerno hi la derne nakani Ya Am'u man aile a'am raram, hi onne penia Yi in'u, I nar'u, la I mo'oniwal'uhe.”

13

Ri man wahair wini hawono (Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Lere onne me'ede Yesus namhara nakar onne laa naikoro oir lapa arkanne.

² Heri rahu mai lupurala Yesus, de An ha'a laa korkoro ida wawanne, naikoredi. Heri onnenihe ramriri herraram. ³ Ai nodi wanakunu naho'ok wakuku panaeku nammori na'ahenia,

“Ler ida, man howok kirna ida nodi wini hawono lan wahair nin kirna.

⁴ An wahair ne, wini heruwali nadiyaur kalla wawan, de manu liwliwar mai na'an mouwedi.

⁵ Heruwali nadiyaur elimo'o wakwaku. Memen pelek mori ono elimo'o tarana mehe,

⁶ maa rakan lere ulu, namlau napro'ukedi ono ka na'a'ar.

⁷ Wini namehin nadiyaur ruri roke raram, mori, maa ruri roke eren lolode, de elewesnedi.

⁸ Maa, ma nadiyaur elimo'o man meur na'ihiyedi, de ihin ennen lernala rewen welikelu, welneme, rakan rahu rehi.

⁹ Ende lo'o mi kilinum aile, makani wawa'an.”

Yesus kukunohi hi'ihope An nair wanakunu naho'ok

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Man lernohi pakunohi Yesus mai ra'ukani Ai, “Alhi'ihope nair wanakunu naho'ok noro herie?”

¹¹ Yesus walha na'ahenia, “Makromod Lalap nala woroin mi leke mauroin hi'ihewi Ai nodi molollo ri mormori. An hi'i mi mauroin panaeku ma nasinuwar onne, ri namehin, ka.

¹² Ri ma nauroidi Ainu'u wanakuku wawa'an taran me'e, lo'o ra'uwali woroin narehi nalewen makun, maa ri ma kan peinohi Ainu'u wanakuku onne, nin woroin taran man aile, lo'o rala wali'uredi.

¹³ Enpenia Ya'u nair wanakunu naho'ok eniyeni wakuku herie ono:

‘Hir do'odo'one, maa naise ri ma kan do'on, hir derderne, maa naise ri ma kan derne, la ka rauroin haida-haida.’

¹⁴ Ende inhawa man Makromod Lalap konohiyedi lolo nabi Yesaya nonolu eni namwali noro hi, ‘Lo'o mim dederne mamani, maa ka mauroin haida.

Lo'o mim dodo'on mamani, maa ka mauroin inhawa ma namwali, *

¹⁵ ono mi honorok akim kerhe, de mamhene makani, mamhene do'on, la mamhene mauroin.

Ende Ka'u huri mim do'on, derne, mauroin, la wali wali'ur Maya'u leke Ya'u hi'i wa'an mi.’ ”

¹⁶ Yesus na'aheni Nina man lernohi pakunohi enihe, “Mi akim nahuwa'angedi, ono mim do'on la derne kokkoo. *

---

* **13:14** Yes. 6:9-10   * **13:16** Luk. 10:23-24

¹⁷ Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Nonolu nabi-nabi roro ri nam-mori ma akin mou lolo Makromod Lalap kalarna, hi raram nodi do'on inhawa mim dodo'on lere eniyeni, la raram nodi derne inhawa mim dedereneni, maa lere onne Ka'u mai noho wawan makun de hi kar do'on kar derne.”

Yesus napa'aha wanakunu ri man wahair wini hawono

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ “Derne wawa'an! Ya apa'aha wanakunu ma na'ono ri man wahair wini hawono eni.

¹⁹ Wini ma nadiyaur kalla wawan naise ri man derne hi'ihewewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori, maa ka rauroin wawa'an. Hayakyak Makromon mai nahoredi wini man aiyedi ai akin me'e.

²⁰ Wini ma nadiyaur elimo'o wakwaku eni, naise ri man derne Makromod Lalap Lirna Wawan, la kokale noro wawa'an,

²¹ maa lirna onne ka na'a'ar akin, de ka nalo'ol moluwedi. Lere an lernala apinpinha ono an derne nakani Makromod Lalap Lirna Wawan, an waliyedi kili'urne.

²² Wini ma nadiyaur lolo ruri roko raram, naise ri man derne Makromod Lalap Lirna Wawa'an eni, maa an ma'irhu nin hehewek nainair akilere, la raram nodi lernala kanaru nammori penia kan ilitolle Makromod Lalap Lirna Wawa'an eni. Ende wini onne kan woi,

²³ maa wini ma nadiyaur elimo'o man meur onne na'ono ri man derne nakani la nauroin Makromod Lalap Lirna Wawan eni. Ende ihin ennen nammori, heruwali lernala ihin ennen

rewen rahu ida, heruwali welneme, la heruwali welikelu.”

Penek hohore man morile gandum raram

²⁴ Yesus nala wanakunu naho'ok ida wali'ur na'aheni, “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori, naho'ok naise ri man howok kirnida. Ri onne lan pekir ariyono wini gandum man wa'an nina kirne.

²⁵ Alam ida, ri na'akeme ramkukuru ne, nina arwali mai wahair penek hohoro woi nina kirne raram mene nala'a.

²⁶ Lere wini hawonne mori la woin namhara, penek hohore mori wewerre noro gandum onne.

²⁷ Orkirne nina man howok enihe mai ra'aheni, ‘Pape, lere pekir ariyono wini nonolu eni, kirne ra'amouwedi la pape pekir ariyono wini man wa'an menee, alhi'ihepe penek hohoro mormori raram me'e?’

²⁸ Orkirne walha na'ahenia, ‘Onne ainu'u arwali nin hini'i.’

Nina man howok ra'ukani wali'ur, ‘Lo'o pape ne'e, am laa he'uledi penek hohoro onne, ka?’

²⁹ An walha na'ahenia, ‘Yono, kalo'o gandum onno nahine'uledi haenhi.

³⁰ Na'amolia mori wewerre rakan nina alam rereku mene ya'u konohi ma neku enihe ra'ukwuku penek hohore, leke harne. Onne horu, ra'ukwuku gandum rodi laa ra'akene lolo ainu'u na'akene onno.’ ”

Makromod Lalap nodi molollo ri mormori eren na'uwwali

(Mrk. 4:30-32; Luk. 13:18-19, 13:20-21)

³¹ Yesus nala wanakunu naho'ok ida wali'ur heri onne na'aheni, “Lere Makromod Lalap nodi

molollo ri mormori lo'o naise wanakunu naho'ok eniyeni. Ri ida nala wini au manu waku ida* hap nin kirna.

³² Wini au manu waku onne tutusiyana wake'e, maa an moriyedi, lapa narehi nano au or'oriyana man aile lolo onne na'akeme, penia namwali au'ono lape, de manu liwliwar mai hi'i rira wonne min hinan hanan.”

³³ Yesus nala wanakunu naho'ok ida wali'ur heri onne na'aheni, “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori lo'o naise ha ma namwali lere maeke nodi ragi nawa'aha noro tapon terigu nammori (lo'o kilo werro'o woro'o). Nalo'oledi tarana mene na'akeme ha'a wawa'an.”

*Alhi'ithepe Yesus wakuku nair wanakunu naho'ok mamani?
(Mrk. 4:33-34)*

³⁴ Yesus wakuku heri panaeku rahu nair wanakunu naho'ok mamani.

³⁵ An wakuku heheni leke inhawa man nabi-nabi ra'ahenyedi nonolu eni namwali. Hi ra'aheni,
“Ya'u nair wanakunu naho'ok mamani wakuku hi panaeku ma nasinuwaredi nano lere noho nina ma namwali.” *

Yesus napa'aha wanakunu penek hohoro mori gandum raram

³⁶ Onne horu, Yesus hoikaruwedi heri eni, wali laa nakar me'e. Nina man lernohipakunohi enihei mai ra'aheni, “Pape kene ma'amou ma'aropo wanakunu naho'ok 'penek hohoro man mori gandum raram' ke'e.”

---

* **13:31** 'Au manu waku' herre 'sasawi waku'. * **13:35** Mzm. 78:2

³⁷ An walha, “Ri man pekir ariyono wini man wa'an, Ai onne, Ri Mormori Ananne.

³⁸ Kirne onne, noho eni wawan. Wini man wa'an onne, ri ma namwaliyedi Makromod Lalap Nina ri me'e, la penek hohoro onne, ri man ler-nohi Hayakyak Makromon.

³⁹ Arwali man wahair penek horhoro woi onne, Hayakyak Makromon. Alam rereku onne, lere alam man horu, la ri ma neku onnenihe ramwali hophopon a'am raram.

⁴⁰ Lere onne hi ra'ukwuku penek hohore leke harne, namnenehe noro noho wawan nin man horu.

⁴¹ Lere onne Ri Mormori Ananne hopon Nina hophopon a'am raram enihe ra'ukwuku ri na'akeme man ailanna noro ma nakoko rin hi'i dohohala.

⁴² Onne horu, man ailanna onnenihe sopollaedi kawali pire ai porom raram. Lolo aiye man mormori onne, hi raherhere mamani la apinha wake'e.

⁴³ Enla lere onne ri man akin mou lolo Makromod Lalap kalarne laa minle hi Aman Nin noho worworu, la hir siksik lerlere naise lere lolo onne. Ende mi kilinum aile derne makani!”

Linikir kanaru ma nasinunuware

⁴⁴ “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori lo'o naise linikir kanaru man wella ai wawan rawilo'edi elimo'o wi'in. Ler ida ri ida mai do'onne, laa nawilo'edi wali'ur, la akin nahuwa'an rehi de wali laa na'olu mouwedi nina hahaa na'akeme nanumene mai nodi kupan onne weli noho onne.”

Mutiara man ma'aruru

45 “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori naho'ok naise ri ida ma nanoin mutiyara man wella ai wawan leke weli.

46 Lere an do'on mutiyara man ma'aruru wake'eni, ai na'oluwedi nina hahaa na'akeme leke nodi weli mutiyara onne.”

Ri man nohu meki

47 “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori naho'ok naise ri ma nodi dari laa meki nanoin i'in, de lernala i'in warna-warna nammori.

48 I'in nammoriyedi dari raram, de ma nohu meki eni ri'ik mai ro. I'in man wa'an eni, hir loiyedi lo'or raram, la ma kan wa'an sopoledi.

49 Onne namnenehe noro lere alam noho nina man horu. Lere onne lo'o Makromod Lalap Nina hophopon a'am raram lan reiha'ar ri man ailanna nano ri ma akin mou lolo Makromod Lalap kalarna.

50 Ri man ailanna, sopol laedi kawali pire ai porom raram. Lolo aiye man mormori onne, hi raherhere mamani la apinha wake'e.”

Linikir kanaru naho'ok noro wanakuku man lo'olo'ol noro man worworu

51 Yesus na'ukani Nina man lerno hi pakunohi enihe, “Lo'o mi mauroinedi panaeku enihe na'akeme me'e?”

Hir walha, “Ai mauroinedi me'e, Pape.”

52 Ende Ai na'aheni wali'ur hi na'ahenia, “Meser Horok Lap ma nauroidi hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo Nin ri, hi onne naho'ok naise ri ornakar ida ma nala nin linikir kanaru lo'olo'ol noro worworu nano nina panaku onno mai parharne.”

*Manina Nazaret kar kokala Yesus
(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)*

⁵³ Yesus loikaru wanakunu naho'ok onnenihe horu, Ai namharedi lolo onne

⁵⁴ wali wali'ur laa Nina lekloi. Rakanedi An wakuku ri lolo Yahudi nina kerei raram. Heri man derne Ainina wanakunu eni polletilu, la ida ma ne'el ida na'ahenia, “Ri eni lernala woroin noro molollo man lewlewen eni nano ewi?”

⁵⁵ Nin pape tukan au, ee ka? Nin mame lo'o ma naran Maria onne, la Yakobus, Yusup, Simon noro Yudas onne mo'oniwalinhe, ee ka?

⁵⁶ La narna na'akeme holi mai eni haenhi. Ai nauroin ha rahu eniyeni nano ewi?”

⁵⁷ Ende hi ra'okuledi Yesus.

Enimaa Yesus na'ahenyedi hi na'ahenia, “Nabi ida lolo ewi-ewi ri nahiyene arore, maa lolo nina lekloi noro nakar raram, ka.”

⁵⁸ Hi akin ka naili'il Ai, de Ai kan hi'i hahaa nammori ri kan dodo'onnala makun lolo onne.

14

*Yohanis man ulutada ri nina makmaki
(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)*

¹ Lere onne rai Herodes ma nodi molollo noho Galilea, derne Yesus Nina hini'i wenewhe rahue,

² la ne'el nina man hemen enihe na'ahenia, “Ai eni lo'o Yohanis man ulutada ri, de moriyedi ho'o me'e! Onne penia Ainina molollo aile hi'i ha man ri kan dodo'onnale makun.”

³⁻⁴ Nonolu Herodes hopon nina man hemen enihe kele Yohanis, wuku rala laedi bui raram me'e. Herodes hi'i heheni ono Yohanis dadiyaledi ai me'e na'ahenia, “Iknik agame nina holoor halauk na'aheni luli o moro Herodias ho.” Ai

na'aheni onne ono Herodias onne, Herodes mo'oniwalla Pilipus hono. *

⁵ Lere onne Herodes raram nodi nesne Yohannis, maa namka'uk heri onnenihe ono hi rauroin Yohannis onne nabi.

⁶ Rakan lere Herodes nina lere alam momori, hir hi'i yapi. Herodias onne anan maekana lan waur lolo ri popolu lalariyala enihe kalarna. An waur ma'aruru rehi, de Herodes akin nahuwa'an wake'e.

⁷ Ende Herodes kikan hopo na'aheni, "Inhawa o mapanak, ya ala."

⁸ An derne inna nin honopon nanumene napanak na'ahenia, "Mala Yohannis uluwakun, loile ra'u lap, mala maya'u."

⁹ Herodes derne napanak onne, akin woir rehi, maa an kikanedi hopo me'e lolo heri man penu-penu onne kalarna, de an hopon hi'i lernohi maekana onne nina napanak eni.

¹⁰ An hopon ri laa bui raram peku Yohannis uluwakun.

¹¹ Horu ne, rala Yohannis uluwakun loile ra'u lap rodi laa raram kanile maekana onne, mene ai nodi laa inna.

¹² Onne horu, Yohannis nina man lernohi enihe derne, de mai rala ihin kemen rodi laa rawilo'edi nanumene lar konohi panaeku onne Yesus.

*Yesus nala hanana'an ri riwan wolima ra'an
(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)*

¹³ Yesus dernedi panaeku onneni, An ha'a laa korkoro ida namhara lolo onneni, hopol laa noho mamun ida. Maa heri onnenihe dernedi Ai

---

* **14:3-4** Im. 18:16, 20:21

nala'edi, de hi ramhara kota-kote, rala'ala'a ei lernohi Yesus lolo ro.

¹⁴ Yesus rakanedi ro, An do'on heri rahu onneni ne, Ai raram penu rehi. Enime'ede An kopur laa ro, hi'i wa'an ri ma nakni'ir enihe.

¹⁵ Lere na'ikeki helem ne, Yesus Nina man lernohi pakunohi enihe mai ra'aheni, “Pape, lere helem me'e. Mai eni noho mamun, de wa'an narehi Pape hopon heri rala'a here, leke lar weli hanana'an lolo leke-leke man ranrani eni, ra'an.”

¹⁶ Yesus na'aheni hi, “Yono hopon hi rala'a, mi mehe mala hanana'an hi ra'an.”

¹⁷ Hir walha, “Ainima roti kem wolima noro i'in kem woro'o mehe.”

¹⁸⁻¹⁹ An hopon hi na'ahenia, “Modi mai, la hopon heri rahu onne raikoredi.” Ai nala roti kem wolima noro i'in kem woro'o onne, niliha'a laa wawan mene napanak trimkasi Makromod Lalap. Horu, An a'un roti nala kanile Nin man lernohi pakunohi enihe leke ha'ar heri ra'an.

²⁰ Heri rahu onne na'akeme ra'an hehen nanumene pehur. Horu ne, Nina man lernohi pakunohi enihe ra'ukwuku hanana'an ma narehi, lunu idaweli woro'o penpenu.

²¹ Ma na'ak lere onne lo'o mo'oni riwan wolima, kar aki maeke noro tatan'ukun.

*Yesus nala'ala'a lolo oir ulikne
(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:16-21)*

²² Onne horu, Yesus hopon Nina man lernohi pakunohi enihe ha'a korkore rolu laa oir lapa wali, la An hopon heri onneni rala'a here.

²³ Heri rahu onne rala'edi ne, Yesus wakiha'a wo'or ida man aile lolo onne hi'i lir napanak.

Alamedi me'e, Yesus mehe aile lolo onne makun, la

²⁴ man ha'a korkoro eni rakanedi oir lape toro me'e, maa anna nano kalari, de korkoro onne wo'o do'odewe.

²⁵ Na'ikeki nohoropeni, Yesus nala'ala'a lolo oir ulikne laa hi.

²⁶ Hir po'on Ai nala'ala'a lolo oir ulikne rahu-marnedi. Hir pene'ek maki hamarane, de wakau ono ramka'uk rehi.

²⁷ Yesus walha hi, “Karkamede, Maya'u eni Yesus. Yono mamka'uk.”

²⁸ Enime'ede Petrus na'aheni, “Makrom'u! Namlolo kokkoo ki O Yesus, hopon ya ala'ala'a lolo oir ulikne ki.”

²⁹ Yesus walha, “Mai!”

Ende Petrus kopur nano korkore wawan nala'ala'a lolo oir ulikne laa Yesus.

³⁰ Maa Petrus po'onala kahi anna namansa, ai namka'uk, de keper-keper me'e. Enla wakau na'ahenia, “Makrom'ue, pakuwala'u!”

³¹ Idewe Yesus nasala liman na'aheni, “Petrus, Petrus alhi'ihepe o akim tana! Alhi'ihepe kam pu'ik heli wawa'an Maya'ue?”

³² Enime'ede woro'ohe ha'a laa korkore wawanne la kahi anneni namlinedi.

³³ Manin korkore raram ra'uli rasa'e ra'aheni, “Makromod, O penia namlolo kokkoo Makromod Lalap Ananne.”

*Yesus hi'i wa'an ri ma nakni'ir lolo Genesaret
(Mrk. 6:53-56)*

³⁴ Hir rakanedi oir lapa Galilea wali enne, hir kopur laa ro lolo Genesaret.

³⁵ Ri man holi lolo onne rahiyennaledi man mai onne Yesus ne, hir konohi ri na'akeme ma na'urani lolo onne. Enime'ede hi rodi rir ma nakni'ir nammori mai Yesus.

³⁶ Enla hi rapanak rehrehle lewlewen leke Yesus hurinohi ma nakni'ir enihe tukulala Nin rain eni, kade rain honon me'e wa'an. Ende man tukul Nin rainne na'akeme wa'an mouwedi.

15

Ri Parisi lernohi upun a'anhe rira noho honolla (Mrk. 7:1-13)

¹ Ler onne ri Parisi roro meser Horok Lap ida woro'o ramhara Yerusalem mai pakromo noro Yesus. Hir ra'ukani Yesus ra'aheni,

² “Hi'ihopeni Numa man lernohi pakunohi enihe larlewenedi ik upud a'adhe rira holoor halauke? Hi kar lernohi agame nin holoor halauke rawanedi liman mene ra'ak.”

³ Yesus walha na'ahenia, “Mi me'ene larlewenedi Makromod Lalap Nina keneri hono'ok, ono mi modi rehrehle mi upum a'umhe rira holoor halauke.

⁴ Makromod Lalap na'aheni, ‘Horhawa minima ri leleher,’ la ‘Inhoi ma nahopo nin ri leleher, hukumesnedie.’ *

⁵ Maa mi mala nounaku namehin naise eniyeni: Lo'o ri ida paeku naramyaka nina ri leleher nala haida hi, mi ma'aheni, ‘Yon me'e, lo'o wa'an rehi modi ha onne laa hoikaniyedi Makromod Lalap,’ de ri leleher kan lernala haida.

⁶ Ende ri onne kan horhawe nina ri leleher me'e, la mi ma'ihoru ma'idaru Makromod Lalap

---

* 15:4 NN. 20:12, 21:17, Im. 20:9, Ul. 5:16

Nina nounaku, leke lerno hi mi upum a'umhe rira holoor halauke.

⁷ Mi eniyenihe ri man kokme'e mamwali ri molololo. Nonolu eni Yesaya wakunu namlolo kokkoo, lere an wekel mi na'ahenia,

⁸ 'Makromod Lalap na'aheni heheni:

Ri onnenihe horhawa Ya'u rodi lirma mehe,
maa akinhe ko'u wake'e Maya'u. *

⁹ Hirira honoi kanani Maya'u kan min haida,
ono hir nair ri mormori nina holoor halauk
mehe ra'aheni onne Ainu'u, maa ka nam-
lolo.' "

*Yesus wakuku ha man hi'i rin "morso" lolu
Makromod Lalap kalarne*

(Mrk. 7:14-23)

¹⁰ Horu ne, Yesus napolu heri onnenihe na'ahenia, "Derne makani, leke mauroin.

¹¹ Ha man laa ri wawan raram kan hi'i rin morso, maa ha ma namhara nano ri wawan penia man hi'i rin morso."

¹² Yesus Nina man lerno hi pakunohi enihe mai ra'ukani ra'aheni, "Pape lo'o mauroin ri Parisi enihe ra'ahan? Hi kar suk derne Pape nin wanakunu enie."

¹³ Yesus walha na'ahenia, "Au or'ori na'akeme man Ya Am'u man aile a'am raram kan kamane, lo'o he'uledi.

¹⁴ Yono lerno hi Parisi enihe. Hi onne ramwali uluwakun-uluwakun, maa makanhe tokedi. Enlo'o man maktoko norkaru maktoko, woro'ohe wau laedi moke raram."

¹⁵ Petrus na'aheni Yesus, "Pape kene napa'aha wanakunu naho'ok onne mayai ke'e."

---

* 15:8 Yes. 29:13

16 An walha na'ahenia, “Emene mi na'akeme ka mauroin onne makun?”

17 Mi ka mauroin nahenia ha man ik ka'an, keper la namhara wali'ur?”

18 Panaeku ma aile ri akin namhara nano ri nuran, onne penia man hi'i rin ‘morso’.

19 Nano ri akin penia panaeku yakyaka mai paharne. Panaeku naise: ida ma nesne ida, lerpi'u lerwa'u, holi yak leke yak, poho mana'a, la wakunu nano'onnyaka ri.

20 Panaeku onnenihe penia man hi'i rin morso, maa lo'o ri na'ak ka nawana liman, onne kan hi'i rin morso.”

Maeke manina Kana'an ida akin naili'il Yesus kokkoo

(Mrk. 7:24-30)

21 Horu ne, Yesus noro Nina man lernohi pakunohi enihe rala'a onnida ma na'urani lolo kota Tirus noro Sidon.

22 Maeke Kana'an ida lolo onne mai Yesus, wakau na'ahenia, “Makrom'u, Daud Anan, maramyakala'u. Ya an'u maekanida hayakyaka huhu'ur raram, de apinha wake'e.”

23 Yesus kan walha maeke onne. Enime'ede Nina man lernohi enihe mai Yesus rapanak na'ahenia, “Pape, hopon maeke onne nala'a here ono na'o'o ika mamani.”

24 Yesus walha na'ahenia, “Makromod Lalap hopon Ya'u mai ri Israel mehe, ono hi raisa pipduma ma na'alehe man huri.”

25 Maeke onne mai kadi ein korno lolo Yesus kalarna na'aheni, “Makrom'u, pakuwala'u.”

26 An walha na'ahenia, “Lo'o kan wa'an rala tatan'ukun rira hanana'an sopol laa ahu, na'an.”

27 Maeke onne walha na'ahenia, “Namlolo Makrom'u, maa ahu enihe peni ra'an ha mo'o ma nadiyaur nano makromon nina mei.”

28 Enime'ede Yesus na'aheni, “Mame akin naili'il kokkoo, de num napanak eni na'ene namwaliyedi me'e.” Lere onne me'ede, anan wa'enedi.

Yesus hi'i wa'an ri nammori ma nakni'ir

29 Yesus namhara lolo onneni, nala'a naulohir oir lap Galilea arkanne. Enla An wakiha'a laa wo'or ida naikorede lolo onne.

30 Ri nammori mai rodi ri ma ein he'ehe'e, makan toko, naplu'uk nap'ekere, hakuku, la ri namansa man apinha namehin. Hir karu ma nakni'ir enihe Yesus kalarna, de Yesus hi'i wa'enedi na'akeme.

31 Heri rahu man aile lolo onne polletilu, ono hir do'on man hakuku rauroin wakunuwedi, man ein he'ehe'e rala'a wawa'enedi, ma naplu'uk nap'eker lalaa mamaiyedi, la man makan toko do'oned. Enime'ede hi na'akeme ra'uli rasa'a Israel rira Makromod Lalap.

*Yesus nala hanana'an ri riwan wo'akka ra'an
(Mrk. 8:1-10)*

32 Enla Yesus napolu Nina man lerno hi pakunohi enihe na'ahenia, “Ya'u raram penu rehi heri rahu enie. Alam wokelu me'e hir lerno hi Ya'u, ka rodi hanana'an, de Ya amhene huri hi ramlarlara rala'a, kalo'o hir uma lolo kalla.”

33 Hi ra'ukani Yesus na'ahenia, “Am laa ewi leke lernala hanana'an lolo noho mamun enie, heri rahu eni ra'ane?”

34 Ai na'ukani hi wali'ur, “Minim roti kem wo'ira aile?”

Hir walha, “Kem wo'ikku noro i'in kemana woro'o wokelu.”

³⁵ Kame'ede Yesus hopon heri rahu onne raiko-
redi,

³⁶ la Ai nala roti kem wo'ikku noro i'in. Ai napanak trimkasi Makromod Lalap horu mene An a'un roti la uku i'in onneni nala Nina ri mememen enihe ha'ar heri rahu ra'an.

³⁷ Heri rahu onne ra'an hehen nanumene pehuredi. Ra'ak horu Nin ri enihe ra'ukwuku hanana'an rehin na'akeme lunu wo'ikku.

³⁸ Lere onne aki mo'oni ma na'ak enihe ri riwan wo'akka, kar aki maeke noro tatan'ukun.

³⁹ Onne horu, Yesus hopon heri rahu onne rala'a, la An ha'a laa korkoro ida hopol laa noho Magadan.

16

Parisi enihe rapanak Yesus hi'i ha man ri kan dodo'onnale makun

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56)

¹ Ri ida woro'o nano muku Parisi noro muku Saduki mai Yesus leke ken patal Ai. Hi rapanak An hi'i ha man ri kan dodo'onнала makun ida leke namwali tanada nahenia kokkoo An mai nano Makromod Lalap.

² An walhe na'ahenia, “Ler heheleme mim po'on a'am memere, mi ma'aheni noho lo'o mou,

³ la al'alam mim po'on a'am memere la ma'uwodow, mi ma'aheni lo'o okon mai. Mi mauroin napa'aha a'am nina tanade, maa ku eniyeni nina tanade mi ka mauroin napa'ahe.

⁴ Kulere enie ailanna la akinhe ka namkene naili'il Makromod Lalap. Mi mapanak Ya'u hi'i tanada man ri kan dodo'onнала makun, maa

Ka'u hi'i haida mim do'on, naukara inhawa ma namwali noro nabi Yunus mehe.”* An wakunuwedi heheni nala'a me'e.

Yesus dadiyala yon rakani Parisi roro Saduki enihe rira wanakuku
(Mrk. 8:14-21)

⁵ Yesus noro Nina man lerno hi pakunohi hopol laa oir lapa wali, maa hir hamlinuwedi rodi roti.

⁶ Ai na'aheni hi, “Nakinemen ki mi! Madiyakyaka ri Parisi roro ri Saduki enihe ono rira wanakuku naisa ragi.”

⁷ Hir derne Nina wanakunu onne me'ede ida ma ne'el ida na'ahenia, “An wakunu heheni ono ka kodi roti.”

⁸ Ai nauroiroidin rir wanakunu me'e, de na'aheni, “Hi'ihopenia mi mawalha lira ma'aheni ka modi roti? Mi na'akeme akim ka naili'il wawa'an.

⁹ Mi ka mauroin makun! Hi'ihopenia mim hamlinuwedi roti kem wolima man Ya a'un, male ri riwan wolime ra'ane? Mim ra'ukwuku roti ma narehi, lunu wo'ira?

¹⁰ La hi'ihewi noro roti kem wo'ikku mala ri riwan wo'akka onne ra'an? Mim ra'ukwuku hanana'an rehi, lunu wo'ira?

¹¹ Alhi'ihepe mi ka mauroin makun nahenia Ka'u wakunu roti mehe! Nakinemen ki mi moro ri Parisi noro ri Saduki rira ragi.”

¹² Enime'ede hir eremnala Ainin wanakunu onne ka na'ono ragi rodi ralha'a roti, maa ri Parisi noro ri Saduki rira wanakuku, de wa'an rehi hi rahaledi kemen nano wanakuku onneni.

---

* **16:4** Wanakunu 'inhawa namwali noro nabi Yunus mehe' onne wekel lere Yunus min i'in konoin lere wokelu alam wokelu.

Petrus nauroidedi Yesus namwali Ri man Makromod Lalap kikan namwali Rai laa ewi-ewi (Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Enla Yesus noro Nin man lernohe enihe rala'a rakanedi noho Kaisarea Pilipi, la Ai na'ukani hi na'ahenia, “Ri nadedem wekel Ri Mormori Anan onne inhoi?”

¹⁴ Hir walha na'ahenia, “Ri aile ma na'aheni Ai onne Yohanis man ulutada ri, heruwali ra'aheni Elia, namehin ra'aheni Yeremia alka lo'o nabi namehin.”

¹⁵ Ai na'ukani hi wali'ur, “Emene lernohe minim panaeku, Ya'u eni inhoi?”

¹⁶ Simon Petrus walha na'ahenia, “Papa penia Kristus man kikan namwali Rai, la O penia Makromod Lalap man mori laa ewi-ewi Anan.”

¹⁷ An walhe, “Simon, Yunus ananne, o akim nahuwa'antedi, ono ri mormori kan konohi panaeku eni ki o, maa Ya Am'u man aile a'am raram penia konohi o.

¹⁸ Ya'u konohi o mamwali Petrus, ono o maise waku ma naruri. Lolo waku eni Ya ariri Ainu'u kerei, la Hayakyak Makromon ka naiye'er.

¹⁹ Makromod Lalap Nina noho worworu nina konse Ya ala ki o. Inhawe kenekrohu mim hi'i lolo noho wawanne, Makromod Lalap hi'iyedi lolo a'am raram me'e. Lo'o mi ma'aheni, 'Yono,' Makromod Lalap na'ahenyedi, 'Yono,' haenhi. Lo'o mim hurinohi rin hi'i haida, Makromod Lalap hurinohiyedi haenhi.”

²⁰ Onne horu, An hopon hi yono konohi ri nahenia Ai onne namwali Kristus man Makromod Lalap kikanedi namwali Rai laa ewi-ewi.

Yesus wakunu mouropo Nina wewerek pananaka noro nina makmaki

(Mrk. 8:31–9:1; Luk. 9:22-27)

²¹ Nano lere onne me'ede, Yesus konohi mouropo Nina man lernohi pakunohi enihe nahenia Makromod Lalap Nin panaeku Ai nala'a laa Yerusalem. Laa enne An lernala wewerek pananaka nano Yahudi rir leleher lalap, imam lalapa roro meser Horok Lap enihe. Lo'o resne Ai, maa rakan lere wokelu An mori wali'ur.

²² Enime'ede Petrus ni'ik Ai laa herne dadiyale na'ahenia, “Alhi'ihepe wakunu heheni? Ya apanak Makromod Lalap nako'u nahaledi panaeku onne leke yono na'ene namwali Makrom'u kemen.”

²³ Yesus po'onala ai na'aheni, “Hayakyak Makromon o! Mala'a here. O mamwali our heliyowok au heliyowok Maya'u. Num panaeku onne ri mormori nine, Makromod Lalap ka.”

Ri man raram nodi lernohi Yesus

²⁴ Onne horu, Yesus na'aheni Nina man lernohi pakunohi enihe, “Ri man raram nodi lernohi Ya'u, yon nodi nina raram nodi aimehi, maa na'uwara nina au kekiyowok la lernohi Ya'u.†

²⁵ Ya a'aheni eniyeni ono inhoi namka'uk ihin kemen maki de namhene huri nin morimori lolo noho wawan eni, ai onne kan lernala or'ori dardari ma namlolo. Maa ri man huriyedi nin morimori lolo noho wawan eni leke lernohi Ya'u, ai onne lernala or'ori dardari ma namlolo ma kan horu.

---

† **16:24** Wanakunu 'na'uwara nin au kekiyowok la lernohi Ya'u napa'ahne, 'namkene lernala apinpinha la maki leke lernohi Ya'u.'

²⁶ Lo'o ri ida manarna noho wawan nin ha wo'ira na'akeme, maa kan lernala or'ori dardari ma kan horu, nin panaeku onne kan min haida. Ai lo'o nala inhawe leke lernala or'ori dardari ma kan horu?

²⁷ Ri Mormori Anan noro Nina hophopon a'am raram mai rodi Aman Nin molollo ma narehi ma nalewen. Lere onne me'ede An mai herre walha ri dohodoho nina hini'i wenewhe. *

²⁸ Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Lolo mi eniyeni man min lolo eni, heruwali kam maki hehen nanumene mim do'on Ri Mormori Anan nodi molollo namwali Rai noho wawan."

17

*Yesus noro Musa, Elia wakunkunu
(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)*

¹ Yesus wakunu na'akeme onne horu, nakawedi lere woneme ne, Ai napolu Petrus, Yakobus noro mo'oniwalla Yohanis lernohi Ai wakiha'a laa wo'or kukulu ida. Hir memehedi lolo onne,

² la hir po'on Yesus kemen namehiyedi me'e, oin makan siksika naise lere, la Nin rain wawarha allelele. ³ Hi ramlilinnohi do'on Musa noro Elia hariyedi roro Yesus wakunkunu.

⁴ Enime'ede Petrus na'aheni, "Makrom'u, ma'aruru rehi ik min mai eni, de lo'o Papa raram nodi ya a'ariri heuheu wokelu lolo eni, ida Makrom'u nine, ida Musa nine, la ida Elia nine."

⁵ An wakunkunu makun, kakam yorno ida mai pupinala hi. Hir derne lira ida nano kakam onne raram na'aheni, "E'eni Ya An'u, Ya amre'e Ya

---

* **16:27** Mzm. 62:12

amharu Ai, la An hi'i Ya akin nahuwa'an. Mim derne makani Ai!"

⁶ Hir derne lir onne, hi ramka'uk rehi me'e, de ralwali yawa,

⁷ maa Yesus mai roul hi na'aheni, "Mamririyesi, yono mamka'uk."

⁸ Hir po'on wali'ur ne, kar do'on ri namehin onnenihe me'e, la Yesus memehedi me'e.

⁹ Onne horu, hir kopkopur lolo wo'or laa yawa, la Yesus nou hi na'ahenia, "Yom konohi ri in-hawe mim dodo'on eni hehen nanumene Ya'u ma namwali Ri Mormori Ananne maki la mori wali'ur."

¹⁰ Enine hi ra'ukani Ai, "Alhi'ihopenia meser-meser Horok Lap ra'aheni Elia mai nolue?" *

¹¹ An walhe na'ahenia, "Memen namlolo, Elia mai nolu na'akene ha rahu namkene.

¹² Ya'u konohi mi nahenia Elia maiyesi me'e, maa ri ka nahiyennale. Hi rodi rira suke hi'i sus Elia naise lere man mai hir hi'i sus Ri Mormori Ananne haenhi."

¹³ Eni nanumene hi rauroin Yesus Nin wanakunu onne na'ono Yohanis ma nodi oir ulutada ri eni.

Yesus nohi hayakyaka man hu'ur tatan ida raramne

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43a)

¹⁴ Yesus noro ri wokelu enihe kopuredi wo'or eni po'on ri nammori, la mo'oni ida mai kadi ein korno Yesus kalarna

¹⁵ na'aheni, "Pape, maramyakala ya an'u ke'e. An apinha pipi haha'al, de ai nadedem nediyawa ai laur noro oir raram.

---

* **17:10** Mal. 4:5

16 Yo odi laedi Pape Nina man lernohi pakunohi enihe me'e, maa kar paekunale hi'i wa'an."

17 Yesus walha na'ahenia, "Eih! Mi ku eniyeni kam derne makani la mi akim ka naili'il kokkoo. Yo oro mi nalo'oledi me'e, maa mi akim ka naili'il Maya'u wawa'an makun! Rakan ma'anana ho'o Ya'u kerhu oro mi mene mi akim naili'il kokkoe? Modi tatana onne mai."

18 Enime'ede An hopon hayakyaka man aile tatana onne raram namharedi. Lere onne me'ede, hayakyaka namhara, la tatana wa'enedi.

19 Horu ne, Nina man lernohi pakunohi enihe hoi na'urani, ra'ukani na'ahenia, "Hi'ihopenia ai kam paekunala mohi ha yakyaka onne?"

20 An walha na'ahenia, "Horhorok! Mi kam paekunala mohi hayakyak onne ono mi akim ka naili'il wawa'an Ya'u makun. Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Lo'o mi akim naili'il Makromod Lalap, kade tarana mehe naise aukawi waku man tutusiyane, maa mim paekunala hopon wo'or eni hoi laedi onno namehin, wo'or eni lernohi minim honopon onne de hoi laa. Inhawa memehe mim paeku hi'i, onne namwali. [

21 Enla hayakyaka naise enie mi modi molollo mohie, horo ma'aluli kemen ka ma'ak nanumene hi'i lir napanak Makromod Lalap.]"*

*Yesus wakunu Nina makmaki
(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43b-45)*

22 Enla Yesus Nina man lernohi pakunohi enihe pakromo wuku lolo Galilea ne, Yesus na'aheni

---

* **17:21** Horok man aile lolo tanada [ ] raram, kaale lolo horok Yunani dedesne heruwali.

hi, “Ka nalo'ol me'e ri na'olu Ri Mormori Ananne kanile ri mormori liman raram.

²³ Hi lo'o resnedi, maa rakan lere alam wokelu An mori wali'ur.” Hir derne ne, akinhe woir wake'e.

Makromod Lalap Nina Romleu Lapa nina paipair

²⁴ Yesus noro Nina man lerno hi pakunohi eni he rakan Kapernaum, man ra'uk paipair ida mai na'ukani Petrus na'ahenia, “Minim Meser nadedem pair Makromod Lalap Nin Romleu Lape nin paipair, ee ka?” *

An walha, “An paire.”

²⁵ Petrus wali laa nakar ne, idewe Yesus na'ukani, “Simon, hi'ihewiyala numa panaekue? Lo'o rai noho wawan eni he rapanak paipair nano inhoi? Nano rira ri, ee ri ma nano paharne?”

²⁶ Petrus walha, “Ri ma nano noho paharne.”

Yesus na'aheni ai, “Ende yon rai nin ri pair me'e.

²⁷ Maa yono ik hi'i ri onneni he akin yaka, de mala'a oir lap ma'ili i'in. Om lae ne, i'in om wowo'ok dedesne, hari wawan. Lo'o om do'on kupan man noknokor rodi pair ikroko nika paipair, de mala kupan onne modi lam pair iknika paipair onne.”

18

Inhoi man kulu narehi

(Mrk. 9:33-37, 9:42-48; Luk. 9:46-48, 17:1-2)

¹ Lere onne man lerno hi pakunohi Yesus eni he mai ra'ukani Ai na'ahenia, “Nano mayai

---

* 17:24 Kel. 30:13, 38:26

eniyenihe inhoi man kulu narehi lolo Makromod Lalap Nina ri na'akeme?"

² Kame'ede Yesus napolu tatanida mai napanak namriri hi kalarna.

³ Eni nanumene Ai ne'el hi na'ahenia, "Loi hon-
orok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni:
Lo'o mi kam herre minim morimori, leke maise
tatana eniyeni, Makromod Lalap kan huri mi laa
onno man Ai nodi molollo raram.

⁴ Ende inhoi nin morimori naise tatana eniyeni
de kan holi kukulu lalap, ai penia man kulu narehi
lolo Makromod Lalap Nin ri.

⁵ Enla inhoi kokala tatanida naise eniyeni ono
hir lerno hi Ya'u, hi onne kokala Ya'u haenhi.

⁶ Maa inhoi nakoko tatana ma akin naili'il Ya'u
hi'i dohohala, wa'an rehi wairredi waku lapida ri
onne kelenne la rodi laa ra'akeperedi heleken.

⁷ Lere man mai noho wawan eniyeni mayo'o
ono kenen panatal aile ma nakoko ri hi'i dohohale
mamani. Lolo noho wawan eni kenen panatal
nammori aile, maa ri man ken patal ri namehin
de nakoko hi'i dohohala, ai onne mayo'o narehi!

⁸ Lo'o mi liman ein nakoko mi hi'i dohohala,
heru soiledi. Yonde mi liman ein wawa'an, maa
nakoko mi laa kawali pire ai porom raram laa ewi-
ewi. Wa'an rehi mi liman ein wali kaale, maa mim
lernala or'ori dardari ma kan horu.

⁹ Lo'o mi makum wali nakoko mi hi'i dohohala,
hidue soiledi. Yonde mi makam wa'awa'an, maa
hi'i mi laa kawali pire ai porom raram. Wa'an rehi
mi makam wali mehe, maa mim lernala or'ori
dardari ma kan horu."

*Wanakunu pipduma man molu
(Luk. 15:3-7)*

10 “Ya'u konohi mi! Yono mim hadwei ri ida nano tatana eniyenihe ono hirira hophopon a'am raram namkenkene aile Makromod Lalap herne kalarna lolo a'am raram.

[
11 Ya'u, Ri Mormori Ananne, mai leke ri ma nako'uwedi Ya'u lernala or'ori dardari ma kan horu.]*

12 Ri ida nina pipduma waku rahu ida, la pipi waku ida nahineiredi. Ri onne lo'o paeku hehewi? Ai lo'o hoikaruwedi welihii wohii lolo wo'or, laa nanoin ma nahineiredi eni.

13 Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Ai akin nahuwa'an ono nin pipduma welihii wohii kar molu, maa lere an holikuku pipduma man molu onne, ai akin nahuwa'an wake'e.

14 Mi Aman man aile a'am raram naise man huri pipi onne. Ai namhene tatanida nako'u nano Ai.”

Walin man hi'i yaksala noro mi

15 “Lo'o mi wallum ida hi'i yaksala noro mi, laa moro ai wakunu mehe, leke kukunohi ainina saleni. Lo'o an derne nakani, more mahuwa'an wali'uredi,

16 maa lo'o kan derne, moro wallumhe man lernohi Yesus ida woro'o laa lekpananne ramwali man kukumaka num wanakunu, ewi man sala la ewi ma namlolo. *

17 Lo'o ri onne kan derne nakani makun, lam konohi kerei raramne. Lo'o namhene derne

---

* **18:11** Horok man aile lolo tanada [ ] raram, kaale lolo horok Yunani dedesne heruwali. * **18:16** Ul. 19:15

wali'ur, yon mawaur noro ai naise mi ka made-dem mawaur noro man ra'uk paipaire noro ri ma ka nauroin Makromod Lalap.

¹⁸ Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Inhawe kenekrohu mim hi'i lolo noho wawanne, Makromod Lalap hi'iyedi lolo a'am raram me'e. Lo'o mi ma'aheni, 'Yono,' Makromod Lalap na'ahenyedi, 'Yono' haenhi. Lo'o mim hurinohi rin hi'i haida, Makromod Lalap hurinohiyedi haenhi.

¹⁹ Ya'u konohi mi wali'ur, nano mi man minle noho wawan eniyeni, lo'o ri ida woro'o lawuku aki panaeku ida la hi'i lir napanak, inhawe mi mapanak Makromod Lalap man minle a'am raram, Ai nala ki mi.

²⁰ Lo'o ri woro'o wokelu minwuku lolo onnida ono hir lernohi Maya'u, Ya'u aile lolo onne haenhi.”

Yesus wakuku hi'ihewi rala ampun ri

²¹ Kame'ede Petrus mai Yesus na'ukani, “Lo'o ya ala ampun rew'ira i wal'u man hi'i sala maya'u? Lo'o rew'ikku?”

²² Enine An walhale na'ahenia, “Rew'ikku ka! Maa weli'ikku nala rew'ikku!

²³ Ya aheni heheni ono lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormori naho'ok naise rai ida ma nala kenekrohu ra'ukwuku nin man howok enihe rira okon raka na'akeme.

²⁴ Ler ida rai onne mahan ra'ukwuku okon raka onneni, nin ri rodi nin man howok ida mai. Nonolu eni ai napanak kupan nammori rehi, maa kan herre makun.

²⁵ Ri onneni kan paekunala herre nin kupan napanak onneni, de rai hopon ra'olu ai noro hono

ananhe noro rira hahaa na'akeme leke herre kupan onneni.

²⁶ Maa nin man howok onne lan kadi ein korno rai eni kalarna napanak na'ahenia, 'Papa raie, ya apanak ke'e de, mala leken taran maya'u mene ya'u herre kupan onneni.'

²⁷ Enime'ede rai nararamyakale, de nala ampun la namhene an herre kupan onne me'e.

²⁸ Enla ri onne namhara nano rai lan pakromo noro man howok wali man nonolu napanak ainin kupan tarana, maa kan herre makun. An ramhala kelen la hopon, 'Herre ainu'u kupan here!'

²⁹ Man howok wali onne kadi ein korno kalarna napanak rala leken tarana mene herre kupan onne,

³⁰ maa ai namhene. Ende hopon kele ri onne rodi laedi bui raram hukum hehen nanumene an herre kupan onneni.

³¹ Ri man howok namehin po'on inhawa ma namwali onneni, hir hehel rehi de lar konohi rai eni.

³² Ende rai napolu nin man howok onne mai ne'el na'ahenia, 'Om ailanna wake'e! Ya'u huriyedi o nano num okon raka rahu eni ono mapanak ampun de ya araramyaka o.

³³ Alhi'ihepe ka mararamyaka ri namehin naise ya araramyaka o eni?'

³⁴ Rai na'ahan rehi de nala ri onne laa ma nadiyaka ri ma nahinukum enihe leke lernala hunukum hehen nanumene herre nin okon raka horu.

³⁵ Ende lo'o mi ida ma ka nala ampun ida modi aki man mou, Ya Am'u man minle a'am raram hi'i heheni noro mi haenhi."

19

*Yesus nounaku ma namhene hono
(Mrk. 10:1-12)*

¹ Yesus nala wanakunu onne horu ne, ai namhara Galilea nala'a noho Yudea man aile oir wauwau Yordan wali enne.

² Heri rahu lerno, la An hi'i wa'an ma nakni'ir nano heri onneni.

³ Ri Parisi ida woro'o mai leke ken Ai de ra'ukani, "Lo'o iknika agame nina holoor halauk hurinohi mo'oni reiha'ar noro hono?"

⁴ An walhe na'ahenia, "Mim lesedi Horok Lapeni, ee ka? Horhorok aile Horok Lapeni ma na'aheni,

'Lere nonolu me'ede, Makromod Lalap umupala ri mormori, mo'oni noro maeke.' *

⁵⁻⁶ Horu Makromod Lalap na'aheni, 'Onne penia mo'oni hoikaruwedi inna aman leke noro hono minwuku, de woro'ohe ramwali mahaku.'

Ende inhoi-inhoi Makromod Lalap kali wukuwedi me'e, yono ri mahaku reiha'ar ono hi penia ka ramwali woro'o, maa ramwaliyedi mahaku me'e." *

⁷ Hi ra'ukani Ai wali'ur, "Alhi'ihepe Musa huri-nohi mo'oni hi'i horok reiha'ar nala hono, la hopon ai nala'a here?" *

⁸ An walhe, "Musa nala leken reiha'ar ono mi akim kerhe rehi, maa nano lere dedesne Makromod Lalap kan paeku heheni.

⁹ Ya'u konohi mi na'akeme, Makromod Lalap kan huri ri reiha'ar noro hono, ono lo'o ai

---

* 19:4 NN. 1:27, 5:2 * 19:5-6 NN. 2:24 * 19:7 Ul. 24:1-4

namhene hono lan ho maeke namehin, an lerwau hailai. Maa lo'o hono lerwa'u noro mo'oni namehin mene huri hi reiha'ar.”

¹⁰ Yesus Nin man lerno hi pakunohi enihe ra'ukani na'ahenia, “Hi'i heheni ne, wa'an rehi yono ho me'e!”

¹¹ Yesus na'aheni, “Ri na'akeme kar kokala panaeku onneni, kokoko ri man Makromod Lalap niliyedi me'e.

¹² Heruwali mori me'ede oplori maekedi, heruwali rin hi'i oplori maekedi de kar ho ri, la heruwali rala kenekrohu kar ho leke lerno hi Makromod Lalap mehe. Ende inhoi paekunala kokala wanakuku eniyeni, kokala wawa'enedi.”

*Yesus namre'e namharu tatan'ukun
(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)*

¹³ Enla ri heruwali rorkaru tatan'ukun mai Yesus leke An kemenala liman hi la hi'i lir napanak, maa Nin man lerno hi pakunohi enihe ra'ahan de dadiyala ma norkaru tatan'ukun onnenihe.

¹⁴ Enimaa Yesus na'aheni, “Hurino hi tatana onnenihe mai Maya'u! Yom kawala hi ono Makromod Lalap nodi molollo ri ma naise tatana eniyenihe.”

¹⁵ Ende An kemenala liman tatan'ukun la namre'e namharu hi horu mene namhara lolo onne.

*Orkanaru man raram nodi laa a'am raram
(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)*

¹⁶ Lerida ma na'ikaka ida mai Yesus na'ukani, “Pap Meser, lo'o ya'u hi'i inhawa hini'i wenewhe man wa'an leke lernala or'ori dardari ma kan horu?”

17 Yesus na'ukaniyale, “Alhi'ihope ma'ukani Ya'u inhawa man wa'ane? Ida mehe aile man wa'an! Lo'o o raram nodi lernala or'ori dardari ma kan horu, lernohi ik Makromod Lalap Nin keneri hono'ok na'akeme.”

18 Ri onne na'ukani wali'ur, “Ya'u lernohi inhawa keneri hono'ok ho'o?”

An walhale, “Yono mesne ri, yon lerpi'u lerwa'u, yon mamna'a, la yon modi poho tumdesne ri lolo hono'ok kanail onno. * ”

19 Horhawa o inum, o ammu, la maramyaka numa ri mormori wali, naise o maramyaka o kemmu.” *

20 Ma na'ikaka onne walha, “Ya'u lernohiyedi keneri hono'ok onne na'akeme me'e, de ya'u hi'i inhawa ma kan kuku kan nokor makun?”

21 Yesus na'aheni wali'ur, “O raram nodi num hini'i wenewhe kukuku noknokor lolo Makromod Lalap kalarna, laa ma'oluwedi num ha wo'ira na'akeme, male ma na'alehe haida-haida nanumene mam lernohi Ya'u. Lo'o om hi'i heheni, om lernala kanaru man aile a'am raram!”

22 Enimaa ri onneni derne Nina wanakunu eni hehel rehi, ono ai onneni ri orkanaru wake'e, de nala'a me'e.

23 Enime'ede Yesus ne'el Nin man lernohi pakunohi enihe na'ahenia, “Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Sus wake'e orkanaru laa onno man Makromod Lalap nodi molollo raram.

24 Ya'u konohi mi wali'ur: Sus wake'e unta waku ida lolala wanaka ku'il, maa man sus narehi onne, orkanaru ida laa minle onno man Makromod Lalap nodi molollo.”

* 19:18 Kel. 20:12-16, Ul. 5:16-20

* 19:19 Kel. 20:12, Im. 19:18,

Ul. 5:16

²⁵ Hir derne Nina loloi kakaru ne, hir mehe kakaiyedi la ra'ukani, “Ende inhoi man lernala or'ori dardari ma kan horue?”

²⁶ An po'onalahe na'aheni, “Ri mormori kan paekunala hi'i ha onneni namwali, maa Makromod Lalap mehe paekunala hi'i ha wo'ira na'akeme namwali.”

²⁷ Kame'ede Petrus na'ukani Ai, “Mayai eniyenihe, am hoikaruwedi ha wo'ire na'akeme me'e leke lernohi Pap Meser, de lo'o am lernala inhawa?”

²⁸ An walhale na'ahenia, “Horhorok AINU'u nou ma na'ono eniyeni: Lere man mai Makromod Lalap hi'i ha rahu na'akeme worworu. Lere onne Ri Mormori Ananne naikoro lolo Nin onno man siksik lerlere, la mi man lernohi Ya'u enihe maikoro onno kukulu idaweli woro'o leke ho'ok kail Israel nin luhu idaweli woro'o enihe.

²⁹ Enla inhoi man hoikaruwedi inna, aman, lodon walin, ananhe, noro nina kirne nakar leke lernohi Ya'u, ri onneni lernala wali'ur rewen rahu ida, la ai onne lernala or'ori dardari ma kan horu.

³⁰ Maa ri nammori ma namwali man panulu lere eniyeni, lere man mai ramwali man lolo yawa. Ri nammori ma namwali man lolo yawa lere eniyeni, lere man mai ramwali man panulu.”

20

Wanakunu man howok kirna anggure

¹ Yesus nala wanakunu naho'ok konohi hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori na'ahenia, “Al'alam lerida orkirna ida namhara laa nanoin man howok leke howok nina kirna.

² An lernaledi ri, la ne'e pair man howok on-nenihe alam ida kupan pere ida, la hopon hi lar howok me'e.

³ Riuk wohii an laa pasar do'on ri ida woro'o ra'aroromo,

⁴ de napanak hi lar howok nina kirne haenhi, la nou nala naiwe'el ma namlolo hi, de lar howok me'e.

⁵ Riuk idaweli woro'o, noro riuk wokelu (lere mamamal) namhara wali'ur nanoin man howok.

⁶ Riuk wolima (na'akeki lere helem) namhara ho'o me'e, la an do'on ri ida woro'o ra'alehe hon-owok, de na'ukanihe, 'Alhi'ihopenia lere eniyenia ma'aromo mamani la kam howok haida-haide?'

⁷ Enine hir walha ra'ahenia, 'Ri ka nala hon-owok mayai.'

Orkirna na'aheni, 'Lam howok ainu'u kirna enne.'

⁸ Rakan lere helem orkirne onne hopon nin ma namwali uluwakun man howok enihe napolu man howok kirna enihe maiwuku leke pair rira maha-mahe. An pair man howok kauli'ur nolu, mene pair ma nolu eni.

⁹ Man howok kauli'ur enihe kokala kupan pere ida.

¹⁰ Ende man mai nolu howok, pene'ek lo'o pair hi narehi man kauli'ur, maa mai ne kokala kupan pere ida haenhi.

¹¹ Enpenia man howok nolu onnenihe akin apinha, de rawalha lira noro orkirna eni ra'aheni,

¹² 'Alhi'ihopenia ri eniyenihe howok jam ida mehe, maa pair hi namnenehe noro mayai? Am howok lere kekeme lolo lere manmanha raram!'

13 Orkirne onneni walhala man howok ida na'ahenia, 'Ya'u ka'u hi'i sala ida noro i wal'u. O me'e kokala kupan pere ida penia mam howok.

14 Kokala kupan eniyeni la mala'a here. Ya'u raram nodi pair man mai howok kauli'ur namnenehe noro o.

15 Yo odi ainu'u kupan pair, de menmololla'u. Lo'o makehen ono ya'u hi'i ha man wa'an noro hie?' ”

16 Yesus na'aheni wali'ur, “Ende man kauli'ur namwali ma nolu, la ma nolu namwali man kauli'ur.”

*Yesus wakunu Nin makmaki
(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)*

17 Yesus noro Nina man lerno hi pakunohi idaweli woro'o enihe rala'a laa Yerusalem. Ahille kalla makun, An kukunohi hi na'ahenia,

18 “Makaniyala! Lere eni ik kala'a mamani laa Yerusalem. Ik rakan enne, ri na'olu Ya'u, ma namwali Ri Mormori Anane, nala kanile imam lalape roro meser Horok Lap enihe mene hir hukumnesnA'u,

19 la rala Ya'u kanile ri ma ka namwali Yahudi enihe. Hir ilnohi ralnohi Ya'u, riuk rerhe Ya'u*, la wairesne Ya'u lolo au kekiyowok. Maa alam wokelu Ya'u mori wali'ur.”

*Man panulu ilitolle ri namehin
(Mrk. 10:35-45)*

20 Yakobus, Yohanis, noro inna (hono naran Zebedeus) mai Yesus. Inna kadi ein korno Ai kalarna leke napanak haida.

---

* **20:19** Nadedem hi rodi arpau ulikin man nair kimiruwana aile honon riuk rerhe ri.

21 Yesus na'ukani ai, “Mame nina panaeku in-hawe?”

Ai na'aheni, “Ya apanak lere Makrom'u mamwali Rai, ya an'u woro'o enihe raikorala herum mariri malanna.”

22 Maa Yesus ne'el ai, “O ka mauroin inhawe man mapapanak onneni.” Yesus po'onala anan woro'ohe, na'ukani, “Mi lo'o mamkene momun oir man meru[†] nano cawan ma ka nalo'ol Yo omune?”

Hir walha, “Ai mamkene, Pape.”

23 Yesus ne'el, “Namlolo, mi lo'o momun oir man meru nano Ainu'u cawan, maa Ka odi molollo wekel inhoi naikoro Ya'u herne mariri malanna. Ya Am'u niliyedi ri man Ai raram nodi naikoro lolo onne, la na'akenedi rir onno me'e.”

24 Man lernohi pakunohi idaweli namehin derne woro'ohe rira napanak eni ne, hi ra'ahan.

25 Enime'ede Yesus napolu hi na'akeme mai-wuku, na'aheni, “Mi mauroin nahenia hair-hair rira rai-rai roro rir uluwakun lalapa ma ka nau-roin Makromod Lalap enihe, rodi molollo kerne dalha ri mormoriyane,

26 maa yom hi'i heheni. Inhoi raram nodi namwali man panulu lolo mi, ai namkene ilitolle mi.

27 Inhoi raram nodi namwali ma nolu, ai onne helkaki namdaru namkene namwali hophopon wahwahan ki mi,

28 leke maise Maya'u ma namwali Ri Mormori Anane. Ka'u mai leke rin ilitolle Maya'u, maa Ya'u mai leke ilitolle ri la ala I kem'u resne leke huri we'er ri nammori nano rira dohohale.”

[†] 20:22 ‘Oir man meru’ nin panaeku apinpinha wo'operperi man Yesus lo'o lernala.

*Yesus hi'i wa'an maktoko woro'o minle Yeriko
(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)*

²⁹ Yesus noro Nina man lernohe pakunohi enihe ramhara nano Yeriko, ri namansa lernonohi hi.

³⁰ Lolo kalla, ri maktoko woro'o raikoro aile kalla arkanne. Hir derne Yesus lo'o lole kalla onneni, de wakau ra'aheni, "Makromod Yesus, Daud Anan,‡ maramyakala mayai ke'e!"

³¹ Heri rahu onnenihe dadiyala woro'ohe, "Karkaramedi!"

Maa hir wakau eren rarururi, "Makromod, Daud upun anan, maramyakalai ke'e!"

³² Yesus rakanedi woro'ohe miminloleni ne, Ai namririyala, napolu woro'ohe la na'ukani, "Mi raram nodi Ya'u hi'i inhawa ki mie?"

³³ Hir walhe, "Makromod, ai raram nodi do'onedi here!"

³⁴ Yesus nararamyakala woro'ohe, de keme-nala liman makanhe. Idewe woro'ohe makan mouwedi la lernohe Yesus.

21

*Yesus laa Yerusalem
(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)*

¹ Yesus noro Nina man lernohe pakunohi enihe ra'uraniyedi Yerusalem, na'akeki rakan lekida naran Betfage man aile wo'or Zaitun leren. Yesus hopon Nina ri woro'o rolu

---

‡ **20:30** Ri Yahudi rauroin nahenia lerida ri ida mai nano Makromod Lalap man An kikan namwali Rai laa ewi-ewi de nodi molollo hi naise nonolu eni Daud nodi molollo hi upun a'an. Lere mak toke onne rapolu Yesus, "Daud Anan," hi rauroin Yesus namwali Rai laa ewi-ewi man hir lalapan eni.

² laa leke onne la Ai na'aheni, “Lolo onne mim do'on keledei ida na'inonorok noro anan, de we'er modi woro'ohe mai.

³ Lo'o ri na'ukani na'ahenia, ‘Maham hi'i inhawa?’ ma'aheni, ‘Makromod hopon mayai mai mala keledei enihe.’ Mi ma'aheni heheni, hir hurinohi mi'ik modi mai.”

⁴ Panaeku eniyeni namwali leke na'akuku na'anokor inhawe man nonolu nabi ida na'aheni, “Konohi ri man minle kota Sion heheni, ‘Po'onala, ⁵ minim Rai mai me'e. Ai lo'o mai helkaki namdaru, naikoro keledei anan.’ ” *

⁶ Kame'ede woro'ohe lerno hi inhawe man An kononohi, de rala'a me'e.

⁷ Hir wali mai riri'ik keledei noro anan onne mai Yesus, la ruri rira rain rodi pakpake leke naikorole.

⁸ Ai naikorede keledei anan eni, heri nammori ruri rira rain rala werre kalle wawan, la heruwali peku aukawi wakal kalle haenhi leke namwali tanada nahenia hir kokala Ai noro wawa'an.

⁹ Enla heri onnenihe ma nolu man kauli'ur wakau ra'aheni,

“Hosana! Ka'uli kasa'a Daud Anan!

Makromod Lalap namre'e namharu Ai man mai nodi Makromod Oin Naran man kulu narehi!

Ka'uli kasa'a Makromod Lalap man aile a'am raram” *

¹⁰ Yesus rarakan kote ne, Yerusalem ne'en raram na'akeme derne mouwedi la ramhara ra'ukani, “Ri onne inhoi?”

¹¹ Heri man lerno hi enihe walha ra'aheni, “Ai penia Yesus, ma namwali nabi ma nano Nazaret noho Galilea.”

---

* 21:5 Zak. 9:9   * 21:9 Mzm. 118:25-26

*Yesus nohi ma na'olu hahaa lolo Makromod
Lalap Nina Romleu Lap*

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹² Yesus rakanedi Makromod Lalap Nina Romleu Lapa nin nikoin, Ai nohi ri ma na'iwali lolo waliwali onnenihe. Ai nawaliyedi mei man rodi herre kupan la nawaliyedi awana ma na'olu merpati enihe raikorkorole.

¹³ Ai ne'el heri onne na'ahenia, “Lolo Horok Lap raram, Makromod Lalap konohi, ‘Ainu'u Romleu Lapeni namwali onno rin mai leke hi'i lir napanak, maa mim hi'i namwali ma namna'a hahaa rir sunuwar onno.’ ” *

¹⁴ Yesus aile nikoin makun, ri man mak toko roro ma ein he'ehe'e mai, la An hi'i wa'an.

¹⁵ Imam lalapa roro meser Horok Lap enihe ra'ahan ono do'on Yesus hi'i ha ri kan dodo'onnala makun onne, la derne tatan'ukun maha ra'uli rasa'a Ai lolo onne ra'aheni, “Ai ma'uli masa'a Daud Anannel!”

¹⁶ Ende hi ra'ukani Yesus na'ahenia, “Om derne tatana eniyenihe rira ul'uli sasa'eni, ee ka?”

An walha na'ahenia, “Ya'u derderne. Lo'o kam lesala Horok Lape Lirna ma na'ahenia, ‘Om hi'i tatan'ukun roro tatana man huhuhu makun ra'uli rasa'a O Oin Naran wawa'an.’ ” *

¹⁷ Kame'ede An hoikaruwedi hi, la namhara kote nala'a leke Betania, namkuru lolo onne.

Ara ono ma kan woi

(Mrk. 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Nohoropo Yesus wali wali'ur laa Yerusalem, kan rakan makun namlaredi me'e.

* **21:13** Yes. 56:7, Yer. 7:11   * **21:16** Mzm. 8:2

19 An do'on ara onida aile kalla arkanne, de laa na'urani ara onne na'inau ke'ede, woi, ee ka. Maa kan woi, kawin mamani, de Ai nakineri ara onne na'ahenia, “Kam woi laa ewi-ewi me'e!” Idewe ara onne namlau la makiyedi.

20 Yesus Nina man lerno hi pakunohi enihe po'on ara onneni, hir polletilu de ra'ukani na'ahenia, “Heih! Alhi'ihopenia ara onne idewe napro'ukedie?”

21 Enime'ede Yesus walhala hi na'ahenia, “Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Lo'o mi akim naili'il wawa'an la mamkene lerno hi ik Makromod Lalap, mim hi'i panaeku ma naise eni haenhi. Enla lo'o mim hopon wo'or eniyeni na'ahenia, ‘Laedi kahi raram!’ wo'or eni laa.

22 Ende inhawe mi mapanak lolo lir napanak, mim lernala horo mi akim naili'il kokkoo.”

Ri na'ukani Yesus An lernala molollo nano inhoi (Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

23 Yesus wali wali'ur laa Makromod Lalap Nina Romleu Lapa nin nikoin mahan wakuku ne, imam lalap roro Yahudi rir leleher lalap enihe mai ra'ukani Ai na'ahenia, “Inhoi nala molollo ki O, penia mam hi'i ha eniyeni na'akeme?”

24 An walha hi na'ahenia, “Lo'o Ya a'ukaniyala paphe na'ukankani ida nanu. Ya'u konohi mi Yo odi molollo nano ewi hi'i ha eniyenihe, horo nahe- nia paphe walha Ainu'u na'ukankani eni namlolo kokkoo:

25 Yohanis onne lernala molollo nano ewi nodi oir ulutada ri? Nano Makromod Lalap, ee nano ri mormorie?”

Kame'ede ida ma nawalha lira noro ida ra'ahenia, “Ik ka'aheni nodi Makromod Lalap

Nina molollo, enlo'o na'ukani ik, 'Alhi'ihepe mi akim ka naili'il Yohanis nina wanakunue?'

²⁶ Maa lo'o ik ka'aheni, 'Nodi ri mormori nina molollo, kamka'uk heri onne, ono hi rauroinedi Yohanis onne nabi.' "

²⁷ Ende hir walha ra'ahenia, "Ai ka mauroin."

Yesus na'aheni, "Ka'u konohi mi inhoi nala molollo Maya'u hi'i ha eniyeni haenhi."

Yesus naho'ok man derne rakani Makromod Lalap noro ma kan derne rakani

²⁸ Yesus na'aheni wali'ur, "Derne makani wawa'an wanakunu eniyeni:

Papa ida anan mo'oni woro'o. Ai lan hopon anulu na'ahenia, 'Pa'e, lere eni om laa kirne howokala.'

²⁹ Anan walha, 'Ka'u laa me'e,' maa nahi-norokala wali'ur de nala'a kirna me'e.

³⁰ Papa onne hopon anan karuri laa kirna haenhi.

Anan walha, 'Wa'an pape,' maa kan laa kirna.

³¹ Nano tatana woro'o onne inhoi lernohi aman nin akie?"

Hir walha, "Anulu eni."

Yesus ne'el imam lalap roro Yahudi rir leleher lalap onnenihe na'ahenia, "Horhorok AINU'u nou ma na'ono eniyeni: Ri man ra'uk noho nin paipaire noro maeke man holi yaka leke yaka enihe laa onno man Makromod Lalap nodi molollo raram rolu mi.

³² Yohanis mai leke wakuku mi kalla ma namlole, maa mi akim ka naili'il nina wanakuku eni. Enimaa man ra'uk paipair noro maeke man holi yaka leke yaka derne rakaniyedi me'e. Kade mim do'onedi hi me'e, maa kam herre minim honorok panaeku la mi akim ka naili'il Makromod Lalap."

*Wanakunu man howok kirne
(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)*

³³ Yesus nala wanakunu naho'ok ida wali'ur na'aheni,

“Orkirna ida lan kaman anggur kirna ida. An takin laliweweredi, na'ir lo'o rodi ramha anggur woin, la na'ariri he'u-he'u man kulu ida rodi radiyaka. Horu, ai nala kirna onne man howok kirna ida woro'o sewa, mene an laedi onno namehin.

³⁴ Rakan lere ra'ili radai nina kirna raramne, an hopon nin hophopon ri wokelu laa kokala ainin hana'are.

³⁵ Enimaa man howok kirna onnenihe kele wokeluhe, de nukur ida, resne ida, la rodi waku wasle ida.

³⁶ An hopon ri namehin, lo'o wo'akka wolima, laa rapanak nina hana'are, maa man howok kirna onne hi'i ha ma namnenehe wali'ur.

³⁷ Kame'ede an hopon anan mememen laa napanak, ono nahinorok nahenia lo'o anan de hir horhawe.

³⁸ Maa man howok kirna enihe do'onedi orkirne anan ne, hi ida ma ne'el ida na'ahenia, ‘Ai eni penia man manarna kirna enie de kesnedi leke ik manarnedi.’

³⁹ Hir kele tatana onne rodi laedi kirne paharne mene resne.”

⁴⁰ Yesus na'ukani, “Ende orkirna onne wali mai lo'o ai nala inhawa panaeku man howok kirna onnenihe?”

⁴¹ Hir walha, “Ai lo'o nesnedi ri man ailanna onnenihe la nala kirna ri namehin howok leke rakan lere ra'ili radai ihin ennen haromo, rala nina hana'are idewe.”

42 Yesus na'ukani hi, “Lo'o kam lese Horok Lape
lirna makun ma na'ahenia,
'Waku man ma nayapi nakar sopoledi me'eni,
Makromod Lalap hi'iyedi namwali waku
na'a'ar ma na'ono.

Makromod Lalap hi'i onne namwali,

la ik do'on ma'aruru la wa'an wake'e.’**

43 Ende horhorok! Mi mamhene hurinohi
Makromod Lalap nodi molollo mi, de An hi'i ri
noho namehin ramwali Nin ri, ono hi penia derne
rakani Nin konomdere. [

44 Inhoi nediyawa lolo waku eni, ihin kemen
namno'o horu la maki, la inhoi waku dunie lo'o
namwaliyedi elimo'o hapu.]”†

45 Imam lalapa roro ri Parisi enihe dervedi
Yesus Nin wanakunu naho'ok onneni ne, hi rau-
roinedi me'e nahenia wanakunu onne na'ono hi.

46 Ende hir paeku leke keke Ai, maa ramka'uk
heri onne ono rauroinedi Yesus onne nabi.

22

Wanakunu yapi hohoo

(Luk. 14:15-24)

1 Yesus nala wanakunu naho'ok wali'ur hi
na'aheni,

2 “Lere Makromod Lalap nodi molollo ri mor-
mori naho'ok naise wanakunu eniyeni: Rai ida
hi'i anan mo'oni nina yapi hohoo.

3 An hopon nina man howok enihe laa polu
ri man lernala popolu lalariyala enihe, maa
ramhene mai.

---

* 21:42 Yesus namwali waku na'a'ar ma na'ono onne. * 21:42
Mzm. 118:22-23 † 21:44 Horok man aile lolo tanada [ ] raram,
kaale lolo horok Yunani dedesne heruwali.

4 Kame'ede an hopon nin man howok namehin na'ahenia, 'Lam kunukunohi hi ma'aheni, "Ai mesnedi arpau noro sapiyana ida woro'o ma'akene namkenedi me'ede, lariyala." '*

5 Maa ri man lernala kunukunohi onnenihe kar peinohi de heruwali rala'a rira kirne, la heruwali laa ra'olu rira hahaa me'e.

6 Enla namehin kele rai nina man howok onnenihe nukur la resnedi.

7 Rai derne panaeku ma namwali onneni, an ma'ara wake'e de hopon nina ma nasala ke'urauk enihe laa enne resnedi ri man ailanna onnenihe la harnedi rira kote.

8 Enla an konohi nina man howok na'ahenia, 'Ha rahu na'akeme namkenedi me'e, maa ri man ya'u poluwedi onnenihe, kan wa'an polu wali'ur me'e.

9 Ende mala'a kalla lapa leke moro inhoi-inhoi pakromo lariyala mai yapi eni.'

10 Kame'ede hi rala'a me'e. Roro ri pakromo raka'uk, ri wawa'an noro ri ailanna, de onno man ra'akene yapi hohoo onne penuwedi me'e.

11 Rai lan po'onnala ri lalariyala onnenihe, an do'on ri ida nina nainair ka nakoknohiyala wake'e ri man laa yapi hohoo.†

12 Rai na'ukani ri onne na'ahenia, 'I wal'u, hi'ihewewi mai raram lernohi yapi eni nair nainair man namehiyale?' Maa ri onne ka na'oho wake'e.

---

* **22:4** Hi nadedem wa'an sapi anan leke poir wake'e mene resne ra'ane ma'aruru. † **22:11** Ri heruwali man wakuku Horok Lap pene'ek nahenia rai naledi rain hohoo ri na'akeme man ai napolu, maa ri onne namhene nair rain onne ono kan horhawe rai, de rai na'ahan ai.

¹³ Enime'ede rai hopon nina man howok enihe kele ai wukuwedi liman ein la rodi laedi paharne laa noho momohon eni. Lolo onne rin lernala apinpinha wake'e la raherhere mamani.

¹⁴ Makromod Lalap polu lariyala ri nammori, maa An nili ri tarana mehe ramwali Nin ri.”

*Wanakunu man pair noho nin paipaire
(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:20-26)*

¹⁵ Ka nalo'ol ne, ri Parisi enihe laa rahinopun ra'ukani Yesus leke koko Ai wakunu sala.

¹⁶ Hir hopon rira ri ida woro'o roro Herodes nin muku heruwali laa ra'ukani na'ahenia, “Pape Meser, ai mauroin Pape akin ma namdudu de wakuku panaeku ma namlolo mamani, la ai mauroin Pape wakuku hi'ihewi Makromod Lalap nodi molollo ri mormori lernohi honorok panaeku ma namlolo. Enla Papa mamkene mehe derne Makromod Lalap, ri mormori ka, ono Om horhawa ma na'alehe haida-haida namnenehe noro orkanaru.

¹⁷ Ende ai ma'ukaniyala Pape haida ke'e: Lernohi iknika agame nina holoor halauk, lo'o wa'an ik pair noho nin paipaire laa hair Roma nina rai lalap, ee ka?”

¹⁸ Maa Yesus nauroinnaledi rira panaeku yake onne me'e, de na'aheni, “Eih! Ri man kokme'e mamwali ri molololo mi! Alhi'ihopeni mim ken kokwudi Ya'ue?”

¹⁹ Ken mala minim kupan modi lam pair noho nin paipaire onne I po'onale ke'e.” Hi rala kupan pere ida An po'on ne,

²⁰ na'ukani, “Inhoi oin makan la inhoi naran melle kupan eniyeni?”

²¹ Hir walhe, “Kaisar.”

Ende Ai na'aheni, “Inhawe man Kaisar nina, mala Kaisar, la inhawa man Makromod Lalap Nina, mala Makromod Lalap.”

²² Hir derne Nina wanakunu eniyeni, hir mehe nanana mouwedi la rala'a me'e.

Ri man makiyedi mori wali'ur

(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

²³⁻²⁴ Lere onne me'ede, ri Saduki ida woro'o aile lolo onne haenhi. Heri Saduki onne rira honorok panaeku ri man makiyedi kar mori wali'ur. Hir mai Yesus ra'aheni, “Pap Meser, nonolu eni Musa hopon nahenia lo'o mo'oni ida ho, maa makiyedi na'alehe tatana, walin ho wali'ur orno onneni leke lernala tatana nahinerre walla man maki eni. *

²⁵ Enla nano mayai eni ri wo'ikku aile ma na'umo'oniwali. Anulu ho, maa makiyedi na'alehe tatana, penia maeke ho wali'ur walin leke lernala tatana nahinerre walla man maki eni,

²⁶ maa walla onne maki wali'uredi. Panaeku eni namwali lolo ri wo'ikku onnenihe.

²⁷ Man horue, maeke onne makiyedi haenhi.

²⁸ Ende lere ri man makiyedi mori wali'ur, nano mo'oni wo'ikku enihe, inhoi namwali ai hono?”

²⁹ Yesus walha hi na'ahenia, “Memen mim sala wake'e, ono ka mauroin Makromod Lalap Lirna Wawan noro Nina ke'eke'el an'anhe.

³⁰ Rakan lere ri man makiyedi mori wali'ur, hir mori naise Makromod Lalap Nina hophopon a'am raram, de kar ho me'e.

---

* **22:23-24** Ul. 25:5

³¹ Enimaa lo'o kam lesale Makromod Lalap Lirna ma na'ono 'ri man maki mori wali'ur' makun. Ai na'aheni,

³² 'Ya amwali Makromod Lalap man Abraham, Isak, noro Yakup ra'ul'uli rasa'sa'a rakan lere eniyeni.' Ri man makiyedi ka ra'uli rasa'a Makromod Lalap, maa ri man mori penia ra'uli rasa'e!'^{‡*}

³³ Heri man derne onnenihe aki'aki ulla ono raram nodi rehi Ainina wanakuku eni.

Makromod Lalap Nin keneri hono'ok ma na'ono (Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Lere muku Parisi derne Yesus wakunu hi'i muku Saduki enihe ka rauroin wakunu me'e, hir lawuku,

³⁵ la rir meser ida ma nauroin Makromod Lalap Nin keneri hono'ok wawa'an laa na'ukani Yesus leke kene.

³⁶ Ai na'aheni, "Pap Meser, lolo Makromod Lalap Nina keneri hono'ok na'akeme, ewi penia ma na'ono narehi?"

³⁷ Yesus walha hi na'ahenia, "Modi mi hon-
orok akin, mi irhun raramne noro minim ruri
pe'el na'akeme maramyaka Makromod Lalap ma
namwali Makrommu."^{*}

³⁸ Onne penia Makromod Lalap Nina keneri hono'ok ma na'ono la ma nolu!

³⁹ Rewro'o nine namnenehe: Maramyaka minim ri mormori wali naise maramyaka mi kemmu.^{*}

[‡] **22:32** Onneni nin panaeku nahenia ri wokelu onnenihe mormori makun ono ri man makiyedi ka ra'uli rasa'a Makromod Lalap. An wakunu heheni ono lere onne Abraham, Isak, noro Yakup makiyedi lolo noho wawan, maa mori wali'ur lolo a'am raram. ^{*} **22:32** NN. 3:6, 15 ^{*} **22:37** Ul. 6:5 ^{*} **22:39** Im. 19:18

⁴⁰ Ende Makromod Lalap Nina keneri hono'ok na'akeme noro nabi rira wanakuku enihe, melle keneri hono'ok woro'o eniyeni.”

Yesus namwali Daud Anan noro idewe Daud Makromon

(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Parisi enihe ka rahina'ar lolo onne makun, Yesus na'ukani hi,

⁴² “Menmelollo minim honorok panaeku, Mesias (Kristus) man Makromod Lalap kikan namwali Rai laa ewi-ewi onne inhoi ananne?”

Hir walha, “Daud Anan.”

⁴³ Ai na'ukani wali'ur na'ahenia, “Alhi'ihepe Daud napolu Ai onne, ‘Makrom'u,’ lere Roh Kudus nodi molollo aie? Lere onne Daud na'ahenia lolo Horok Lape,

⁴⁴ ‘Makromod Lalap ne'el i Makrom'u na'ahenia:
Maikoro I her'u malanne hehen nanumene
Ya'u hi'i Num arwali enihe lolo yawa ki O.’* ”

⁴⁵ Ende lo'o Daud napolu Ai ‘Makrom'u,’ hi'ihehewi namwali anan mememen?”

⁴⁶ Ri mahaku ka nauroin walha, la nano lere onne me'ede ri namka'uk na'ukani haida-haida Ai me'e.

23

Yahudi rir man panulu lernala hunukum

(Mrk. 12:38-39; Luk. 11:43, 46, 20:45-46)

¹ Yesus ne'el heri onnenihe noro Nina man lerno hi pakunohi enihe

² na'aheni, “Meser-meser Horok Lap noro ri Parisi rodi molollo ra'amou ra'aropo agame nina keneri hono'ok.

---

* **22:44** Mzm. 110:1

³ Inhawe man hir wakuku la hopon hi'ie, lerno-
nohi na'akeme, maa yono lerno-
hi rira hini'i we-
newhe, ono hir wakuku ri, maa rira hini'i we-
newhe kan lerno-
hi rira wanakuku eni.

⁴ Hi rodi yodiwara man werek duni ta'al ri leke
lerno-
hi kenekrohu hi raraleni, maa hi me'ene, kar
paku ri lerno-
hi rira kenekrohu onneni.

⁵ Hir hi'i ha wo'ira na'akeme leke rin po'on
ra'uli rasa'ahe. Po'onala, hir loile Makromod
Lalap Lirna dosi man lapa tarana raram lawuku
lerene noro liman apun mariri, la hi'i ho'ir man
harna naru rodi hi'i lir napanak leke rin po'on
ra'uli rasa'a. * ⁶ Hir laa Yahudi rira kerei raram
suk raikoro kalari. Hir laa yapi suk raikoro mei
uluwakun.

⁷ Lo'o hir pakromo ri lolo kalla, lolo pasar, hir
suk lernala honoor hanawa la suk ri napoluhe
'pap mesere'.

⁸ Maa yono raram nodi ri napolu mi 'papa
meser', ono mi eniyenihe ma na'umo'oniwali la
minim Meser ida mehe.

⁹ Lolo noho eni wawan yono mapolu ri, 'ame',
ono Makromod Lalap man aile a'am raram mehe
namwali mi Ammu,

¹⁰ la yono raram nodi ri napolu mi 'man panulu',
ono minima Man Panulu ida mehe, onneni Mesias
man Makromod Lalap kikanedi namwali Rai laa
ewi-ewi eni.

¹¹ Nano mi eniyenihe inhoi namwali man pan-
ulu, ai onne ilitolle ki mi.

¹² Enpenia inhoi holi kukulu lalapa lo'o
ra'idaruwedi, la inhoi helkaki-namdaru lo'o
ra'akulu ra'alapedie."

---

* 23:5 Bil. 15:38, Ul. 6:8

*Yahudi rira man panulu mayo'o ono kokpoho
(Mrk. 12:40; Luk. 11:39-42, 44, 47-52, 20:47)*

¹³ Enla Yesus konohi meser Horok Lap roro ri Parisi enihe na'ahenia, “Mi man kokme'e mamwali ri molololo mi! Mim mayo'o! Mi me'ene mamhene hurinohi Makromod Lalap nodi molollo mi, la mim kawala ri man raram nodi namwali Nin ri haenhi!

[
¹⁴ Mi man kokpoho mie! Mim mayo'o wake'e, ono mahoro maeke walwalum rira hahaa noro rira nakar, maa kokme'e mamwali ri man wa'an de hi'i lir napanak ma nalo'ol leke ri na'uli nasa'a mi.]*

¹⁵ Mi man kokme'e mie! Mim mayo'o, ono mim lalaa mamaiyala lolo lour lolo ro, manoin ri ida mim paekunala wakuku leke akin namrana lernohiyedi minim holoor halauk na'akeme. Mim hi'i ai ailanna narehi mi penia namlolo kokkoo an laa kawali pire ai porom raram.

¹⁶ Mi mamwali man panulu man makan tokedi, de mim mayo'o, ono mim wakuku ha ma ka namlolo ma'aheni, ‘Inhoi kikan hopo wekel Makromod Lalap Nina Romleu Lapa, ai onne nina hopo ka naruri, ma inhoi kikan hopo wekel mahe man aile Makromod Lalap Nin Romleu, ai onne ka nahinuri nano nina hopeni.’

¹⁷ Mi ka mauroin haida! Makromod Lalap Nin Romleu Lapa namwali ha ma na'ono narehi maha man aile Romleu raram onne. Romleu onne penia ma na'amou na'adewe maha onneni.

---

* **23:14** Horok man aile lolo tanada [ ] raram, kaale lolo horok Yunani dedesne heruwali.

¹⁸ Mim wakuku haenhi ma'aheni, 'Inhoi kikan hopo wekel honoi kanani onno lolo Makromod Lalap Nina Romleu, nin hopo ka naruri, maa lo'o an wekel nina honoi kanani man aile lolo honoi kanani onno onne wawan, Makromod Lalap kan huri ai hamlinu nin hopeni.'

¹⁹ Heih, maktoko mie! Ma'alehe honorok aki! Honoi kanani onno onne na'ono narehi ha ma namwali honoi kanani onne. Honoi kanani onno onne penia ma na'amou na'adewe ri nin honoi kanani onne.

²⁰ Ende inhoi kikan hopo wekel honoi kanani onno, ai onne kikan hopo noro idewe hahaa na'akeme man aile lolo honoi kanani onno onne wawan,

²¹ la inhoi kikan hopo wekel Makromod Lalap Nin Romleu Lape ai onne kikan hopo noro idewe Ri man holi Romleu onneni,

²² la inhoi kikan hopo wekel a'am raram, ai onne kikan hopo Makromod Lalap Nina naikoronno noro idewe Ma naikoro lolo onne!

²³ Heih, meser-meser Horok Lap noro ri Parisi mie! Mim mayo'o. Mim kokme'e mamwali ri molololo mamani ono mi mala Makromod Lalap Nin hana'are, persen idaweli nano min-ima rampa-rampa ma naise: ta'arutuk, lahono, limarra, lakwahi. Maa ha ma na'ono lolo Makromod Lalap Nina keneri hono'ok mim hamlinuwedi naise: ho'ok kail ri modi honorok akin man mou, ida man kukul aki man wa'an ida, la mamkene lernohi Makromod Lalap mamani. Ha ma na'ono onnenihe mi akim ka na'ini'ik wake'e. Wa'an rehi mim ilitolle ha ma na'ono onne noro idewe hi'i namehin onne haenhi.*

---

* 23:23 Im. 27:30

²⁴ Heih, ma na'alehe honorok aki mie! Mi maisa ri man ka'i paripari romok man kaile minim nonomun onno mene momune, maa ha mormori unte mim kelledi, kam eremnala haida. Ha ma ka na'ono mim loi honorok, maa ha ma na'ono ka.

²⁵ Heih, meser Horok Lap noro ri Parisi mie! Mim mayo'o ono kokme'e mamwali ri molololo mamani. Mi mahoro ri namehin rira hahaa la horok mi kemen mehe, maa mim hi'i ha wo'ira leke rin do'on rauroin mi mamwali ri ma akin mou. Mi maisa nonomun onno noro ra'u man ri nawana paharne mehe, maa raram mormorso noro ha ma namehiyala wake'e.

²⁶ Heih, maktok mi, ma'alehe honorok aki! Ma'amou nonomun onno noro ra'u raram nolu, leke paharne mou haenhi.

²⁷ Mi Parisi moro meser Horok Lap man kokme'e mamwali ri molololo enihe! Mim mayo'o wake'e, ono mi eniyenihe maisa lunna man mesel la ra'awarheddi. Rin po'on pene'ek onne ma'aruru, maa lolo raram maki ruri la ha ma na'itehedi me'e.

²⁸ Mi maise onneni, ono mim posi paharne rin po'on minim morimori ma'aruru la ra'aheni, 'Ri onne hi'i ha ma namlolo lolo Makromod Lalap kalarna,' maa hi kar do'on lolo mi honorok akin panaeku yaka mamani.

²⁹ Mim lernala hunukum man werek ono kokme'e mamwali ri molololo. Mim mesel nabi-nabi roro ri ma akin mou rira lunne, hi'i kulu la ma'akeki ma'aruru.

³⁰ Enla mi ma'ahenia, 'Lo'o am mori wewerre noro ai upun a'um nonolu eni, ai kam lerno hi mesne nabi onnenihe!'

³¹ Enpenia nano minima wanakunu onneni mehe kuku maka nahenia mi mamwali ma nesne nabi onnenihe upun anan.

³² Ende lam hi'i na'ahoruwedi panaeku man yak mi upun a'umhe nonolu hi'iyedi me'e.”

Makromod Lalap lo'o nala hunukum meser Horok Lap noro ri Parisi

³³ “Heih, ri man ailanna ihin rarna mi. Mi maise haimoke! Yom pene'ek mahala mi nano kawali pire ai porom raram!

³⁴ Lere man mai Ya'u lo'o hopon nabi-nabi, ri ma nauroin, noro meser-meser mai ki mi, maa mi lo'o mesne heruwali, namehin wairesne lolo au kekiyowok, heruwali hi'i apinpinha kemen, la heruwali mohi ramhara laa kote namehin.

³⁵ Onne penia Makromod Lalap nala hunukum mi. Onne kan mehe, maa ri man hi'i ha ma namlolo na'akeme man mi upum a'umhe resnedi nonolu nano Habel rakan man kauli'ur Barekya ananne Zakaria, hi na'akeme ramwali minim yodiwara haenhi. (Zakaria onne hi resne lolo Makromod Lalap Nin Romleu Lape noro honoi kanani onno leken.)

³⁶ Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Memen ma'uwara yodiwara ha man yaka onne na'akeme, la Makromod Lalap lo'o hukum mi ku eniyeni.”

Yesus raram penu po'on Yerusalem ne'en raram (Luk. 13:34-35)

³⁷ Yesus na'aheni wali'ur, “Yerusalem mie, mi mesne nabi enihe la wadesne hophopon wahwahan man Ya'u hopon mai ki mi eni. Ler romromo Ya'u raram nodi apolu mi mai leke leluwai

makrana naise manu orana man rawa ananne,
maa mamhene mai.

³⁸ Enpenia minima Romleu Lape lo'o
hoikaruwedi den mamu.

³⁹ Enla Ya'u konohi mi, nano lere eniyeni me'ede
kam do'on Ya'u hehen nanumene rakan lere mi
ma'aheni,

'Makromod Lalap namre'e namharu Ai man
mai nodi Naran man kulu narehi!' ” *

24

*Arwali lo'o naiye'er Makromod Lalap Nina
Romleu*

(Mrk. 13:1-2; Luk. 21:5-6)

¹ Yesus wakunu onne na'akeme horu, hi
ramhara nano Romleu Lap onne kan ko'u makun,
man lerno hi pakunohi enihe laa ra'urani Ai la
kukulle Romleu Lapa noro nin romo ma aile
na'uranrani onnenihe ra'ahenia, “Po'onala, Pape,
onne ma'aruru wake'e!”

² Maa Yesus ne'el hi na'ahenia, “Horhorok
Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Lere eniyeni
mim po'on ha onnenihe na'akeme ma'aruru, maa
lere man mamai eni arwali mai de raiye'er
mouwedi Romleu Lap onne de nina waku da-
naran na'akeme ida ka nadinara ida me'e.”

Wewerek pananaka lere man mai

(Mrk. 13:3-13; Luk. 21:7-19)

³ Horu ne, Yesus noro Nina man lerno hi
pakunohi enihe rala'a wo'or Zaitun raikoro
wukuwedi la ra'ukani Yesus na'ahenia, “Ken
Pape konohiyala mayai ke'e, ha eniyenihe lo'o
ma'anana namwali? Am lernala inhawa tanada

---

* 23:39 Mzm. 118:26

man kukul mayai lere Pap mai wali'ur, la noho nin lere alam man horu.”

⁴ Yesus walha na'ahenia, “Nakinemen ki mi, kalo'o rin paipudi mi,

⁵ ono ri nammori lo'o rodi I naran mai ra'ahenia, ‘Ya'u eni, Kristus man Makromod Lalap kikan namwali Rai!’ de paipudi ri nammori.

⁶ Mi lo'o derne ara mamani noro lir anna are lolo ewi-ewi, maa yon mamkauk. Ha eniyenihe na'akeme namwali, maa yono pene'ek rakanedi noho nin lere alam man horu.

⁷ Noho pa'i'ik rai pakakar lo'o ida ma na'ara noro ida, hair noro hair, la noho wawan na'akeme lernala roulara noro rururuwai lalap.

⁸ Wewerek pananaka onnenihe ha ma namwali nolu, maa lere alam man horu onne na'urani ne, eren apipinha.

⁹ Lere onne rin kele mi leke hi'i apinpinha, resne, la ri noho wawan na'akeme kar suk mi, ono mim lerno hi Ya'u.

¹⁰ Ri ma akin naili'iledi Ya'u me'e, hoi kili'urn kani ko'oredi Ya'u, la ida ma ka naramyak ida, ida ma na'okul ida laa arwalie.

¹¹ Ri nammori kokme'e mai rodi Ya'u naran paipudi ri nammori.

¹² Lere onne, ida ma kan holi wawa'an noro ida me'e, ono lolo ewi-ewi ri ailanna aile.

¹³ Maa inhoi namkene lerno hi Ya'u rakan nina lere horu, ai onne lernala or'ori dardari ma kan horu.

¹⁴ Lolo noho wawan na'akeme, rin loikaru Makromod Lalap Lirna Wawa'an ma na'ono hi'ihewi Ai nodi molollo ri mormori eni. Lirna onne ri mormori lolo noho wawan na'akeme

derne mouwedi nanumene lere alam nina man horu.”

Wewerek pananaka man werek narehi
(Mrk. 13:14-23; Luk. 21:20-24)

¹⁵ “Lere onne mim do'on ‘Ha Man Ailanna ma na'ihoru na'idaru Makromod Lalap mamani' namriri lolo Moumou Dewdewe Onno.* Nonolu nabi Daniel konohiyedi ha onne namwali. (Ri man lese horok eniyeni loi honorok wawa'an panaeku eniyeni.) *

¹⁶ Lere onneni ri ma aile Yudea lari mouwedi laa wo'or!

¹⁷ Ri ma aile nakar wuwane kopur pelekkeke, maa yon laa romleher nala haida,

¹⁸ la ri man aile kirna yono wali laa nakar rala rira nainaire.

¹⁹ Lere onne maeke ma nornoro raramne, man anan huhuhu makun, apinpinha nore!

²⁰ Ende hi'i lir napanak leke panaeku onne yono namwali lere noho ma'urinrinna me Alam Renren Warwarne.

²¹ Lere onne, ri mormori lernala wewerek pananaka wake'e. Nano noho namwali me'ede rakan lere eniyeni ri kan do'onala wewerek pananaka ma naise onneni makun, la ka namwali wali'ur naise onne me'e. *

²² Lo'o Makromod Lalap ka na'adeul lere alam onneni, ri na'akeme lo'o maki mouwedi. Ai na'adeul lere alam onne ono Ai nararamyaka Nina ri ninili enihe.

---

* **24:15** ‘Moumou Dewdewe Onno’ wekel Makromod Lalap Nin Romleu Lape. * **24:15** Dan. 9:27, 11:31, 12:11 * **24:21** Dan. 12:1, Why. 7:14

²³ Lere onne lo'o ri ne'el mi na'ahenia, 'Po'onala! Kristus man Makromod Lalap kikan namwali Rai aile mai eni, ee aile lolo onne,' yono derne makanie.

²⁴ Lere onne ri ma nodi konoko wunudi heruwali ra'aheni hi ramwali Kristus, la heruwali ramwali nabi-nabi ma ka namlolo. Hi lo'o mai hi'i tanada lewlewen noro ha ri kan dodo'onnala makun haenhi leke kene paipudi ri nammori. Hir kene paipudi ri man Makromod Lalap niliyedi me'e haenhi, maa lo'o ka namwali.

²⁵ Ende loi honorok memen! Ya'u konohiyedi mi ha eniyenihe na'akeme nolu mene namwali.

²⁶ Ende lo'o ri konohi mi na'ahenia, 'Kristus aile noho mamun,' yono mim laa enne, la lo'o ra'aheni, 'Aile mai lolo kamar raram,' yono derne makanie.

²⁷ Lere Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan mai wali'ur rin do'on naise noho lerlere nano kimur hikkan rakan idewe warak.

²⁸ Lo'o mim do'on tanada onne na'akeme mi mauroin nahenia lere Ya'u wali mai wali'ur na'uranraniyedi me'e, naise mim do'on manu arpau nammori luplupur onnida, mi mauroin lolo onne ya'anne aile."

*Yesus wali mai noho wawan
(Mrk. 13:24-27; Luk. 21:25-28)*

²⁹ "Rakan lere alam wewerek pananake man werak onne horu, lere kan hari, wollo kan ropo, kaliyore nadiya'ur nahoho'ok nano a'am, la hahaa na'akeme man aile a'am narururu. *

³⁰ Lere onne mene do'on tanadida lolo a'am man kukul nahenia Ri Mormori Ananne mai me'e, de ri mormori noho wawan na'akeme sus mak oir

* **24:29** Yes. 13:10, 34:4, Yeh. 32:7, Yl. 2:10, 31, 3:15, Why. 6:12-13

mamani. Enla hir do'on An mai lolo hulik poloi kakam palari nodi Nina ke'eke'el an'anha noro siksika lerlere man ma'aruru wake'e. *

³¹ Lere onne, derne kowuri man lirna lap wake'e, la An hopon Nina hophopon a'am raram lar polu ri mormori na'akeme man Makromod Lalap niliyedi lolo noho huhun wo'akkenihe, nano a'am ki'ile rakan a'am ulla maiwuku."

*Wanakuku nano ara ono
(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)*

³² Yesus wakunu wali'ur na'ahenia, "Mala wanakuku nano ara ono. Rakan lere hinan hanan napupul naweti la moko, mi mauroin nahenia ka nalo'ol me'e ara ono[†] onne lo'o woi me'e.[‡]

³³ Namnenehe noro ara ono onne, lere mim do'on hahaa onne na'akeme namwali, mi mauroinedi nahenia Ainu'u lere alam mai wali'ur wakuraniyedi me'e.

³⁴ Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Ha eniyeni na'akeme namwali mouwedi nolu mene kulere eniyeni maki horu.

³⁵ A'am noro noho lo'o moluloin, maa I Lir'u eni kan molu laa ewi-ewi."

*Ri ka nauroin lere alam Yesus mai wali'ur
(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30, 34-36)*

³⁶ "Ri mahaku ka nauroin ma'anana lere alam onneni namwali. Maya'u, hophopon a'am raram, la ri mormori na'akeme ka rauroin. Ya Am'u, Makromod Lalap mehe nauroin.

---

* **24:30** Dan. 7:13, Zak. 12:10-14, Why. 1:7 † **24:32** Ara ono lolo Yotowawa ka namnehe noro ara ono lolo Israel. Kene po'onala lolo kamus ma aile Horok Lap eni honon. ‡ **24:32** Po'onala Mrk. 13:28 nin catatan kaki.

³⁷ Lere Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan mai wali'ur, ri mormori rir hini'i wenewhe ailanna naise ik upud a'ad Nuh nin kulere nonolu eni. *

³⁸ Lere oir rulu lape kan mai makun, ri mormori onne lawuku hi'i ya'an yomun noro yapi hohoo mamani rakan lere Nuh laedi kapal raram,

³⁹ la hi kar eremnala haida hehen nanumene okon noro oir rulu lape nakliu pupin mouwedihe de ka naurehiyala haida. Onneni namwali lere Ri Mormori Anan mai noho wawan haenhi.

⁴⁰ Lere onne ri woro'o mahar howok aile kirna, ida nakinikan laa wawan la ida hoikaruwedi,

⁴¹ la maeke woro'o mahar wain kele'uk, ri ida hoikaruwedi la ida nakinikanedi.

⁴² Mi ka mauroin lere alam Ya'u ma namwali mi Makrommu mai wali'ur noho wawan, de mamkene madiyahaka wawa'an.

⁴³ Lo'o ornakar ida nauroidedi ma'anana ri ma namna'a mai nakar, ai nadiyahaka wawa'an leke yono mai raram.

⁴⁴ Ende ma'akenkene mi mamani, ono lere alam Ri Mormori Anan mai, ka mauroin.”

*Yom mamwali ma kan howok wawa'an
(Luk. 12:41-48)*

⁴⁵ Yesus na'aheni wali'ur, “Lo'o man howok ida nampe'el la nauroidin, ai onne penia makromon kikan namwali uluwakun nin man howok na'akeme, leke kakar hanana'an man howok onnenihe ra'an.

⁴⁶ Enla lere makromon mai wali'ur do'on nin man howok onne mahan howok, man howok onne akin nahuwa'anedi.

---

* 24:37 NN. 6:5-8

⁴⁷ Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Makromon onne kikan nin ri onne nadiyahaka nina linikir kanaru na'akeme.

⁴⁸ Maa lo'o man howok onne hi'i ailanna, la nahinorok lolo akin na'ahenia,

⁴⁹ 'Makromon nalo'ol mene mai,' de an nukur man howok wali la na'an nomun noro ri ma nomun arak manha mamani,

⁵⁰ namlilinnohi makromon wali mai lere alam man howok onne ka nauroin.

⁵¹ An daresne man howok onne la sopoledi laa onno ri man kokme'e ramwali ri molololo enihe miminle. Lolo onne rin lernala apinpinha la sus mak oir kan horu."

25

Wanakunu naho'ok maekrara ma nauroin noro ma naploo

¹ Yesus wakunu wali'ur na'ahenia, "Lere onne, Makromod Lalap Nin molollo naise wanakunu naho'ok eniyeni:

Maekrara idaweli ra'akene obor rodi laa kokala man ho mo'oni ida.

² Nano maekrara idaweli onnenihe, wolima rauroin la wolima raploedi.

³ Maeke ma naploo onne, rodi obor, maa ka ra'akene mintana aimehi loile potol,

⁴ la maeke wolima ma nauroin onnenihe ra'akene mintana aimehi rodi.

⁵ Enla newek man ho nalo'oledi mene mai, de makanhe nasoi me'ede, ramkuru mahaledi.

⁶ Ende rakan alam torowali mene derne ri ida wakau na'ahenia, 'Man ho meneni me'e de mam kokala here.'

⁷ Idewe ramaka po'on rir obor morna ma'uledi me'e, de ra'akene rir obor leke moriyala wawa'an.

⁸ Enine maeke wolima ma ka nodi mintana enihe rapanak ma nodi onne ralala tarana loiyale rira obor here ono rira mintana horuwedi me'e.

⁹ Maeke man rira mintana aile onne ra'aheni, 'Kan yadi, kalo'o kan nokor mayai. Wa'an rehi mala'a tokue weliyalida.'

¹⁰ Kame'ede hir laa me'e. Hi rala'a, kan maha ne, man ho rakanedi, de maekrara man rira obor mormori onnenihe kokale la rore ra'along laa nakar man korowuku ra'ukwuku onne raram nanumene elekedi nike, laa ra'an romun wewerre!

¹¹ Maeke man weli mintana onnenihe wali laa, rapolu na'ahenia, 'Makrom'u, hariyedi nike mayai ke'e.'

¹² Man ho onne walha na'ahenia, 'Ya'u konohi mi namlolo kokoo: Ka auroin mi!' "

¹³ Ende Yesus na'aheni, "Onne penia Ya'u nounaku mi, madiyahyaka mamani ono ka mauroin ors, jam, me lere alam Ya'u mai wali'ur!"

Wa'an rehi man howok nampe'el paku makromon

(Luk. 19:11-27)

¹⁴ "Enla lere Makromod Lalap nodi molollo ri mormorihaneni, naho'ok naise wanakunu eniyeni: Ri ida na'akene nala'a noho man koko'u de hopon nina man howok radiyaka nina linikir kanaru.

¹⁵ Ende ai nala kupan man howok wokelu nod-nohi rira woroin. Enpenia nala ri ida kupan mahe riwan wolima, ri ida kupan mahe riwan woro'o, la ri ida kupan mahe riwan ida. Horu ne, ai nala'a.

16 Kame'ede man lernala kupan mahe riwan wolima onne namhara laa nahehe nina ma na'ikar la ma na'uwali. Ainina nahehe onne lernala na'uwalin riwan wolima wali'ur.

17 Man lernala mahe riwan woro'o eni nala'a, an lernala na'ikar na'uwali riwan woro'o haenhi.

18 Maa man lernala kupan mahe riwan ida onne, laa na'ir lo'o suwaredi.

19 Enla makromon onne nalo'oledi mene wali laa nakar. Lere an rakan nakar, napanak hi rala rira honowok man rahehehe noro na'ikar na'uwalla.

20 Ri man lernala kupan mahe riwan wolima onne nodi nina mai na'aheni, 'Makrom'u po'on! Kupan man mala maya'u, na'ikar na'uwali riwan wolima de na'akeme riwan idaweli.'

21 Makromon na'aheni, 'Onuma nahehe onne ma'aruru. O mamwali man howok man wa'an! O mamkene paku ya'u. Nonolu ya ala honowok tarana, o madiyahaka wawa'an, de ya ala yodiwara nammori ki o. Lariyala mai raram min noro maya'u, la akim nahuwa'enedi here.'

22 Onne horu, man lernala kupan mahe riwan woro'o mai na'aheni, 'Makrom'u, po'on! Kupan mahe riwan woro'o man mala maya'u, na'ikar na'uwali riwan woro'o de na'akeme kupan riwan wo'akka.'

23 Enpenia makromon na'aheni, 'Onuma nahehe onne ma'aruru la o mamwali man howok man wa'an! O mamkene paku ya'u. Nonolu ya ala honowok tarana ki o, la madiyahaka wawa'an, de ya ala yodiwara nammori ki o. Lariyala mai raram min noro maya'u, la akim nahuwa'enedi here.'

24 Enla man lernala kupan mahe riwan ida onne mai ne'el na'ahenia, 'Makrom'u, ya auroin nahe-

nia makrom'u ri man owok, ono makrom'u naise ri ma na'ili nadai ha ma kan pepekir ariyoyone. Ri namehin howok mene papa lernala ihin ennen.

²⁵ Onne penia ya amka'uk, de laa a'ir lo'o suwaredie. Ende kokala wali'ur makrom'u nina kupan eni.'

²⁶ Makromon walha na'ahenia, 'O maprehenne! O ma'aheni ya a'ili adai hanana'an lolo onno man ka'u pikir ariyone la loiwuku hanana'an man ri namehin pikir ariyone.

²⁷ Alhi'ihepe ka manoin ri mala kupan herre leke ya'u wali mai wali'ur ne, kokala noro dipin woin?'

²⁸ Makromon onne hopon man howok namehin na'ahenia, 'Mala nin kupan onne kanile ri ma nina kupan mahe riwan idaweli onne,

²⁹ ono inhoi nina aiyedi me'e, lo'o lernala nam-mori la narehi nalewen, maa inhoi nina taran mehe aile, raledi haenhi.

³⁰ Enla sopoledi ri ma naprehen onne laa noho momohon leke min enne lernala apinpinha noro sus mak oir mamani.' "

Lere ho'ok kail ri na'akeme

³¹ "Lere Ri Mormori Anan mai noro wewerre Nina hophopon a'am raram na'akeme, Ai nodi ke'eke'el an'anha ma narehi nalewen. Lere onne Ai naikoro Nina naikoro onno man moumou dewdewe namwali Rai noho wawan na'akeme.

³² Enla ri lolo noho wawan na'akeme lawuku herne kalarna leke Ai naheir hi namwali muku woro'o, naise man huri pipi naheir pipdume nano ketawe,

³³ leke pipdum enihe minedi herne malanna la pipi ketawa enihe laedi herne mariri.

³⁴ Enla Rai ne'el hi man minle herne wali malanna enihe na'ahenia, 'Mi man Makromod Lalap namrere'e namhaharu, mai here leke man-arna noho worworu man Ya Am'u na'akenedi nala mi nano noho eniyeni nina ma namwali me'e.

³⁵ Mi manarna noho worworu eni, ono lere Ya amlara mi mala ha Yo o'on, lere Ya'u marou mala oir Yo omun, la lere Ya amwali do'on awan mim kokalA'u lolo minim nakar.

³⁶ Lere Ya alehe nainair mala nainair Ya'u, Ya akni'ir mim ilitolle Maya'u, la Ya'u aile bui raram mim ka'aka'ar Ya'u.'

³⁷ Enine ri ma namlolo onnenihe walha ra'aheni, 'Makrom'u, ma'ananahe am do'on Makrom'u namlara la ai mala hanana'an mo'on, la marou ai mala oir momun?

³⁸ Enla ma'ananahe am do'on Makrom'u namwali do'on awan am lariyala mai ainima nakar? Makrom'u na'alehe nainair, la ai mala nainair?

³⁹ La ma'ananahe am do'on Makrom'u nakni'ir am ilitolle, la aile bui raram am ka'are?'

⁴⁰ Rai onne walha hi na'ahenia, 'Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Mim hi'i wewhedi haida man wa'an I wal'u ida man lolo yawa walin namehin me'e de, minim hini'i wenewhe onne naisa mim hi'i wewhedi Maya'u haenhi.'

⁴¹ Enla Ai ne'el hi man minle herne mariri na'ahenia, 'Mim lernala hunukum man werek! Mamharedi lolo eni, laedi aiye man mori laa ewi-ewi eni. Aiye man mormori onne ra'akenedi Hayakyak Makromon noro nina hophopon wali minle raram.

⁴² Lam minle aiye raram ono lere Ya amlara ka mala hanana'an Yo o'on, la marou ka mala oir Yo omun,

⁴³ lere Ya amwali do'on awan ki minim nakar kam kokalA'u, la lere Ya alehe nainair ka mala nainair Maya'u. Ya akni'ir kam ilitolle Maya'u, la Ya'u aile bui raram kam ka'ar Ya'u.'

⁴⁴ Enime'ede hir walha ra'aheni, 'Ma'ananahe am do'on Makrom'u namlara, marou, mamwali do'on awan, ma'alehe nainair, makni'ir, la minle bui raram la kam ilitolle?'

⁴⁵ An walha hi, 'Loi honorok wawa'an Ainu'u panaeku ma na'ono eniyeni: Lere mamhene paku ilitolle i wal'u ida man lolo yawa walin namehin, onne naisa kam paku Ya'u haenhi.'

⁴⁶ Enpenia Makromod Lalap hukum hi de lernala apinpinha laa ewi-ewi, maa ri ma namlolo lolo Ai kalarna, hir kokala or'ori dardari ma kan horu eni."

26

*Yahudi rir man anulu panulu paeku resne Yesus
(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53)*

¹ Yesus nala wanakuku onne horu, Ai ne'el Nin man lernohipakunohi enihe na'ahenia,

² "Lo'o mauroinedi me'e, inworo'o ik lernohipaska, iknik lere alam lalap onneni. Enla lere onne kele Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan, ralle leke wairesne lolo au kekiyowok." *

³ Enime'ede imam lalap roro Yahudi rira leleher lalap enihe lawuku hopun lolo Kayapas nina nakar. (Ai onne namwali imam man kulu narehi).

---

* 26:2 Kel. 12:1-27

⁴ Hir hopun leke ranoin kalla suwsuwar ida keke Yesus hukumesne.

⁵ Enimaa ida ma ne'el ida, “Yono ik hi'i panaeku eniyeni iknik lere alam lalap, kalo'o nakoko man suk derne Yesus Nin wanakuku hi'i wowo'o ar'arra.”

Maeke ida nala wuru wola'ula'u halle Yesus uluwakun

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

⁶ Lere Yesus aile Betania, An minle Simon nina nakar. Simon onne, ri napolu ‘Simon man ulik yak hi'ie,’ ono nonolu eni an lernala apinha onne.

⁷ Yesus nana'ak ne, maeke ida mai nodi wuru wola'ula'u potol ida man wella ai wawan wake'e nala halle Yesus uluwakun.

⁸ Man lerno hi pakunohi enihe po'on maeke onne nina hini'i eni hi ra'ahan la ida ma ne'el ida ra'aheni, “Alhi'ihopenia nano'onnyaka wuru man wella ai wawan onne?”

⁹ Wa'an rehi rodi laa ra'olu, leke nina kupan nalle ma na'alehe haida-haida!”

¹⁰ Yesus nauroin rira panaeku de na'aheni, “An hi'i ha man wa'an Maya'u menea, alhi'ihopenia mim hi'i yakyaka maeke enie?”

¹¹ Ma na'alehe haida-haida aile mi leken kalarna mamani, maa ka nalo'ol Ya'u eni ka oro mi me'e.

¹² Ai nala wuru halle Ya'u kemen eniyeni nodi na'akenala I kem'u leke laa lunne raram.

¹³ Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Lolo ewi-ewi Makromod Lalap Lirna raderre radaulle, maeke eni nina hini'i wenewhe onne loikaru haenhi, de ri kan hamlinu ai.”

*Yudas paeku kele Yesus kanile Nin arwali
(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)*

¹⁴ Kame'ede ri ida nano man lerno hi pakunohi idaweli woro'o onnenihe naran Yudas Iskariot nala'a laa imam lalap enihe

¹⁵ na'aheni, "Lo'o mala inhawa maya'u leke ya ala Yesus kani paphe?"

Enime'ede imam lalap onnenihe aki kupan pere welikelu rala ai. *

¹⁶ Nano lere onne me'ede ai nanoin leken paharin leke kani Yesus laa hi liman raram.

*Yesus noro man lerno hi pakunohi lerno hi Paska
ra'an romun
(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14, 21-23; Yoh. 13:21-30)*

¹⁷ Rakan Lere Alam Lalap 'Ra'an Roti Ma Na'alehe Ragi' nin lere dedesne, man lerno hi pakunohi enihe ra'ukani, "Papa raram nodi am laa ewi ma'akene Paska* nina ya'an yomun leke Pap na'ane?"

¹⁸ Yesus walha, "Mala'a laa ri ida man min lolo kote raram ma'aheni, 'Ainima Pap Meser nahenia Nin lere alam rakanedi me'e, de Ai raram nodi hi'i Paska nin ya'an yomun noro Nin man lerno hi pakunohi enihe lolo num nakar.' "

---

* **26:15** Zak. 11:12 * **26:17** Lere alam 'Paska' onne namwali Yapi 'Ra'an Roti Ma Na'alehe Ragi' nina lere dedesne. Ri nadedem resne pipdumana ra'an leke ra'ori honorok lere hi upun a'anche minle Mesir makun. Lere onne hi resne pipdumana rala rana sorule nike wawan noro herne wali-wali leke hophopon a'am raram man do'on tanada onne 'lewenedi' nakar onne me'e de ka nesne tatan anulu lolo nakar raram. Wanakunu lirna 'Paska' napa'ahne, 'lewenedi'.

19 Ende hir hi'i na'akeme man Ai na'aheni eni, de laa ra'akene hanana'an nonomun me'e.

20 Lere helem ne, Yesus noro Nina ri mememen enihe raikoro wuku ra'an romun.

21 Mahanoro ra'an romunu makun, Ai ne'el hi na'ahenia, "Horhorok Ainu'u nou ma na'ono eniyeni: Nano mi eniyenihe ri ida aile ma na'olu Ya'u, kanile ri leke resnA'u."

22 Hir derne Nina wanakunu onneni, hi raram penu rehi, la dohdoho ra'ukani Ai, "Pape! Lo'o maya'u, ka!?"

23 Yesus walha, "Man kani Ya'u laa arwali onne ri ma noro Ya'u remen roti manuk raram wewerre.*"

24 Ri Mormori Anan lo'o maki naise horhorok man aile Horok Lapeni, maa ri man kani Ai laa arwali onne mayo'edi me'e. Wa'an rehi ri onne inna aman kar morie."

25 Enine Yudas ma nahinorok kani Yesus laa arwali onne na'ukani, "Pap Meser, maya'u, ka?"

Yesus walha, "Naisa o lirim eni."

Yesus nala roti noro anggur Nin man lerno hi pakunohi ra'an romun

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-20; 1Kor. 11:23-25)

26 Mahanoro ra'an romun ne, Yesus nala roti napanak trimkasi Makromod Lalap nanumene a'un, ha'arle Nina ri mememen enihe na'aheni, "Kokale la mo'one, roti eniyeni Yi ihin kem'u."

27 Onne horu, Ai nala anggur cawan ida napanak trimkasi nanumene nale hi romun la na'aheni, "Mi na'akeme momune,

28 ono anggur eniyeni Ya'u rarna man wui man kolo eni na'ono nawinau Makromod Lalap Nin

---

* 26:23 Mzm. 41:10

nou man du'ul kali ri nammori roro Ai, la na'ohu nahala hi nano rira dohohale. *

²⁹ Ya'u konohi mi, nano lere eni me'ede, ka omun anggur eni hehen nanumene rakan lere Yo oro mi komun anggur worworu lolo Ya Am'u Nina noho worworu.”

³⁰ Kame'ede hi rahinara hanara ida ra'uli rasa'a Makromod Lalap. Horu ne, hi rala'a laa wo'or Zaitun.

Man lerno hi pakunohi konohi nahenia hi ramkene lerno hi Yesus mamani

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

³¹ Enla Yesus ne'el Nina man lerno hi pakunohi enihe na'ahenia, “A'alam eni me'ede mi na'akeme lo'o hoikaruwedi Maya'u me'e, ono horhorok aile Horok Lape ma na'aheni, ‘Ye esne man huri onne, la Nina pipdum ukun lariye'er rarari.’ *

³² Maa lere Makromod Lalap na'amori Ya'u wali'ur nano maki-maki eni Yo olu mi laa Galilea.”

³³ Petrus na'aheni, “Lo'o hi na'akeme hoikaruwedi Pape, maa maya'u ka!”

³⁴ Yesus na'aheni, “Horhorok AINU'u nou ma na'ono eniyeni: A'alam eni me'ede manu kan kokoroi makun, o ma'ahenyedi ka mauroin Ya'u rewkelu me'e.”

³⁵ Enimaa Petrus walha na'ahenia, “Kade yo oro Papa maki wewerre, maa ya'u ka a'aheni ka auroin Papa!” La man lerno hi pakunohi namehin enihe ra'aheni heheni haenhi.

Yesus hi'i lir napanak minle Getsemani

³⁶ Onne horu, Yesus noro Nina man lerno hi pakunohi enihe rakanedi wo'or Zaitun laa onnida

---

* **26:28** Kel. 24:8, Yer. 31:31-34   * **26:31** Zak. 13:7

naran Getsemani. Ai ne'el hi na'ahenia, “Maikoredi lolo eni la Ya'u laa enne hi'i lir napanak.”

³⁷ Ai naka'uk Petrus noro Zebedeus anan woro'o enihe ra'alono laa, la Ai akin woir la rase sus rehi.

³⁸ Enime'ede An konohi wokeluhe na'ahenia, “Ya akin woir rehi naise I maki me'e, de moro Maya'u madiyahyaka mai eni.”

³⁹ Ende An laa kalari tarana, nala kemen wali yawa nahinononow hi'i lir napanak na'ahenia, “Papee! Ya apanak lo'o Papa ne'e, huriyedi Ya'u nano wewerek pananaka eniyeni. Enimaa yono hi'i lernohi Ainu'u honorok panaeku eni, maa lernohi Papa Nina honorok panaeku mehe.”

⁴⁰ An hi'i lir napanak horu, wali laa Nin ri wokelu enihe, hi ramkukuru. Ende Ai ne'el Petrus, “Alhi'ihepe kam kerhu madiyahaka jam ida moro Maya'ue?

⁴¹ Madiyahyaka mi la hi'i lir napanak leke yono mi madiyahur kenene panatal de hi'i sala. Mi honorok akim namrana lernohi Ya'u, maa mi ihin kemen ka naruri.”

⁴² Yesus lan hi'i lir napanak rewro'o nina na'ahenia, “Ya Am'u, lo'o kalla namehin kaale, Ye e'e odi a'uwaru wewerek pananaka eni. Ya apanak Ya Am'u Nina honorok panaeku namwali!”

⁴³ Horu An wali wali'ur tolle wokeluhe ramkukuru wali'ur ono makanhe nasoi rehi.

⁴⁴ An hoikaruwedi hi lan hi'i lir napanak wali'ur. Nina napanak rewkelu onne lirna namnenehe haenhi.

⁴⁵ Horu ne, An wali laa hi. Ai ne'el hi na'ahenia, “Mamkukuru makun? Rakanedi Ainu'u lere alam rala Ya'u ma namwali Ri Mormori Anan, kanile man hi'i dohohala liman raram me'e.

46 Mamakedi! Mai kala'a here! Ri ma nodi honorok yaka Maya'u eni mai me'e!"

*Agame nina man panulu hopon ri keke Yesus
(Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12)*

47 Yesus wakunkunu makun, ri ida nano Nin ri idaweli woro'o, ma naran Yudas noro ri nammori mai rodi ilak raa noro au deul. Imam lalap roro Yahudi rira leleher lalapa enihe hopon hir laa keke Yesus.

48 Yesus walin ma na'olu Ai onne, an kukunohiyedi heri onnenihe me'e na'ahenia, "Ya'u nair tanada eni, de ri man ya'u masi onne, mim keke here!"

49 Enime'ede Yudas laa Yesus napolu, "Pap Meser," nanumene masiyedi.

50 Yesus na'aheni, "I wal'u, paeku inhawa penia maie?"

Idewe heri onnenihe lar keke Yesus wukuwedie,

51 maa man lernohe Yesus ida lehu nin raa dara imam man kulu narehi nina hophopon ida kilinna me'ede kaproswedi.

52 Yesus ne'el man lernohe onneni, "Kowosedi num raa wali'ur ono 'innoi nodi raa na'aromo, resne ai rodi raa haenhi.'

53 Om pene'ek Ya a'alehe molollo apanak Ya Am'u hopon Nina hophopon a'am raram riwriwan halhalle mai paku Ya'ue?

54 Maa panaeku eniyeni na'akeme namwali leke na'akuku na'anokor inhawe man nabi-nabi horokedi lolo Horok Lape raram me'e."

55 Enla Yesus ne'el heri onnenihe na'ahenia, "Enlo'o Ya'u eni ri man ailanna penia modi kere, raa, au deul mam keke Ya'ue? Akilere Ya'u aikoro

lolo Makromod Lalap Nina Romleu Lapa raram wakuku, maa mi kam kela'u,

⁵⁶ maa eni na'akeme namwali leke na'akuku na'anokor inhawa man nabi-nabi horokedi lolo Horok Lape raram me'e." Lere onne man lernohi pakunohi enihe ramka'uk kelehe, de lari mouwedi.

Rodi Yesus laa nakpali agame nina man ho'ok kail enihe

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Yoh. 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Hir kele Yesus horu, hi rorkaru laa nakpali Kayapas ma namwali imam man kulu narehi. Lolo onne meser Horok Lap roro Yahudi rira leleher lalapa lawukuwedi me'e.

⁵⁸ Petrus lernohi Yesus lolo kili'ur nano ko'u rakan imam man kulu narehi onne nina nikoin. An laa naikoreni ma nadiyahaka nakar enihe leken, leke derne man ho'ok kail enihe rala inhawa kenekrohu man horue.

⁵⁹ Imam lalapa roro agame nina man ho'ok kail na'akeme ranoin man kuku maka wakunu ha man sala leke tumdesne Yesus la hukumesne.

⁶⁰ Ende ri nammori wakunu poho, maa kar lernala wanakunu ma na'ono ida hehen nanumene ri woro'o laa kalari

⁶¹ ra'aheni, "Ri eni na'aheni Nin molollo aile naiye'eredi Makromod Lalap Nina Romleu Lapeni la alam wokelu na'ariri wali'ur."

⁶² Idewe imam man kulu narehi onne namriri na'ukani, "Man kuku maka eniyenihe wakunu tumdesne O. Alhi'ihopenia O kam walhe rira wanakunu ma nano'onnyak O?"

⁶³ Enimaa Yesus ka na'oho, de ai na'aheni wali'ur, "Ya'u hopon Om walha mouropo. Lo'o

ka, ya apanak Makromod Lalap man mormori hukum O. Ende kukunohi mayai lo'o mamwali Kristus, Makromod Lalap Anan, ee ka?"

⁶⁴ Yesus walha, "Molmolo o lirum eni, maa Ya'u konohi mi, nano lere eni me'ede mi lo'o do'on Ya'u, ma namwali Ri Mormori Anan, naikoro lolo Makromod Lalap Ma Narehi Ma Nalewen herne malanna, la mim do'on Ya'u mai wali'ur lolo hulik loiloi kakam larlalie!" *

⁶⁵ Enime'ede imam man kulu narehi onne sir-rikiyedi rainne na'aheni, "Ai na'ihoru na'idaru Makromod Lalap me'e, de yono kanoin man kuku maka namehin me'e. Mi na'akeme dervedi Ain-ina wanakunu ma na'ihoru na'idaru Makromod Lalap!"

⁶⁶ Ende mala inhawa kenekrohu?"

Hir walha, "An sale wake'e, de hukumesne here!"

⁶⁷ Ende hir saprui apar Yesus oin makan, hudi, pahare, *

⁶⁸ la ra'ahenia, "Heih, lo'o mamwali Kristus man Makromod Lalap kikanedi namwali Rai laa ewi-ewi eni, kene kukunohi mayai inhoi man pahar O?"

*Petrus konohi ri ai ka nauroin Yesus
(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18,
25-27)*

⁶⁹ Lere onne Petrus naikokoro aile nikoin, la man howok maeke ida laa na'aheni, "Om lernohi Yesus ri Galilea onne haenhi!"

⁷⁰ Maa an konohi heri onne na'ahenia, "Ya'u ka auroin onuma panaeku onne."

---

* 26:64 Dan. 7:13   * 26:67 Yes. 50:6

⁷¹ Enine ai nala'a nika lapa makan, man howok maeke namehin aile lolo onne do'on ai, de konohi ri man aile lolo onne na'ahenia, “Ri eni idedi noro Yesus ra'alono rano Nazaret.”

⁷² Enine an kikan hopo na'ahenia, “Makromod mehen do'on, ya'u ka auroin ri onne.”

⁷³ Ka nalo'ol ne, ri man aile lolo onne re'el Petrus na'ahenia, “Memen o eni, ri nano hi haenhi, ono onuma wanakunu naise hirira wanakunu.”

⁷⁴ Enime'ede Petrus nahopo wali'ur na'ahenia, “Makromod Lalap mehen do'on ka auroin ri on-neni!” Idewe manu kokoroyedi.

⁷⁵ Enime'ede Petrus horoknala inhawa man Yesus na'ahenehi, “Manu kan kokoroi makun, o ma'ahenyedi ka mauroin Ya'u rewkelu me'e.” Ai raram penuwale me'e de nala'a paharne la nahere maheruhuru.

27

Rodi Yesus laa nakpali Pilatus

(HN. 1:18-19)

¹ Noho kan ropo wawa'an makun, imam lapa na'akeme roro Yahudi rira leleher lalap rala kenekrohu resne Yesus.

² Hir wukuwedi Yesus rodi laa kanile Pilatus. Pilatus onne, Roma nin rai lalap kikan namwali gubernur lolo onne.

Yudas mehen wairesne

³ Lere Yudas ma nodi panaeku yaka onne, derne Yesus lernaledi kenekrohu hukumesne, an hehel rehi de nala wali'ur kupan pere welikelu onne imam lalape noro Yahudi rir leleher lalap enihe.

⁴ Yudas na'aheni, “Ya'u hi'iyedi dohohala me'e, ono ya a'oluwedi ri ma na'alehe sala.”

Maa hir walhe, “Ai ka modi ma'uwara num panaeku onne. Onne onum panaeku aimehi!”

⁵ Enime'ede Yudas sopoledi kupan onne lolo Makromod Lalap Nin Romleu Lap raram la namhara lolo onne lan mehen wairesne.

⁶ Imam lalap enihe rala kupan onne la ra'aheni, “Iknika agame nina holoor halauk luli nair kupan onneni ono namwali kupan rodi pair ma nesne ri, de kan wa'an kala kupan onne rodi rawa'aha kupan man aile oplaha rodi hohoi kakani Makromod Lalap!”

⁷ Hi rala kenekrohu rodi kupan onne weli lari ipida nano ri ida ma nauroin hi'i randale. Lari ipa onneni hir weli leke namwali do'on awan rira makileke.

⁸ Rakan lere eni, waki lari ip onne ra'ahenia, ‘Lari Ipa Rare’ ono kupan onne rodi resne ri.

⁹⁻¹⁰ Nonolu nabi Yeremia na'aheni, “Hir kokala kupan pere welikelu, ono ri Israel re'e pair onne leke rodi weli Ai. Enla hi rodi kupan onne weli lari ipida nano ri man hi'i randale. Ha wo'ira onne namwali lernohi Makromod Lalap Nin konomdere maya'u.” ** Lere imam lalap onnenihe weli lari ip onne hi ra'akuku ra'anokor Yeremia nin wanakunu onne.

Pilatus ho'ok kail Yesus

(Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Yoh. 18:33-38)

¹¹ Enla Yesus namriri lolo Pilatus ma namwali gubernur kalarna ne, Pilatus na'ukani Ai na'ahenia, “O penia ma namwali Rai Yahudie?”

An walha, “Namlolo, naise ma'aheheni eni.”

---

* **27:9-10** Po'onala Yer. 19:1-13; 32:6-9. * **27:9-10** Zak. 11:12-13

12 Enime'ede imam lalap roro Yahudi rir leleher lalap tumdesne Ai, maa kan walha wanakunu ida.

13 Pilatus na'ukanie, “Kam derne rira wanakunu rodi tutumdesne Oe?”

14 Maa Yesus kan walha wake'e, de Pilatus mehe nanana me'e.

*Yesus lernala kenekrohu hunukum makmaki
(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39–19:16)*

15 Nadedem rakan Lere Alam Lalap Paska, gubernur huri ri ida nano nin hunukum, la nala leken heri Yahudi enihe nili ri onne.

16 Lere onne ri ida aile bui raram naran Yesus Barabas. Ai onne ailanna wake'e de naran pe'eredi me'e.

17 Heri lawukuwedi me'e, Pilatus na'ukani hi, “Minim suke ya'u huri inhoi? Yesus Barabas, ee Yesus man rapolu, ‘Kristus’ eni?”

18 Pilatus na'ukani heheni ono nauairoin Yahudi rir man panulu enihe kele Yesus rodi mai ono hir kehekehen Ai.

19 Pilatus naikokoro aile kadere rodi ho'ok kail ri makun, hono aku lir ma na'ahenia, “Yom hi'i haida-haida ri ma na'alehe sala onne, ono alam eni apinpinhedhi lolo ainu'u mi lo.”

20 Maa imam lalapa roro Yahudi rir leleher lalap rawa'u heri onnenihe leke rapanak Pilatus huriyedi Barabas la hukumesnedi Yesus.

21 Enine gubernur na'ukani heri wali'ur, “Nano ri woro'o eniyeni, minim suke ya'u huri inhoi?”

Hir walha, “Barabas!”

22 Pilatus na'ukani, “Ende minim suke ya'u hi'i inhawa noro Yesus man rapolu ‘Kristus’?”

Hi na'akeme walha, “Male, wairesne au kekiy-owok here!”

²³ Pilatus na'ukani, “Alhi'ihepe? Nina inhawa sala pe?”

Maa hir eren wakaukau raruri ra'aheni, “Wairesnedie lolo au kekiyowok here!”

²⁴ Pilatus nina panaeku huri Yesus, maa heri onnenihe lo'o hi'i wowo'o ar'arra de ka namwali. Enpenia ai nala oir nodi wuri liman lolo heri kalarna na'aheni, “Ya'u ka a'uwara Ri eni Nina maki-maki, de minima panaeku aimehie!”

²⁵ Heri onnenihe na'akeme walha, “Na'amolia rarna ai ma'aware, moro idewe ai upum anumhe.”

²⁶ Ende Pilatus huriyedi Barabas la hopon nin ma nasala ke'urauk enihe riuk rerhe Yesus horu mene rodi laa leke roho waire lolo au kekiyowok eni.

*Ke'urauk hadwei hadwokor Yesus
(Mrk. 15:16-20; Yoh. 19:2-3)*

²⁷ Pilatus nin ma nasala ke'urauk enihe rodi Yesus laa gubernur nina rom rodi ho'ok kail ri raram, la nin ke'urauk na'akeme oloked. ²⁸ Hir ruriyedi Yesus Nina nainair la rala rai nin nainair nanaru mere mohmohon ida An nair.

²⁹ Hir nanau dupal rururi ida nanumene rala loile uluwakun la rala our deul ida loile liman malanneni. Enla hir kadi ein korno Ai kalarna la hadwei hadwokor ra'aheni, “Hiyene arore ki O, Rai Yahudi O!”

³⁰ Hir saprui saworno Yesus la rala our deul onne rodi nukur uluwakun.

³¹ Hadwei hadwokor Yesus horu, hir herre wali'uredi rai nin nainair nanaru hi raraleni, la rala Ainina nainair wali'ur. Horu ne, hi rodi laa kota paharne leke rohe wairesne lolo au kekiyowok eni.

Rodi Yesus laa rohe au kekiyowok

(Mrk. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

³² Hi ramhara kota onne, pakromo noro ri ida nano kota Kirene naran Simon. Hi rakernne ai na'uwara au kekiyowok eni.

³³ Kame'ede hir rakan wo'or ida naranne Golgota napa'ahne, 'onno ma naisa uluwaku rurna',

³⁴ la rala anggur rawa'aha noro ha man mermeru rala Yesus nomun, maa An kenedi ne, namhene nomun me'e. *

³⁵ Roho wair Yesus horu, hir hi'i undi leke ha'ar Yesus Nina nainair eni. * ³⁶ Horu ne, hi raikoro lolo onne radiyaka.

³⁷ Enla hi rala papan ida loile Yesus uluwakun wawan. Hir horok rodi tunum desne Ai lolo papan onne nahenia:

ENI PENIA YESUS, YAHUDI RIR RAI.

³⁸ Lere onne ri man ailanna woro'o roho wairesne wewerre noro Yesus, ida minle herne malanna la ida minle herne mariri.

³⁹ Heri man min lolo onne hadwei hadwokor Ai, la rado'do'o uluwakun

⁴⁰ ra'ahenia, "Heih, O ma'aheni maiye'eredi Makromod Lalap Nina Romleu Lapa la alam wokelu ma'ariri wali'ure? Makromod Lalap Anan O kokkoo, ma'ohu mahaledi O kopuredi nano au kekiyowok onneni."

⁴¹ Imam lalap, meser Horok Lap roro Yahudi rira leleher lalap enihe hadwei hadwokor Yesus ra'aheni,

⁴² "Ai na'ohu nahala ri namehin nano rir apinpinha, maa Ai kemen ne, ka. Lo'o Ai namwali Rai

---

* 27:34 Mzm. 69:22   * 27:35 Mzm. 22:18

Israel haromo, kopuredi nano au kekiyowok leke ik akin naili'il Ai.

⁴³ Ai akin naili'il Makromod Lalap, la Ai na'aheni, 'Ya'u Makromod Lalap Anan,' de ik po'on ke'ede lere eni Makromod Lalap na'ohu nahala Ai kemen, ee ka?"

⁴⁴ Ri man ailanna ma noro Yesus wairesne on-nenihe hadwei hadwokor Ai haenhi.

Yesus aran horu

(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

⁴⁵ Nano lere ulu (riuk idaweli woro'o) rakan lere mamamal (riuk wokelu) noho metek lolo noho onne na'akeme.

⁴⁶ Rakanedi lere mamamal eni ne, Yesus wakau naruri na'ahenia, "*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*" Napa'ahne 'Makrom'u Lalap, Makrom'u Lalap, alhi'ihopenia hurikaruwedi Ya'ue?' *

⁴⁷ Ri man aile lolo onne derne Ai Lirn onne, ra'aheni, "Ai maha napolu Elia."

⁴⁸ Enime'ede ri ida nano hi larlari laa nala sawar wukule au ida nala ku'ule anggur ma'alinlinu mene nala loile Yesus nuranne,

⁴⁹ maa ri namehin ra'aheni, "Yono! Wa'an rehi ik po'on lo'o Elia man huri nano au kekiyowok eni, ee ka?"

⁵⁰ Yesus wakau naruri, idewe aran horuwedi.

⁵¹ Idewe tapi rodi kawkawa Makromod Lalap Nina Romleu Lap raram onne, nahinarukedi nano wawan laa yawa namwali woro'o me'e, la noho narururu de waku ma aile wo'or-wo'or pa'ahedi.
*

⁵² Lunna-lunna nahinari horu, la Makromod Lalap Nin ri man maki nonolue eni, mori wali'ur.

* **27:46** Mzm. 22:1   * **27:51** Kel. 26:31-33

⁵³ Rakan lere Yesus mori wali'ur mene man mori wali'ur onnenihe ramhara rala'a Yerusalem, la ri nammori do'on hi lolo onne.

⁵⁴ Uluwakun ke'urauk ma nadiyahaka Yesus noro ma nasala ke'urauk namehin, hir rase rururuwai noro ha ma namwali onne me'e, de ramka'uk wake'e la ra'aheni, "Namlolo kokkoo, Ai onne Makromod Lalap Ananne."

⁵⁵ Lolo onne maeke nammori aile mahar popo'on nano ko'uko'u. Hir lernoheyedi Yesus nano Galilea leke ilitolle.

⁵⁶ Maria Magdalena, Maria (Yakobus noro Yusup inna), noro Zebedeus hono aile maeke onnenihe raram.

Yusup nano Arimatea karu Yesus

(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Yoh. 19:38-42)

⁵⁷ Na'ikeki na'umetek, ri orkanaru ida nano Arimatea naran Yusup laa Pilatus. Ai namwali Yesus Nina man lernohi haenhi.

⁵⁸ An laa nakpali Pilatus napanak Yesus ihin kemen. Ende Pilatus hopon rala Ai ihin kemen Yusup.

⁵⁹ Yusup kokale la nodi tapi lenan worworu nanaru ida komonedie.

⁶⁰ Ai nodi Yesus ihin kemen laa na'akene manaku lolo nina ku'il worworu man hi'iyedi me'e lolo wo'or waku herne. Ai nala ihin kemen laa ku'il raram horu, poi waku lapida nodi elekedi nikeni la nala'a me'e.

⁶¹ Maria Magdalena noro Maria namehin raikoro rakpaliyedi ku'il onne.

Ke'urauk radiyaka ku'il man ra'akene manaku Yesus ihin kemen eni

⁶² Rakan oreki, Alam Renren Warwarna, imam lalap roro ri Parisi enihe laa rakpali Pilatus

⁶³ ra'aheni, “Makrom'u, am horhorok lere ri ma napoho onne mori-mori makun Ai na'aheni, ‘Alam wokelu Ya'u mori wali'ur.’

⁶⁴ Ende hopon ri nadiyahaka ku'il wawa'an hehen nanumene rakan alam wokelu leke yono Nina man lernohi pakunohi enihe mai ramna'a, la konohi ri nahenia mori wali'uredi me'e. Yon hi'i nahenia poho man kauli'ur eni yaka narehi poho ma nolu eni.”

⁶⁵ Pilatus hopon na'ahenia, “Moro ainu'u ma nasala ke'urauk heruwali laa madiyahaka ku'il wawa'enedi.”

⁶⁶ Kame'ede hi rala'a me'e. Hir rakan ku'il onne, rala tanadida loile waku rodi e'elek ku'il onne leke lo'o ri nawolle haromo, hi rauroiroin, la ma nasala ke'urauk enihe minedi kalarna.

28

Yesus mori wali'ur

(Mrk. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

¹ Alam Renren Warwarna horu, domeku al'alam wake'e, Maria Magdalena noro Maria namehin eni lar tolle ku'il eni.

² Lere onne me'ede rururuwai lape, la hophopon a'am raram ida kopur mai nano a'am raram lan poiyedi waku lapa man min nikeni, la naikoredi waku wawan.

³ Oin makan siksika lerlere la nina nainair wawarha wake'e.

⁴ Ma nasala ke'urauk ma nadiyahaka lunna onne rarururu la ramka'uk wake'e de ralwali yawa naise makiyedi me'e.

5 Maa hophopon a'am raram onne ne'el maekenihe, "Yono mamka'uk! Ya auroiroin mim mai manoin Yesus man wairesnedi lolo au kekiyowok onne.

6 Ai kan min mai eni, An mori wali'uredi me'e naise nonolu An kukunohi mi eni. Mam po'onjala Nin namkuru onneni,

7 la halhala lam kukunohi Nina man lernohi pakunohi enihe, 'An mori wali'uredi me'e, la noluwedi mi laa Galilea me'e, de mala'a enne leke mim do'on Ai!' Horhorok inhawe man ya'u kukunohi mi eni."

8 Kame'ede hi ramka'uk maa akinhe nahuwa'an haenhi, de peklekle lar kukunohi Yesus Nina man lernohi pakunohi enihe inhawe ma namwali eni.

9 Hi ka rala'a ko'u makun, ramlilinnohi Yesus mai pakromo noro hi nahuwo'okedi na'aheni, "Hi'ihewiyala? Wa'wa'an, ee ka?" Hir mai rau-rukuwala ein la ra'uli rasa'e.

10 Yesus konohi hi na'ahenia, "Yono mamkauk, mala'a here, lam konohi I wal'uhe rala'a Galilea leke do'onala Ya'u."

Ma nasala ke'urauk ma nadiyahaka enihe konohi ha ma namwali

11 Maeke onnenihe aile kalla makun, ke'urauk ma nadiyahaka ku'il heruwali wali laa kote kukunohi imam lalapa enihe ha ma namwali lolo onne.

12 Ende imam lalap noro Yahudi rira leleher lalap enihe lawuku, rala kupan nammori ke'urauk ma nadiyahaka onnenihe.

13 Enla hir nou ke'urauk enihe, "Lo'o rin mai na'ukani mi Yesus ihin kemen ai ewi, mi ma'ahenia, 'Man lernohi pakunohi Yesus enihe

rodi a'alam mai ramna'edi me'e. Hir mai ne, ai mamkukuru.'

¹⁴ Lo'o gubernur derne panaeku eniyeni, am wakunu noro ai leke yono hukumesne mi."

¹⁵ Ende hir kokala kupan onne la hi'i naise nonou eni. Enpenia rakan lere eni wanakunu onne ri Yahudi maha raderre radaul.

Yesus nalhari kemen Nina man lerno hi pakunohi enihe

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; HN. 1:6-8)

¹⁶ Ri idaweli ida man lerno hi Yesus enihe rala'a Galilea, hir wakiha'a laa wo'or man Yesus kono-hiyedi hi me'eni.

¹⁷ Lere onne hir do'on Yesus, la hi ra'uli rasa'e, maa heruwali akin ka namkene.

¹⁸ Yesus na'urani hi na'aheni, "Molollo a'am raram noro noho wawan na'akeme raledi Maya'u me'e.

¹⁹ Ende mi lam konohi I Lir'u ri mormori noho wawan na'akeme leke hi ramwali man lerno hi Ya'u, la moro hi laa oir raram ulutade rodi Makro-mod Lalap, Anan, noro Roh Kudus Oin Naranne.

²⁰ Wakuku hi leke derne rakani lerno hi wanakuku na'akeme man Ya aledi ki mi me'e. Enla Yo orole'ule'u orowaliwali mi mamani rakan noho nin man horu."

Makromod lalap lirna wawan New Testament in Kisar

copyright © 2008 Yayasan Sumber Sejahtera

Language: Kisar

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Yayasan Sumber Sejahtera. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kisar

© 2008, Yayasan Sumber Sejahtera. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
97b91eda-c10a-5f87-8fec-cc597a825a4